

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี

ชื่อผู้ศึกษา นางเสาวณีย์ ฝักทอง **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วรรณมา บัวเกิด **ปีการศึกษา** 2546

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง
วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี และ
(2) ตรวจสอบคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น

ผลการศึกษาค้นคว้ามีดังนี้ (1) หนังสือที่สร้างขึ้นมีรูปเล่มขนาด 18.5X26 ซม.
ความยาว 105 หน้า เนื้อหาของหนังสือประกอบด้วย วรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี
ประเภท นิทาน ตำนาน เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการเล่นเด็ก บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ หมอลำ
และปริศนาคำทาย โครงสร้างเนื้อหาประกอบด้วย บทนำเรื่อง เนื้อหา คำอธิบายศัพท์ กิจกรรม
ท้ายเรื่อง และภาพประกอบ (2) การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน
ประเมิน ด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ การใช้ภาษา การจัดทำรูปเล่ม การจัดหน้าและภาพประกอบ
มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.75 ถึง 1 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องโดยเฉลี่ย เท่ากับ 0.89
(3) การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยนักเรียน จำนวน 10 คน ประเมิน ด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ
การใช้ภาษา การจัดทำรูปเล่ม การจัดหน้าและภาพประกอบ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.15 ถึง
4.46 และมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 4.31 ซึ่งอยู่ในระดับมาก สรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม
ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพระดับมาก

คำสำคัญ หนังสืออ่านเพิ่มเติม วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล มัธยมศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ วรรณ บัวเกิด ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และติดตามผลการศึกษาค้นคว้าอย่างใกล้ชิดเสมอมา จนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้ศึกษาค้นคว้ารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน เป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ซึ่งได้แก่ รองศาสตราจารย์กาญจนา บุญรัมย์ อาจารย์นวลจันทร์ จันทร์ขาว และอาจารย์वासना คำเพ็ง ที่ให้ความอนุเคราะห์แก้ไข เสนอแนะการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จลงได้

นอกจากนี้ผู้ศึกษาค้นคว่ายังได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลในท้องถิ่นจังหวัด อุบลราชธานี ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อนำมาจัดทำเป็นหนังสือ และได้รับความช่วยเหลือในการสืบข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนไร่ใต้ประชาคม จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายผู้ศึกษาค้นคว้าต้องขอขอบคุณ คุณทรงศักดิ์ ฝักทอง นายสิวานนท์ ฝักทอง และเด็กหญิงเพ็ญพิสุทธิ์ ฝักทอง ซึ่งให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้าหาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า และให้กำลังใจเสมอมาตลอดระยะเวลาของการศึกษา

เสาวณีย์ ฝักทอง

มิถุนายน 2547

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
ขอบเขตของการศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
เอกสารเกี่ยวกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม.....	7
เอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น.....	17
เอกสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม.....	26
ลักษณะและโครงสร้างหนังสือ.....	26
การสร้างและการพัฒนาหนังสือ.....	28
บทที่ 2 หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล.....	37
บทที่ 3 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	145
สรุปผลการศึกษา.....	145
อภิปรายผล.....	148
ข้อเสนอแนะ.....	150
บรรณานุกรม.....	152
ภาคผนวก.....	157
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	157
ข สำเนาหนังสือเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ.....	158

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
ค ตารางวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย.....	159
ง ตารางแสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ.....	162
จ รายชื่อนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	165
ฉ ตารางแสดงผลการประเมินหนังสือโดยการสอบถามผู้เรียน.....	166
ช ตารางแสดงผลการหาประสิทธิภาพแบบสอบถามผู้เรียนเพื่อการตรวจสอบ คุณภาพหนังสือ.....	169
ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า.....	170

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา

ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการด้านต่าง ๆ ของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม ดังที่ ประเวศ วะสี (2536: 19) ได้ให้ข้อคิดเห็นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยว่า “ด้วยความไม่เข้าใจของคนไทยที่อาจเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งคร่ำครึ ต้องพัฒนาให้ทันสมัยตามยุโรป เมื่อผ่านการต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ผลที่ตามมาคือชนบทไทยถูกทำลายย่อยยับ เกิดสภาพล้มละลายของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เกิดครอบครัวแตกแยกเนื่องจากไม่สมดุลของชีวิต ผู้คนต้องออกจากบ้านออกจากชุมชน พ่อ แม่ สามีนี ภรรยา แยกย้ายออกไปจากสภาพชีวิต เศรษฐกิจล้มละลาย มีผลกระทบต่อการพัฒนามนุษย์ ทั้งนี้เนื่องจากการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวมีความสำคัญ เพราะการศึกษาเริ่มต้นที่ครอบครัว ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดจากการพัฒนาที่ไม่เข้าใจ ไม่เคารพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยดังกล่าว นำมาสู่การหาแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้คนไทยเห็นความสำคัญพื้นฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่คนในท้องถิ่นนั้นสั่งสมมาจากประสบการณ์ของชีวิต และถ่ายทอดสืบต่อกันมา โดยนำเรื่องดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้มีความสำคัญกับเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย ได้รับการอนุรักษ์ สืบสาน ส่งเสริม และพัฒนา สู่ความเป็นสากลบนพื้นฐานของความตระหนักและภาคภูมิใจในเกียรติภูมิแห่งภูมิปัญญาไทย โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติเรื่องของภูมิปัญญาไว้ในมาตราต่าง ๆ 4 มาตรา คือ มาตรา 46 มาตรา 69 มาตรา 81 และมาตรา 289 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา สืบสาน รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 81 นำมาสู่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งกำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญา ไว้ 6 มาตรา ซึ่งสามารถ

สรุปสาระสำคัญได้ว่า การจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของประเทศชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชนในการเลือกใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้หน่วยงาน ทางการศึกษาาระคมทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีภูมิปัญญา มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาตลอดจนยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลดังกล่าว

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้สนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า วรรณคดีและวรรณกรรม ตลอดจนบทร้องเล่นของเด็ก เพลงกล่อมเด็ก ปริศนาคำทาย เพลงพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งมีคุณค่า การเรียนภาษาไทยจึงต้องเรียน วรรณคดี วรรณกรรม ภูมิปัญญาทางภาษาที่ถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สั่งสม และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และได้กำหนดไว้ในสาระ ที่ 4 หลักการใช้ภาษา มาตราฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนภาษาไทย ต้องจัดให้นักเรียนได้ศึกษาภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่นด้วย

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว นอกจากจะส่งผลให้การจัดการเรียน การสอนภาษาไทยต้องจัดให้นักเรียนได้ศึกษาภูมิปัญญาของท้องถิ่นแล้ว ยังทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งสร้าง คนไทยให้เป็นคนมีสติปัญญา มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก กล่าวคือการสอนภาษาไทยต้องเปลี่ยนแนวคิดไปจากเดิม ไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้เพียง อย่างเดียว แต่จะเน้นการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร และใช้ภาษาเพื่อการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต เน้นการสอนภาษาในฐานะเครื่องมือของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วย ตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาในการคิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหา วินิจฉัยเรื่องราวอย่างมีเหตุผล ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการรับรู้ข่าวสารและวิทยาการต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทันสมัย ทันเหตุการณ์ นำความรู้ที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ แก้ปัญหา เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เสริมสร้าง บุคลิกภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิต สังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ใช้ภาษาอย่างสละสลวย ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ภาษาให้เกิดความน่าเชื่อถือ เรียนรู้ในฐานะเป็นวัฒนธรรม ทางภาษาให้เกิดความชื่นชม ซาบซึ้ง และภูมิใจในภาษาไทย

เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาเน้นการสอนภาษาในฐานะเครื่องมือของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการอ่านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้

การพัฒนาผู้เรียน บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จึงได้กำหนดสาระการอ่านไว้ในสาระที่ 1 มาตรฐาน ท1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นความสำคัญของการอ่านไว้มาก ซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่านที่กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ อาทิ แม้นมาส ชวลิต (2545: 5) กล่าวกล่าวว่า ทักษะสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การอ่าน การอ่านจะแตกฉานและช่วยให้มีความรู้หลากหลาย ก็ต้องมีหนังสือที่มีคุณภาพ มีเนื้อหา หลากหลาย อย่างน้อยก็มีเนื้อหาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ความรู้ทุกเรื่องมีความสำคัญ แต่ที่สำคัญกว่าคือทักษะในการเรียนรู้ ซึ่งมีการอ่าน เป็นหัวหน้ากระบวนการ เป็นเครื่องมือเข้าสู่ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ตลอดเวลา ทำให้อยู่ในโลกได้มีความสุข เพราะทัดเทียมกับผู้อื่น ศิริอร อินทร์ตลาดชุม (2545: 11) กล่าวว่า การสร้างนิสัยรัก การอ่านมีความสำคัญเป็นอย่างมาก จำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็กทุกคน เด็กจะมีนิสัยรักการอ่าน ต้องได้รับการหล่อหลอมและส่งเสริมจากสถาบันหลัก คือ บ้านกับโรงเรียนร่วมมือกันส่งเสริม สนับสนุนการอ่าน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เด็กมีความพร้อมและเก่งต่อการมีทักษะการดำรงชีวิต ของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน

แม้ว่าทุกฝ่ายจะตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านและการจัดการเรียนการสอน เรื่องการอ่าน แต่การสอนอ่านก็ยังประสบปัญหาหลายด้าน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการวางพื้นฐาน การอ่านแก่นักเรียน ดังที่ วิชาญ อัครวนสกุล (2545: 14) ได้กล่าวไว้ว่า วิทยุรุ่นไทยไม่ค่อยสนใจใน กิจกรรม การอ่านหนังสือในเวลาว่าง สาเหตุเพราะ ครูไม่ค่อยเปิดโอกาสให้อ่านหนังสือหรือเข้า ห้องสมุด นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อหนังสือ ขาดทักษะการอ่าน อ่านช้า และจากการศึกษาของ มยุรี สุขวิวัฒน์ (2526: 31-35) พบว่าปัญหาในการสอนอ่านคือขาดกิจกรรมและสื่อที่จะกระตุ้นให้ นักเรียนอยากอ่าน สื่อและเครื่องมือที่สำคัญ ในการฝึกทักษะการอ่าน และส่งเสริมให้นักเรียน อยากอ่าน ก็คือหนังสือ หนังสือนอกจากจะใช้เป็นสื่อในการฝึกทักษะการอ่านแล้ว ยังเป็นสื่อที่สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ค่านิยมเจตคติมาสู่ผู้อ่านด้วย หนังสือจึงมีความสำคัญ

อย่างยิ่ง ดังที่ ชุตติมา สัจจามันท์ (2529: 11) อ้างถึงพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่องห้องสมุดในทัศนของข้าพเจ้า ซึ่งพระองค์ได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็กว่า

“หนังสือประเภทที่ข้าพเจ้าคิดว่าสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือ หนังสือสำหรับเด็ก วัยเด็ก เป็นวัยที่เรียนรู้ เด็ก ๆ ส่วนใหญ่สนใจที่จะทราบเรื่องราวต่าง ๆ แปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่แล้ว ถ้าเรามีหนังสือที่มีคุณค่าทั้งเนื้อหาและรูปภาพให้เขาอ่าน ให้ความรู้และความบันเทิง เด็ก ๆ จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ รอบรู้ธรรมชาติประจําใจ มีความรักชาติบ้านเมือง มีความปรารถนาจะทำแต่ประโยชน์ที่สมควร”

การอ่านหนังสือจึงเป็นแนวทางที่เสริมสร้างสติปัญญาให้กับนักเรียน หากนักเรียนไม่ได้อ่านหนังสือ หรือมีหนังสืออ่านไม่เพียงพอ ก็จะเป็นปัจจัยที่จะบั่นทอนความรู้ อีกทั้งการส่งเสริมการอ่านโดยใช้หนังสือแบบเรียนแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ เพราะหนังสือแบบเรียนไม่ใช่มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การจะขยายประสบการณ์อันเป็นทักษะพื้นฐาน ให้กว้างขวางออกไปนั้นจำเป็นต้องแสวงหาหนังสืออื่นเข้ามาประกอบ

ปัจจุบันหนังสือสำหรับเด็กมีหลายประเภท ที่เป็นที่นิยมและสนใจของเด็กในระดับมัธยมศึกษาเป็นอย่างมาก ก็คือ หนังสือประเภทการ์ตูนญี่ปุ่น ซึ่งมีแพร่หลายทั้งที่เป็นสื่อหนังสือและสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งอาจมีผลทำให้เด็กไทยรับเอาวัฒนธรรมและความคิดของต่างชาติเข้ามาจนไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ดังที่ พิภพ ธงไชย (2537: 97) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า

“งานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมไทยทั้งเก่าทั้งใหม่ มีความหลากหลายทั้งรูปแบบ และรสชาติน้อยมากเมื่อเทียบกับงานจากชาติอื่น เด็กไทยจึงตกเป็นลูกคําของสื่อต่างชาติไปอย่างช่วยไม่ได้ ขณะที่นิทานไทย วรรณคดีไทยมีการปรับปรุงเผยแพร่ในลักษณะสื่อสำหรับเด็กน้อยมาก อีกทั้งเล่มใหญ่โตชวนท้อใจ พลิกไปหน้าไหนก็มีแต่ตัวหนังสือลานตา แต่การ์ตูนญี่ปุ่นหรือฝรั่งกลับมีภาพที่อ่านง่าย เรื่องราวตื่นเต้น กระชับเร้าใจ ถ้าเปรียบเป็นอาหาร เด็ก ๆ ก็ย่อมเลือกงานที่รสชาติต้องปากตนเองที่สุดก่อน”

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับสภาพปัจจุบันสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดอุบลราชธานี ขาดแคลนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่ให้ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังให้นักเรียนรักการอ่าน และส่งเสริมการอ่านเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ในด้านอื่น ๆ อันเนื่องมาจากโรงเรียนมีงบประมาณจำกัด และหนังสือก็มีราคาแพงเกินกว่าที่นักเรียนในชนบทจะหาซื้อมาอ่านได้ด้วยตนเอง ผู้ศึกษาพิจารณาเห็นว่าจังหวัดอุบลราชธานี เป็น

ดินแดนที่ส่งวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นเวลาช้านาน มีวรรณกรรมท้องถิ่นมากมายหลายประเภท ที่มีคุณค่า แสดงถึงภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่นสมควรได้รับการอนุรักษ์สืบทอด อีกทั้งเป็นสิ่ง

อยู่ใกล้ตัวนักเรียน นักเรียนเคยได้ยินหรือได้ฟังมาบ้างแล้ว แต่ยังไม่เห็นผู้ใดเห็นความสำคัญนำมา เป็นสื่อให้นักเรียนได้อ่านและศึกษา จึงนำเอาวรรณกรรมท้องถิ่นมาจัดทำเป็นหนังสือ เพื่อใช้เป็น สื่อในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมจากสื่อที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยเชื่อว่าหนังสือที่ สร้างขึ้น มีเนื้อหาสาระที่ง่ายต่อการอ่านและการทำความเข้าใจ จะช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม วางแผน มีความสนใจ กระตือรือร้นในการเรียน ช่วยให้ผู้สอนง่ายขึ้น และนักเรียนมีพัฒนาการ ด้านทักษะภาษาไทยดีขึ้น ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น และ ส่งเสริมให้ นักเรียนมีความรู้ มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ รวมทั้ง นำคติความเชื่อที่ปรากฏ ในวรรณกรรมท้องถิ่นมาปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน ตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และสนองบทบาทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อีกทางหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล ที่ให้ความรู้ทาง ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี

2.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น

3. ขอบเขตของการศึกษา

3.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล มีเนื้อหา ประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการ เล่นเด็ก บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ หมอลำ ปริศนาคำทาย ของจังหวัดอุบลราชธานี

รวมไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง แต่ละเรื่องมีคำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และมีภาพประกอบ

3.2 การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ด้านการ เขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี ด้านหลักสูตร และการ จัดการเรียนการสอนภาษาไทยจำนวน 3 คน ประเมิน โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีดัชนีความ

สอดคล้อง และให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 10 คน ประเมิน โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า

4. นิยามศัพท์

4.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร แต่ไม่ได้กำหนดเป็นหนังสือเรียน เป็นหนังสือสำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่าน เป็นหนังสือที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งที่เรียนในหลักสูตร ช่วยเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน

4.2 วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง วรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งที่เป็นเรื่องเล่า หรือวรรณกรรมมุขปาฐะ และวรรณกรรมที่มีการเขียนบันทึกหรือวรรณกรรมลายลักษณ์

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 สถานศึกษามีหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีคุณภาพภาพ ใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

5.2 นักเรียนมีพัฒนาการด้านการอ่าน และมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นมากขึ้น

5.3 ครูผู้สอนได้แนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

6. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

- 6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
- 6.2 เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น
- 6.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

6.1.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

จินตนา ไบกาซูยี (2536 : 17) ได้อธิบายความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ แต่ไม่ได้กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน ช่วยให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าทางภาษา เสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน เป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่าน ของแต่ละบุคคล ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตร

ถวัลย์ มาศจรัส (2535) ให้ความหมายหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า คือหนังสือที่มุ่งให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน เป็นการเพิ่มทักษะการอ่านไปในตัว โดยมีเนื้อหาไม่ขัดต่อประเพณีวัฒนธรรม และศีลธรรมคิงามของสังคม เป็นหนังสือที่ให้ประโยชน์ในแง่ความรู้ ความคิด ปรัชญา และบันเทิง หนังสืออ่านเพิ่มเติมจะเน้นเนื้อหาสาระ กลวิธีการเขียนที่เคร่งขรึม โดยใช้วิธีการเขียนในรูปสารคดีเป็นหลัก

สรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึงหนังสือเสริมประสบการณ์ มีลักษณะเป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่าน ช่วยส่งเสริมการอ่าน และเพิ่มพูนความรู้แก่นักเรียน

6.1.2 ประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

จินตนา ไบกาซูยี (2536: 143-144) ได้สรุปประโยชน์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ดังนี้

- 1) ส่งเสริมความรู้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม ควรมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้ หรือ ทักษะความคิดรวบยอด หลักการ หรือทฤษฎีเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ในการดำเนินชีวิต การศึกษาหาความรู้ รวมทั้งก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาการด้านต่างๆ
- 2) ส่งเสริมสติปัญญา หนังสืออ่านเพิ่มเติม นอกจากจะมีเนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความรู้แล้ว ควรมีลักษณะที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้พัฒนาทักษะในการสังเกต ตีความ เปรียบเทียบ ใช้เหตุผลในการจำแนกแจกแจง วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ตลอดจนนำ ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา

3) ส่งเสริมเจตคติที่เหมาะสม หนังสืออ่านเพิ่มเติม ควรสอดแทรกแนวคิดที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดเจตคติที่เหมาะสมในการนำความรู้นั้นไปใช้ตามแนวทางที่พึงประสงค์ เป็นประโยชน์แก่ตน และแก่ส่วนรวม

4) ส่งเสริมความเข้าใจ หนังสืออ่านเพิ่มเติม ควรเสนอเนื้อหาสาระในลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจในเรื่องราวได้ กล่าวคือ ใช้ภาษาให้ถูกต้องและพอเหมาะแก่ความรู้และประสบการณ์ทางการใช้ภาษาของผู้อ่าน เสนอเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนของความรู้ และตามพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้อ่าน ให้ตัวอย่างที่เหมาะสม ตลอดจนใช้เทคนิควิธีหรือเครื่องส่งเสริมความเข้าใจอื่นๆ เช่น ภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง คำถาม อภิธานศัพท์ เป็นต้น

5) ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หนังสืออ่านเพิ่มเติมควรมีลักษณะกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เขียนควรพิจารณาเสนอเรื่องราวดังแต่ละวัยสนใจ เน้นให้เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของเรื่องราวที่เสนอ ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้เรียน

สมพร จารุณี (2541 : 35-44) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสือว่าช่วยส่งเสริมเด็กและเยาวชน ให้เกิดพัฒนาการดังต่อไปนี้

- 1) พัฒนาการทางภาษาคือ ช่วยให้มีความสามารถทางการฟัง พูด อ่าน และเขียน
- 2) พัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา สร้างจินตนาการ
- 3) พัฒนาการทางบุคลิกภาพ การอ่านหนังสือจะช่วยให้เด็กนำเหตุการณ์และเรื่องราวที่ปรากฏในเรื่องมาพัฒนาตนเองได้

- 4) พัฒนาการทางสังคม อิทธิพลความคิด ความเชื่อที่ปรากฏในหนังสือ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด ความประพฤติ รู้จักวางตัว รู้หน้าที่และบทบาทในสังคมได้

ธีรารัง ชูทัพ (2545: 7) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสือเด็กและเยาวชนดังนี้

- 1) เป็นสื่อขยายการรับรู้ของเด็กและช่วยพัฒนาความรู้ ความคิด ให้แตกฉานออกไป

- 2) เป็นอุปกรณ์ต่อเนื่องตลอดชีวิตที่เด็กสามารถใช้แสวงหาความรู้ได้

- 3) ช่วยในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

- 4) ให้ข่าวสารพร้อมทั้งการอธิบาย การพัฒนาเจตคติและค่านิยม ส่งเสริมความเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ขยายการรับรู้ กระตุ้นจินตนาการเพื่อสร้างความคิดริเริ่ม ให้ความคล้อยที่จะใฝ่รู้

- 5) ช่วยส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจและความอบอุ่น จากผลสำเร็จของตัวละครที่อ่านและบรรยากาศในการดำเนินเรื่อง

- 6) ช่วยให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน อันเป็นแนวทางที่จะช่วยเสริมทักษะ
- 7) ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยให้ผู้อ่านหนังสือได้คล่องแคล่วแตกฉาน
- 8) แสดงให้เห็นความเป็นจริงของชีวิต ช่วยให้เด็กสามารถเผชิญโลกได้อย่างเข้มแข็งมั่นคง

- 9) ช่วยปลูกฝังคุณธรรมอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กรุ่นใหม่ของสังคม
- 10) สนองความต้องการด้านความอยากรู้อยากเห็น ทดแทนความขาด เช่น ความอยากมีเพื่อนของเด็กที่ไม่มีโอกาสออกไปเล่นกับเพื่อน

จากการศึกษาประโยชน์ของหนังสือ ทำให้ผู้ศึกษาได้แนวทางในการสร้างหนังสือคือ หนังสืออ่านเพิ่มเติม ต้องมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้ และส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้พัฒนาทักษะ ในการสังเกต ตีความ เปรียบเทียบ ใช้เหตุผลในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ผู้อ่านสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ ภาพประกอบ คำถาม และคำอธิบายศัพท์ เป็นสื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น

6.1.3 ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี

บันลือ พุกกะวัน (2533: 59) สรุปลักษณะหนังสือที่ดีสำหรับเด็กว่าต้องมีลักษณะเสริมสร้างความสนใจในการอ่าน อ่านแล้วสนุกประทับใจ เสริมสร้างประสบการณ์ ขยายประสบการณ์เฉพาะเรื่อง ได้กว้างขวางลึกซึ้ง

รัตพร ชังธาดา (2531: 1) ได้สรุปลักษณะของหนังสือสำหรับเด็กที่ดีว่า ต้องช่วยเสริมทักษะในการอ่าน เป็นสื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างค่านิยม ทศนคติ คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก ให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน สร้างศรัทธาทางมรดกทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ

จินตนา ไบกาชุย (2536: 215-218) ได้สรุปวิธีการเขียนและการใช้ภาษาในการเขียน หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี ไว้ดังต่อไปนี้

- 1) สำนวนภาษา จะต้องเป็นภาษาไทยที่ดี ซึ่งประกอบด้วย
 1. ใช้คำถูกต้องตามหลักภาษา ตรงความหมาย
 2. เลือกใช้คำและข้อความที่อ่านง่าย กะทัดรัด สละสลวย
 3. เลือกใช้คำเด่น ๆ สะดุดตา และอารมณ์ของผู้อ่าน สุภาพ ใช้ภาษาเขียน
 4. หลีกเลี่ยงคำศัพท์วิชาการ ศัพท์ภาษาอังกฤษ
 5. ใช้คำศัพท์ที่บัญญัติไว้แล้ว หลีกเลี่ยงการตั้งคำใหม่
 6. ใช้สำนวนภาษาที่เพิ่มสีสันให้มีรสชาติบ้าง เพื่อความสนุก น่าอ่าน

- 2) ใช้เครื่องหมายวรรคตอน เพื่อให้ข้อเขียนแม่นยำกระจ่างน่าอ่าน
- 3) คำย่อต่าง ๆ ควรใช้ให้ถูกต้อง
- 4) มีเอกภาพ ในการเสนอเนื้อหา ซึ่งให้ความรู้และสาระประโยชน์ตรงกับวัตถุประสงค์ หัวเรื่อง และถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 5) มีสัมพันธภาพ มีการลำดับความที่ดี มีความชัดเจนมีรายละเอียดพอให้เข้าใจปราศจากข้อสงสัย ตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อมวกวน
- 6) มีความกระชับและรัดกุม ใช้ภาษาที่ถูกต้อง น่าอ่าน เข้าใจง่าย สละสลวย มีภาพประกอบพอเหมาะสม
- 7) มีความยาวพอเหมาะ แต่ละตอน แต่ละย่อหน้า ความยาวมีความสม่ำเสมอ ย่อหน้าไม่ควรยาวนัก

สมพร จารุณัฐ (2541: 77-136) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ดีของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ถวัลย์ มาสจรัส (2535: 79-80) ดังต่อไปนี้

- 1) ส่วนนำเรื่อง หรือบทนำเรื่อง เป็นส่วนที่สำคัญมากของงานเขียนเพราะเป็นส่วนที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน บทนำเรื่องจึงมักเป็นส่วนที่เกริ่นนำให้ผู้อ่านทราบว่า เรื่องที่จะอ่านต่อไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร มีสาระสำคัญอย่างไร ผู้เขียนจะเสนอเนื้อหาหรืออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความสำคัญอย่างไร ผู้อ่านอาจได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากการอ่าน สิ่งที่เกริ่นนำในบทนำเรื่องจะต้องเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง
- 2) เนื้อหา การเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม จะต้องมามีที่มาจากรื่องจริง จึงต้องยึดหลักว่า เป็นงานเขียนที่มุ่งแสดงข้อมูล ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน สาระและเรื่องราวสามารถตรวจสอบได้ มีแง่คิดแก่ผู้อ่าน
- 3) ภาษา จะใช้ภาษาที่เป็นแบบแผน เป็นคำสุภาพ ไม่มีการตัดหรือทอนรูปประโยค มีความเป็นกลางไม่ตลกขบขัน เยาะเย้ยถากถาง ไม่แสดงออกถึงความรุนแรง มีความเคร่งครัดและรักษามาตรฐานของภาษา ตีมิได้หมายถึงภาษาที่แข็งกระด้าง เลือกใช้ภาษาที่นุ่มนวล น่าอ่าน ให้เหมาะกับประเภทของงานเขียน
- 4) ภาพประกอบ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือบันเทิงคดี หรือสารคดี ภาพประกอบจะมีบทบาทช่วยเสริมเนื้อหาสาระและเรื่องราว ดึงดูดความสนใจ ช่วยเสริมสร้างจินตนาการ และยังช่วยให้ ผู้อ่านมีความรู้สึกรู้ว่าไปรับรู้เรื่องราวดังกล่าวนั้นด้วย ภาพประกอบควรมีลักษณะดังนี้

4.1 ช่วยเสริมให้เนื้อหาเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น หากเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ภาพประกอบที่เป็นสถานที่ บุคคล หรือสิ่งของ จะช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น ภาพกับเนื้อหาต้องเป็นเรื่องเดียวกัน ถ้าเป็นสารคดีควรเป็นภาพถ่ายเรื่องราวจากแหล่งข้อมูลโดยตรง หรือก๊อปปี้มาจากภาพในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา มีคำบรรยายภาพที่ถูกต้องชัดเจน

4.2 ช่วยดึงดูดความสนใจ ภาพประกอบต้องมีคุณภาพทั้งในแง่สวยงาม ความถูกต้อง ชัดเจน มีรายละเอียดสอดคล้องกับเนื้อหาทำให้ผู้อ่านสัมผัสเรื่องที่อ่านได้ จะทำให้นหนังสือเป็นแหล่งความรู้และน่าสนใจ

4.3 ช่วยเสริมสร้างจินตนาการ ภาพประกอบในเรื่องบันเทิงคดีที่เป็นภาพวาดที่สวยงามแสดงเหตุการณ์ จะทำให้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามและเกิดจินตนาการ เช่นเดียวกับสารคดี ภาพประกอบที่สวยงามและแสดงให้เห็นสิ่งที่ผู้อ่านไม่มีโอกาสสัมผัสโดยตรง จะทำให้อ่านได้รับความรู้ใหม่และประทับใจ

สรุปได้ว่า หนังสือที่ดีต้องเสริมสร้างความสนใจในการอ่าน มีความกระชับ ใช้ภาษาถูกต้อง น่าอ่าน เข้าใจง่าย มีภาพประกอบที่สวยงามเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง มีเอกภาพในการเสนอเนื้อหา ช่วยเสริมสร้างค่านิยม ทักษะคติ คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก

6.1.4 ขั้นตอนในการวางแผนการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ในการจัดทำหนังสืออ่านสำหรับเด็กนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถในการจัดทำ ต้องมีความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้หนังสือมีคุณค่า เหมาะสมกับความสนใจ และจุดมุ่งหมายของหนังสือ(จินตนา ไบกาซูยี 2536: 147-179) สรุปขั้นตอนการจัดทำหนังสือไว้ดังนี้

1) กำหนดประเภทหนังสือ ต้องวางแผนกำหนดล่วงหน้าว่า หนังสือที่เขียนอยู่ในประเภทใด เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมหรือหนังสือส่งเสริมการอ่าน พิจารณาถึงความถนัดความชำนาญ หนังสือมีรูปลักษณ์และประโยชน์ใช้สอยอย่างไร โดยคำนึงถึงความสนใจของผู้อ่านด้วย

2) กำหนดจุดประสงค์ ผู้เขียนต้องตั้งจุดประสงค์ ว่าต้องการให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิด ทักษะ และประโยชน์อะไรและอย่างไร หรือสิ่งที่ควรเน้นหรือคุณสมบัติเด่นๆ ของสิ่งที่จะเขียนด้วย การกำหนดจุดประสงค์เป็นเหมือนทิศทางชี้แนวการเขียน จุดประสงค์มักปรากฏอยู่ในคำนำ หรือคำชี้แจงของผู้เขียน

3) กำหนดระดับผู้อ่านกลุ่มเป้าหมาย ผู้เขียนจะต้องรู้ว่าผู้อ่านคือใคร มีคุณสมบัติ มีวัยวุฒิ ระดับสติปัญญา ความรู้และประสบการณ์เดิมขนาดไหน การแบ่งกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในระบบโรงเรียน แบ่งแยกย่อยได้ดังนี้

- 3.1 กลุ่มวัยเริ่มเรียน 0-5 ปี
- 3.2 กลุ่มวัยเรียนประถมศึกษา (ตอนต้น) 6-8 ปี
- 3.3 กลุ่มวัยเรียนประถมศึกษา(ตอนปลาย) 9-11 ปี
- 3.4 กลุ่มวัยเรียนมัธยมศึกษา (ตอนต้น) 12-14 ปี (ก่อนวัยรุ่น)
- 3.5 กลุ่มวัยเรียนมัธยมศึกษา (ตอนปลาย) 15-18 ปี (กลุ่มวัยรุ่น)

4) *ศึกษาความสนใจและความต้องการของผู้อ่าน* ผู้เขียนต้องศึกษาหลักจิตวิทยา ความสนใจและความต้องการของผู้อ่านตามวัย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้อ่านหนังสือเพิ่มเติมนี้ คือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 12-14 ปี มีผู้สรุปความสนใจในการอ่านของเด็กที่มีอายุ ระหว่าง 12-14 ปี ไว้ดังนี้

ปัจฉิมภาพ อับการัตน์ (2540: 20) กล่าวถึงความสนใจในการอ่านของนักเรียนว่า ความสนใจในการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีอายุระหว่าง 12-14 ปี จะมีความสนใจในการอ่านอย่างกว้างขวาง นักเรียนชายชอบเรื่องผจญภัย ผู้กล้าหาญ วีรบุรุษ ประวัติศาสตร์ ชีวิตประวัติ สิ่งแวดล้อม เรื่องที่จบลงอย่างขมวดคปมให้คิด และสนใจวิทยากร ไกลตัว ส่วนนักเรียนหญิงชอบบันเทิงคดีเกี่ยวกับความรัก นวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ โดยเฉพาะเรื่องสะท้อนอารมณ์ เรื่องที่ แต่งเกินความเป็นจริง และเรื่องเกี่ยวกับงานอดิเรก

ธำรง ชูทัฬห (2545: 2-5) กล่าวถึงการสำรวจความสนใจในการอ่านหนังสือใน ดวงใจ ของนักเรียน รวม 75 จังหวัด ของกรมวิชาการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้กลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น 7,085 คน ผลการสำรวจสรุปได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบหนังสือประเภทการ์ตูน รองลงมา คือหนังสือความรู้ทั่วไป หนังสือภาพ(หนังสือที่เป็นเรื่องมีภาพประกอบ) และน้อยที่สุดคือ ภูมิศาสตร์ เหตุผลในการอ่านหนังสือของนักเรียน ในส่วนภูมิภาคต้องการอ่านเพื่อให้ได้ความรู้ ตรงกับวิชาที่เรียน ตรงกับความชอบและความสนใจ อ่านแล้วสนุกสนานเพลิดเพลิน นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ รูปภาพสวยงามและน่าอ่าน สำหรับหนังสือที่ชอบอ่านเรียงลำดับจากมากไปหา น้อย 5 อันดับแรก ได้แก่ แฮร์รี่พ็อตเตอร์ ชายหัวเราะ โคนันยอดนักสืบ ทีวีพูล และโดเรมอน ส่วนนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่อ่านหนังสือเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ตรง กับความชอบความสนใจ อ่านแล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ความรู้ตรงกับวิชาที่เรียน รูปภาพ สวยงาม อ่านง่าย หนังสือที่ชอบอ่านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 อันดับแรก คือ แฮร์รี่พ็อตเตอร์ โคนันยอดนักสืบ โดเรมอน ชายหัวเราะ และ Lord of the Ring ธำรง ชูทัฬห ได้แสดงความคิดเห็น อีกว่า การที่นักเรียนส่วนใหญ่ชอบอ่านหนังสือประเภทการ์ตูน อาจเป็นเพราะหนังสือการ์ตูนเป็น หนังสือที่ดำเนินเรื่องโดยใช้ภาพเป็นเรื่องราวแสดงออก ได้แก่ การใช้ภาพเหมือนหรือภาพจริง

อาจเป็นภาพถ่ายเส้น ภาพวิจิต และภาพถ่าย หรือตั้งใจเขียนให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง เรื่องข้างต้นให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินส่งเสริมจินตนาการ ดังนั้นการผลิตและพัฒนาหนังสือ สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความพึงพอใจคือ ระดับอายุของนักเรียน โดยสรุปความสนใจของนักเรียน อายุ 12-15 ปี ไว้ดังนี้

อายุ 12 ปี เด็กชายชอบอ่านหนังสือผจญภัย หนังสือที่มีวีรบุรุษ วีรสตรี หนังสือชีวประวัติ ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะเริ่มอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่

อายุ 13 ปี ยังคงชอบอ่านหนังสือผจญภัยอยู่ นอกจากนั้นยังชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับการประดิษฐ์ของเล่น ของใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนเด็กหญิงชอบอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่

อายุ 14 ปี เด็กหญิงและเด็กชายชอบอ่านนวนิยายและนิตยสาร โดยเลือกอ่านเฉพาะเรื่องในแขนงวิชาที่ชอบ

อายุ 15 ปี เด็กหญิงและเด็กชายเริ่มมีความชอบต่างกันมาก เด็กหญิงชอบอ่านนวนิยายสะท้อนอารมณ์ ประวัติศาสตร์ และคำประพันธ์ เด็กชายจะเลือกอ่านเฉพาะบางเรื่องตามที่ตนชอบเท่านั้น

5) กำหนดเนื้อหา/หัวข้อเรื่อง/ชื่อเรื่อง โดยมีแหล่งที่มาของหัวข้อเรื่องที่นำมาเป็นแนวในการเขียนคือ หลักสูตร สิ่งแวดล้อมในสังคมและสภาพท้องถิ่น การกำหนดชื่อเรื่องจะเกี่ยวข้องไปถึงหัวข้อเรื่องที่จะเขียน และขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง หลักการที่สำคัญคือ ชื่อเรื่องควรมีความสอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง และโครงสร้างเนื้อหาเรื่อง เพื่อว่าเมื่อผู้อ่านเห็นชื่อเรื่อง ก็สามารถคาดคะเนได้ว่าเนื้อหาภายในเป็นเรื่องอะไร

6) การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา/โครงเรื่อง โครงสร้างเนื้อหา คือ การกำหนดขอบเขตเนื้อหาของหนังสือที่จะเขียน ให้มีระบบตามลำดับความคิด หรือตามลำดับวิธีการจัด หรือวิธีการเรียบเรียงความคิด ความสัมพันธ์ของความคิด หรือตามวัตถุประสงค์ของการเขียน ต้องคำนึงถึงโครงสร้างเนื้อหาทางวิชาการ เป็นรากฐานที่สำคัญ จะช่วยให้ ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจสิ่งที่อ่านได้ง่ายเข้า โครงสร้างของหนังสืออ่านเพิ่มเติมจะไม่หนาจนเกินไป ควรประกอบด้วยบทนำ เนื้อเรื่องที่แบ่งออกเป็นบท ๆ และภาคผนวก

บทนำ อาจเป็นบทย่อของเนื้อหาสาระ หรือบทสังเขปของหนังสือ เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่าตนจะอ่านเรื่องใด ผู้เขียนอาจบอกขอบข่ายเนื้อหา บอกสาเหตุ แรงจูงใจที่เขียนเรื่องนี้ วัตถุประสงค์ของการเขียน แนวทางในการศึกษา

เนื้อเรื่อง มักแบ่งเป็นบท เป็นตอน เป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย และย่อหน้า เนื้อหาสาระนี้ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว มีความถูกต้องตามหลักวิชาการสาขานั้น ๆ มีการจัดเรียงลำดับเนื้อหาสาระตามโครงสร้าง มีการจัดลำดับตามเกณฑ์ที่ผู้เขียนกำหนดไว้ มีการ

จัดลำดับตามเหตุการณ์ มีการจัดลำดับตามการเปรียบเทียบความเหมือน-แตกต่าง มีการจัดลำดับตามเหตุผล เนื้อหามีความทันสมัย มีแหล่งอ้างอิง สารความรู้ละเอียดพอเหมาะกับ ประสพการณ์สติปัญญาของผู้อ่าน เนื้อหาต้องไม่ขัดแย้งกับศีลธรรม จริยธรรม ประเพณี และความมั่นคงของสังคม

ในโครงสร้างของบทหนึ่ง ๆ ควรประกอบด้วย บทนำเรื่อง เนื้อเรื่อง และจบด้วยบทสรุปความ ในการเสนอเนื้อหา ควรมีตัวอย่างประกอบอย่างเหมาะสม ภาพประกอบอาจเป็นภาพถ่าย ภาพวาด ควรมีความเหมาะสมและเกี่ยวข้องกับเนื้อหา มีขนาดเหมาะสม ชัดเจน

กิจกรรมท้ายบท เป็นสิ่งสำคัญมาก ที่มุ่งให้ผู้อ่านได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กิจกรรมท้ายบทควรช่วยส่งเสริมความรู้ที่กล่าวมาแล้วในบท ช่วยให้ผู้อ่านมีความคิดกว้างขึ้น อาจเป็นคำถามชวนคิด ให้นำความรู้ไปใช้กับสิ่งอื่น ๆ หรือไปใช้ในชีวิตประจำวัน

7) กำหนดแนวการเขียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านได้เนื้อหาสาระ ความรู้ ความคิดในวิชาต่าง ๆ อย่างเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังนั้น แนวการเขียนที่เหมาะสม จึงควรเป็นความเรียง มีโวหารหรือวิธีเรียบเรียงที่นิยมใช้คือ

การบรรยาย คือการเล่าเรื่องซึ่งได้พบได้เห็นมาอย่างถี่ยิบ อาจมีตัวบุคคลหรือตัวละคร มีพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ นิยมใช้เขียน นิทาน นิยาย ตำนาน ประวัติ เรื่องเล่า รายงาน บันทึกเหตุการณ์

การพรรณนา คือการให้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการร่ำพันความรู้ลึกนิยมนิยมนเขียนพรรณนาความงามของธรรมชาติ สถานที่ หรือความดี

การอธิบาย คือ การชี้แจง สอน อธิบาย ให้เกิดความเข้าใจ เกิดความรู้

การอภิปราย คือ การชักจูงชี้ชวนให้คล้อยตามและปฏิบัติตาม โดยใช้เหตุผล หรือตัวอย่าง

การเปรียบเทียบ คือ การเทียบเคียงเพื่อให้ข้อความที่มีอยู่เดิมนั้นมีความหมายกระจ่างขึ้น

หนังสืออ่านเพิ่มเติมในปัจจุบันนิยมใช้แนวการเขียนดังต่อไปนี้

1. เรื่องเล่า ผู้เขียนมักเล่าประสบการณ์ให้ผู้อ่านรับรู้ ใช้ลักษณะการบรรยาย เล่าเรื่อง มีการสนทนา ใช้สรรพนามระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน

2. จดหมายหรือบันทึกเหตุการณ์ เป็นรูปแบบที่เขียนง่าย เนื้อหาใช้สิ่งที่ผู้เขียนมีประสบการณ์ในทำนองเล่าเรื่อง ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับ แต่เป็นไปตามที่ผู้เขียนประสบ

3. สารบัญเท็ง คือการประสมประสานระหว่างกรเขียนแบบสารคดีและบันเท็งคดีเข้าด้วยกัน มีลักษณะกรเขียนแบบบันเท็งคดี มีการสมมุติตัวละคร เพื่อให้เรื่องสนุกสนาน โดยยังมีเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ความคิดแก่ผู้อ่านอย่างเต็มที่

8) กำหนดแหล่งข้อมูลค้นคว้าอ้างอิง ก่อนลงมือเขียน ผู้เขียนหนังสือต้องอ่านและค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ การจัดระบบข้อมูล ซึ่งนำไปสู่การเรียบเรียงและการเสนอเรื่องกรเขียนบันเท็งในสิ่งที่ได้อ่านและค้นคว้า สิ่งที่ควรบันทึกไว้ได้แก่ ชื่อหัวเรื่องสำหรับอ้างอิง เนื้อเรื่อง วันเดือน ปี และแหล่งข้อมูล ควรเลือกแหล่งข้อมูล ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ

9) กำหนดลักษณะรูปเล่มและต้นฉบับ

9.1 ความยาวของหนังสือ จินตนา ไบกาซูยี (2536: 199) อธิบายว่า ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้

1. ความสามารถของผู้อ่านตามวัย มีหลักปฏิบัติดังนี้

วัย 0-5 ขวบ ประมาณ 4-8 หน้า หรือ 8-16 หน้า (ขนาด 8 หน้ายก)
แนวตั้ง-นอน

6.11 ขวบ ประมาณ 8-24 หน้า (ขนาด 8 หน้ายก) หรือประมาณ
16-32 หน้า (ขนาด 16 หน้ายก)

12-14 ขวบ ประมาณ 50-100 หน้า (ขนาด 16 หน้ายก หรือขนาด
พอกเก็ตบุค)

2. ความยากง่ายและธรรมชาติของเนื้อหาสาระ ขึ้นอยู่กับวัย ประสบการณ์ และความสามารถทางสติปัญญาของผู้อ่าน

9.2 รูปเล่มมาตรฐานของหนังสือ ถวัลย์ มาศจรัส (2535: 70) อธิบายถึงลักษณะรูปเล่มหนังสือที่นิยมจัดพิมพ์ทั่ว ๆ ไป ดังนี้

1. ขนาด 8 หน้ายก หมายถึง หนังสือที่มีขนาด 18.5x26 ซม.

2. ขนาด 8 หน้ายกพิเศษ หมายถึง หนังสือที่มีขนาด 21x29.7 ซม.

3. ขนาด 16 หน้ายก หมายถึง หนังสือที่มีขนาด 13x18.5 ซม.

4. ขนาด 16 หน้ายกพิเศษ หมายถึง หนังสือที่มีขนาด 14.8x21 ซม.

หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีภาพประกอบ นิยมพิมพ์
ในรูปเล่มขนาด 8 หน้ายก

หนังสือส่งเสริมการอ่านประเภทวรรณกรรมเยาวชน (เรื่องสั้น นวนิยาย) นิยม
พิมพ์รูปเล่มขนาด 16 หน้ายก

หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เขียนแบบงานเขียนประเภทสารคดี นิยมพิมพ์รูปเล่ม
ขนาด 16 หน้ายกพิเศษ

9.3 ภาพประกอบ เป็นเครื่องช่วยในการอ่าน ต้องสอดคล้องกับเนื้อหา ควร
จัดวางให้ต่อเนื่องอยู่ในบริเวณเดียวกันกับข้อความ หากต้องการภาพที่แสดงโครงร่างภายนอก
ควรใช้ภาพถ่าย หากต้องการภาพที่ต้องการรายละเอียดควรใช้ภาพวาด ภาพสีจะดึงดูดความสนใจใน
การอ่านได้มากกว่าภาพขาวดำ การเตรียมภาพประกอบ ทำได้หลายวิธี เช่น การถ่ายภาพขึ้นใหม่
การวาดภาพใหม่ การถ่ายภาพจากหนังสือ การขอฟิล์มภาพจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สำนักพิมพ์
หน่วยราชการต่าง ๆ

9.4 การจัดรูปเล่มและการจัดหน้า การจัดทำรูปเล่มหนังสือ ต้องรู้ส่วนประกอบ
ของหนังสือตลอดทั้งเล่ม ส่วนประกอบหนังสือแบ่งเป็น 3 ส่วน ใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ส่วนหน้าของหนังสือ ประกอบด้วย

1.1 ปกหน้า ควรให้มีสีสันสะดุดตา ภาพบนปกควรเป็นหัวใจของเรื่อง
ข้อความบนปกมีชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ตัวอักษรอ่านง่ายสะดุดตา

1.2 ปกหลัง ปัจจุบันนิยมให้มีภาพโดยออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งของ
ปกหน้า

1.3 สันปก สันปกที่มีจำนวนหน้าไม่มากนัก ไม่นิยมใส่ข้อความบนสัน
ส่วนหนังสือที่มีความหนา นิยมใส่ชื่อเรื่องบนสัน

1.4 หน้าปกใน ในหน้านี้มีชื่อหนังสือ ประเภทหนังสือ ชื่อผู้แต่ง
ผู้วาดภาพ ผู้จัดทำ ผู้รวบรวม ผู้จัดพิมพ์ รายละเอียดเกี่ยวข้องกับการจัดทำหนังสือ

1.5 หน้าคำนำ มีข้อความแสดงจุดประสงค์หรือสาระประโยชน์ของ
หนังสือ ประวัติความเป็นมา ชี้แจงการใช้หนังสือ

1.6 หน้าสารบัญ

2. ส่วนเนื้อหาของหนังสือ ประกอบด้วยเนื้อเรื่องและภาพประกอบ
หนังสือที่มีภาพประกอบควรจัดภาพให้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหา โดยอาจจัดภาพเป็น 1/2 ของหน้า
หรือ 1/4 ของหน้า หรือ 3/4 ของหน้าก็ได้ ดูให้เหมาะสม

3. ส่วนท้ายของหนังสือ ประกอบด้วย หน้าบรรณานุกรม หน้ากิจกรรม
อื่น ๆ เช่น แบบฝึกหัด กิจกรรมท้ายเรื่อง

การศึกษาขั้นตอนการวางแผนการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ทำให้ผู้ศึกษาได้
แนวทางในการวางแผนการสร้างหนังสือดังนี้

1. กลุ่มผู้อ่านหนังสือคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ตอนต้น) อายุ 12-14 ปี เป็นวัย
ก่อนวัยรุ่น
2. แหล่งที่มาของหัวข้อเรื่องที่น่าสนใจมาเป็นแนวทางในการเขียน คือ วรรณกรรม
ท้องถิ่นที่แสดงถึงภูมิปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
3. กำหนดชื่อเรื่อง ให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง ว่า วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล
4. โครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย บทนำเรื่อง เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์
กิจกรรมท้ายเรื่อง และภาพประกอบ
5. แนวการเขียน เป็นแบบ สาระบันเทิง คือ การประสมประสานระหว่างการ
เขียนแบบสารคดีและบันเทิงคดีเข้าด้วยกัน เพื่อให้เนื้อหามีความสนุกสนาน โดยยังมีสาระที่เป็น
ความรู้ ความคิดแก่ผู้อ่าน
6. รูปเล่มหนังสือ ใช้รูปเล่มมาตรฐานทั่วไป ขนาด 18.5x26 ซม. หรือขนาด 8
หน้ายก ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือที่สร้างขึ้น มีเนื้อหามาก และเป็นหนังสือที่มีภาพประกอบ จาก
การศึกษาพบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีภาพประกอบ นิยมพิมพ์ในรูปเล่มขนาด 8 หน้ายก

6.2 เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น

6.2.1 ความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่น

พรทิพย์ ชังธาดา (2539: 12) ให้ความหมายว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง
วรรณกรรม ที่เป็นมุขปาฐะ หรือวรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมา และหมายความรวมถึงวรรณกรรมที่
เป็นลายลักษณ์ คือมีการเขียนบันทึก เช่น บันทึกในใบลาน สมุดข่อยหรือกระดาษ วรรณกรรม
เหล่านี้ ปรากฏในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย ซึ่งจะมีรูปแบบและฉันทลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป
ตามความนิยม และภาษาของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาค
อีสาน

ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2546: 138) ให้ความหมายว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง
ถ้อยคำหรือเรื่องราวที่ชาวบ้านนำมาเล่า มาอ่าน หรือมาสวด รวมทั้งนำมาขับร้อง เหน่กล่อม เพื่อมุ่ง
ความบันเทิง สนุกสนาน ให้ความรู้และสอนจริยธรรม รวมทั้งเพื่อประกอบพิธีกรรม วรรณกรรม
พื้นบ้านแสดงออกถึงประสบการณ์ ความคิด และความสามารถในการใช้ภาษาอันเป็นภูมิปัญญาที่
ชาวบ้านสืบทอดกันมา

สรุปได้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง วรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมาหรือมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์ มุ่งให้ความบันเทิง ให้ความรู้และสอนจริยธรรม หรือเพื่อประกอบพิธีกรรม มีรูปแบบและฉันทลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามความนิยมและภาษาของท้องถิ่นนั้น ๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น

6.2.2 ลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่น

พรทิพย์ ชังธาดา(2539: 12-13) ได้สรุปลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ชาวบ้านทั่วไปเป็นผู้สร้างสรรค์ คัดลอกและเผยแพร่ กวีผู้ประพันธ์ ส่วนมากคือ พระภิกษุ และชาวบ้าน
2. ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่น เป็นภาษาที่เรียบง่าย มุ่งการสื่อความหมายกับผู้อ่าน ล้านวนโวหารเป็นของท้องถิ่น
3. เนื้อเรื่องมุ่งให้ความบันเทิงใจ บางครั้งได้สอดแทรกธรรมของพระพุทธศาสนา ค่านิยมยึดปรัชญาแบบชาวพุทธ

ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2546: 139-146) กล่าวถึงลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่าเป็นวรรณกรรมที่ใช้อักษรหรือภาษาของท้องถิ่นในการบันทึกหรือการเล่า ใช้รูปแบบหรือฉันทลักษณ์พื้นบ้าน เช่น ชาวเหนือใช้บทคำว ชาวอีสานเป็นกลอนลำ มักไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สะท้อนให้เห็นภาพสังคมหรือวิถีชีวิตชาวบ้าน

สรุปได้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวรรณกรรมที่ สร้างสรรค์ขึ้นมาเฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพื้นบ้าน มุ่งเสนอเรื่องราวกับบุคคลในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง แสดงให้เห็นภาพสังคมหรือวิถีชีวิตชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ

6.2.3 คุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่นมีประโยชน์หลายประการดังนี้

1. ให้คติเตือนใจ ใช้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนบุคคลในท้องถิ่นให้เป็นคนดี
2. ให้ความบันเทิงแก่บุคคลในท้องถิ่น
3. ทำให้ทราบถึงค่านิยม โลกทัศน์ของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ
4. แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเจริญทางด้านภาษาของท้องถิ่นนั้น ๆ
5. ก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น
6. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น

6.2.4 ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น

พรทิพย์ ชังธาดา(2539: 13) แบ่งวรรณกรรมท้องถิ่นเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ ซึ่งได้แก่วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยการเล่าสืบต่อกันมา และ วรรณกรรมประเภทลายลักษณ์ ได้แก่วรรณกรรมที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2546: 139) แบ่งประเภทวรรณกรรมท้องถิ่นตามลักษณะ ภูมิศาสตร์ประเทศไทยเป็น 4 กลุ่ม คือ วรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลาง วรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ วรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสาน วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

เมื่อพิจารณาตามลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเปรียบเทียบกับธรรมชาติ วิชาทางภาษาแล้ว ผู้ศึกษาได้แบ่งวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานประเภทร้อยแก้ว วรรณกรรมเหล่านี้มีลักษณะ การแต่งเป็นแบบร้อยแก้ว เช่น นิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน เป็นต้น
2. วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานประเภทร้อยกรอง มีลักษณะการแต่ง หรือประพันธ์ แบบร้อยกรอง เช่น เพลงกล่อมเด็ก บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ ปริศนาคำทาย (ความทวยอีสาน) ผญา หมอลำ เพลงเซิ้งต่าง ๆ รวมทั้งเพลงประกอบการละเล่นของเด็ก ๆ

6.2.5 ลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นแต่ละประเภท

จารุวรรณ ธรรมวัตร (ม.ป.ป.) ได้อธิบายความหมายและลักษณะของวรรณกรรม ท้องถิ่นแต่ละประเภท ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ ชังธาดา(2539) และประพนธ์ เรืองณรงค์ (2546) อธิบายไว้ สรุปได้ดังนี้

นิทานพื้นบ้าน

หมายถึง เรื่องที่ชาวบ้านเล่าหรือถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะเป็นภาษาร้อยแก้ว ภาษาที่ใช้ เป็นภาษาของท้องถิ่น มีลักษณะเป็นร้อยแก้วง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เนื้อเรื่องแสดงความคิดความเชื่อ ของชาวบ้าน และแสดงถึงหลักธรรมทางศาสนา อาจเป็นนิทานที่เกี่ยวกับสัตว์ นิทานตลก หรือเรื่อง เกี่ยวกับตำนานสถานที่ หรือเกี่ยวกับชาดก

ตำนานพื้นบ้าน

หมายถึง เรื่องที่แสดงกิจบ้านเมือง อันล่วงเลยมานานแล้ว ส่วนมากเกี่ยวกับ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปุชนิยบุคคล เรื่องราวของตำนานมุ่งเน้นอธิบายลักษณะเรื่องราวเพื่อให้ ความรู้แก่คน รุ่นหลัง ผู้เล่าและคนในท้องถิ่นมักมีความเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง มีรูปแบบที่ไม่แน่นอน แตกต่างกันไปตามเหตุการณ์ในท้องถิ่น ตำนานแบ่งเป็น 4 ประเภทคือ

1. ตำนานอธิบายเหตุ ได้แก่ตำนานที่อธิบายกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ เช่น สถานที่ หรือ สิ่งของต่าง ๆ
2. ตำนานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่เชื่อกันว่าเกิดขึ้นจริงในอดีต เช่น ตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษของชุมชน
3. ตำนานเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ได้แก่ความเชื่อของชาวบ้านที่มีผลต่อการทำบุญหรือประกอบพิธีกรรมและการบูชาธรรมชาติ
4. ตำนานทางศาสนา ได้แก่ตำนานเกี่ยวข้องกับศาสนา พระ นักบุญ ผู้อุทิศตัว ให้แก่ศาสนา

ผญา

หมายถึง คำสอนของชาวอีสานที่เป็นคำคม แง่คิด คติหรือสุภาษิต ประกอบ ด้วยคำที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบ หลักแหลมลึกซึ้ง ที่มาของผญาเกิดจากประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีลงข่วง ประเพณีลงแขก ประเพณีการอ่านหนังสือผูก ประเพณีการเล่นหมอลำ และเกิด จากการอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคมโดยใช้แนวคิดจากพุทธศาสนา หรือแนวคิดธรรมชาติ ผญา แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ผญาภาษิต ผญาเกี่ยว และผญาพร

คุณค่าของผญา นอกจากจะเป็นมรดกทางภาษาแล้ว ยังเป็นสื่อในการอบรม สั่งสอนคนในสังคม และยังสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมอีสาน

เพลงพื้นบ้าน

หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านนิยมร้อง มีลักษณะเป็นร้อยกรองแต่มีฉันทลักษณ์ไม่แน่นอน แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1. เพลงร้องเล่น เป็นเพลงที่นิยมร้องเพื่อความสนุกสนานในงานเทศกาลหรือวาระ พิเศษ เช่น หมอลำ เพลงที่เด็ก ๆ ร้องประกอบการเล่น หรือเพลงที่ร้องประกอบการฟ้อนรำ เป็นต้น
2. เพลงพิธีกรรม เป็นเพลงที่ใช้เกี่ยวกับการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น บทร้อง สรรภัญญ์ซึ่งร้องในเทศกาลเข้าพรรษา กาบเซ็งบั้งไฟในงานบุญบั้งไฟ เป็นต้น
3. เพลงกล่อมลูก เป็นเพลงที่ชาวบ้านร้องเพื่อกล่อมลูก หรือเรียกว่าเพลงกล่อมเด็ก เพลงพื้นบ้านให้คุณค่าหลายประการ เช่น ด้านภาษา เนื่องจากเป็นร้อยกรอง มีการ ใช้คำที่ไพเราะ กินใจ ให้คุณค่าด้านจริยศาสตร์ คือมีเนื้อหาสั่งสอนให้คนเป็นคนดี ประพฤติตนให้ ถูกต้อง แสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นในอดีต และยังให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อีกด้วย

ปริศนาคำทาย

หมายถึง การตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยผู้เป็นประโยชน์ที่สัมผัส คล้องจองสั้น ๆ เนื้อหาปริศนาจะซ่อนจุดสำคัญของปัญหาไว้ให้ทายเพื่อความสนุกสนานหรือ ทดสอบเขาวนปัญญา คำถามที่ผู้กขขึ้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ปริศนาคำทายให้คุณค่าด้านความบันเทิง ด้านภาษา ด้านการศึกษาอบรม สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม และเขาวนปัญญาของคนในท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ทำให้ผู้ศึกษาได้แนวทาง ในการคัดเลือกวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล ที่มีคุณค่า แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเจริญทาง ภาษา ให้ข้อคิด คติเตือนใจ ให้ความบันเทิง แสดงให้เห็นภูมิปัญญาและวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียน ได้อ่านและศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล ครอบคลุมประเภท

6.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.3.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547: 11) ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาไทยไว้ว่า หมายถึงองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อ ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทย ให้สมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตคนไทย ซึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย

ประเวศ วะสี (2536: 21) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสะสมมาจากประสบการณ์ ของชีวิต สังคม และสภาพสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2536: คำนำ) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า หมายถึง วิวัฒนาการของคนหลายชั่วอายุคน โดยการปรับตัวและแก้ปัญหาต่าง ๆ จนกลายเป็นที่มาของความ สันทัดจัดเจน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา วิธีการทำมาหากิน และศาสตร์ศิลป์ นานาประการ

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ทั้งหมดที่ชาวบ้านคิดเองได้ ทำเอง ได้ โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหา หรือเพื่อการดำรงชีวิต มีกระบวนการสั่งสม สืบทอด

กลิ่นกรองกันมายาวนาน มีที่มาหลากหลาย รวมทั้งมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีต ประเพณี มีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขในชุมชน และปัจเจกบุคคล

6.3.2 ขอบข่ายของภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547: 2-3) ได้กำหนดความหมาย และขอบข่ายของภูมิปัญญาไทยไว้ 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมชาติ อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลย์และยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ความสามารถในด้านการสะสมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดสวัสดิการบริการชุมชน

6. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ กวีศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาคือภาษาถิ่น ภาษาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่น และการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีต่าง ๆ

9. ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย ในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537: 8-25) ได้จัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในส่วนของงานศิลปวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา ได้แก่ ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนาและลัทธิ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ธรรมเนียมการปกครอง การปลูกฝังและการสืบทอดประเพณี

2. หมวดภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ข่าวดสาร วรรณกรรม ภาษาศาสตร์ และหลักภาษา ภาษาถิ่นและภาษาต่างกลุ่ม นิทานและภูมิปัญญา ความเรียงและนันทลักษณ์ ปริศนาคำทาย วาทกรรม และภาษิต

3. หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณคดี การวางผังเมือง และวัฒนธรรมสถาน

4. หมวดการละเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ การขับร้องและดนตรี ระบำรำฟ้อน มหรสพ เพลงเด็กและเพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิพาทย์ การละเล่นพื้นบ้าน กีฬานันทนาการ การท่องเที่ยว และธุรกิจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

5. หมวดชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย คหกรรมศาสตร์ การสาธารณสุข ชีวประวัติ วิทยาการ และอาชีพ

จากขอบข่ายของภูมิปัญญาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี โดยยึดขอบข่ายทางภูมิปัญญาตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนด คือ ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านศิลปกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ด้านโภชนาการ

6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกชัย ปุยะติ (2534: 68) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างหนังสืออ่านประกอบการ์ตูนเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบการเรียนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนกลุ่มทดลองแตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สมถวิล พงษ์เกษ (2538: บทคัดย่อ) ได้สร้างหนังสืออ่านประกอบเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหนังสืออ่านประกอบ พร้อมทั้งหาประสิทธิภาพของหนังสือที่สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษ แล้วใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นจำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาของหนังสือถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 98.67

สมปอง นิธิสกุลกาญจน์ (2538: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสือการ์ตูนชุดนิทานพื้นบ้านภาคใต้ เพื่อใช้ประกอบการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านประกอบการเรียนชุดนิทานพื้นบ้านภาคใต้และนำมาใช้ประกอบการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคลองขุด 30 คน เป็นกลุ่มทดลอง นักเรียนโรงเรียนวัดวังหีบ 30 คน เป็นกลุ่มควบคุม โดยหนังสือที่สร้างขึ้นได้พัฒนาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ก่อนนำไปใช้ทดลอง ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จำนง ผลแสง (2540: บทคัดย่อ) ได้สร้างหนังสือเรียนรายวิชานิทานพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหนังสือเรียนวิชานิทานพื้นบ้าน ผลการศึกษาพบว่า นิทานพื้นบ้านอีสานที่ได้รับการคัดเลือกมาสร้างเป็นหนังสือเรียนวิชานิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 10 เรื่อง ผู้ประเมินคุณภาพหนังสือมีความคิดเห็นต่อหนังสืออยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 2.79

จันทร์ ทงสมัคร (2541: บทคัดย่อ) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องประเพณีท้องถิ่นนครศรีธรรมราช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม และศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน และนักเรียนที่เรียน วิชาท้องถิ่นของเรา 1 ที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์และนักเรียนมีความคิดเห็นด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านเนื้อหา การใช้ภาษา ภาพประกอบ อยู่ในระดับมาก ด้านรูปเล่มและการพิมพ์ นักเรียนเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ส่วนอาจารย์ผู้สอนเห็นด้วยในระดับมาก

เทียมจันทร์ ศรีสังข์ (2542: บทคัดย่อ) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องชีวิตมีสีสันที่อรัญประเทศ สำหรับวิชาท้องถิ่นของเรา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสระแก้ว โดยใช้การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูล สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม หาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม และปรับปรุงแก้ไข กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระแก้ว จำนวน 20 คน นักเรียนที่เรียนวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 จำนวน 40 คน ผลการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนมีความเห็นว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อยู่ในเกณฑ์ดี นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจจากการใช้หนังสือ อยู่ในเกณฑ์ดี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีเจตคติต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า ได้มีการนำเรื่องราวของท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างหนังสือเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง เช่น สร้างหนังสืออ่านประกอบการเรียน หนังสือเรียนตามหลักสูตรรายวิชา หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือการ์ตูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวพบว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างหนังสือ เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ของการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

7. การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ศึกษาได้ดำเนินตามลำดับดังต่อไปนี้

7.1 กำหนดลักษณะและโครงสร้างของหนังสือ

7.2 การสร้างและพัฒนาหนังสือ

7.2.1 การสร้างหนังสือ

7.2.2 การปรับปรุงคุณภาพหนังสือ

7.1 การกำหนดลักษณะและโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือที่สร้างขึ้น คือ หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีลักษณะที่เน้นการเสริมทักษะการอ่าน ให้ความรู้ด้านวรรณกรรม
ท้องถิ่นและ ส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญาของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน
โดยกำหนดลักษณะและโครงสร้างหนังสือ ดังนี้

7.1.1 ลักษณะหนังสือ

ผู้ศึกษาได้กำหนดลักษณะหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ ดังนี้

1. กลุ่มผู้อ่านหนังสือคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ตอนต้น) อายุ 12-14 ปี เป็นวัย
ก่อนวัยรุ่น
2. แหล่งที่มาของหัวข้อเรื่องที่น่าสนใจมาเป็นแนวทางในการเขียน คือ สภาวัฒนธรรม
สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยเลือกเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี มาสร้างหนังสือ
ให้สอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
3. กำหนดชื่อเรื่อง ให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง ว่า วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล
4. แนวการเขียน เป็นแบบ สารบันเทิง คือ การประสมประสานระหว่างการเขียน
แบบ สารคดีและบันเทิงคดีเข้าด้วยกัน เพื่อให้เนื้อหามีความสนุกสนาน โดยยังมีสาระที่เป็นความรู้
ความคิดแก่ผู้อ่าน
5. รูปเล่มหนังสือ ใช้รูปเล่มมาตรฐานทั่วไปขนาด 18.5x26 ซม. หรือ ขนาด 8
หน้ายก
6. เนื้อหาหนังสือประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นของ
จังหวัดอุบลราชธานี นิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ ผญา
และปริศนาคำทาย

7.1.2 โครงสร้างเนื้อหาหนังสือ

โครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย บทนำเรื่อง เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และมีภาพประกอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความนำ ความนำของหนังสือ ประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อการอ่านเรื่องราววรรณกรรมที่เลือกมา ต่อไป

2. โครงสร้างเนื้อหา การเขียนเนื้อหา วรรณกรรมแต่ละเรื่องจะมีโครงสร้างประกอบด้วย นำเรื่อง เนื้อหา คำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และภาพประกอบ

2.1 นำเรื่อง เป็นการเขียนอธิบายจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ ของการนำวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ มาให้นักเรียนศึกษา และบอกแนวทางในการอ่านและศึกษาพอสังเขป รวมทั้งบอกที่มาของวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ

2.2 เนื้อหา เป็นการนำวรรณกรรมท้องถิ่น ทั้งที่เป็นมุขปาฐะและวรรณกรรมที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ มาเขียนเรียบเรียงให้เป็นเนื้อหา ลักษณะของวรรณกรรมที่เลือกมาจะมีเนื้อหาที่น่าสนใจ เหมาะกับวัย และ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตร แหล่งข้อมูลของเนื้อหาจะได้อามาโดยการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น และจากการศึกษาเอกสารที่มีผู้บันทึกไว้

2.3 คำอธิบายศัพท์ เป็นการอธิบายความหมายของคำศัพท์ เช่น คำศัพท์ภาษาถิ่นที่นักเรียนไม่เข้าใจความหมาย เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ดียิ่งขึ้น แหล่งที่มาของการอธิบายความหมาย ได้อามาโดยการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น และจากการศึกษาเอกสารที่มีผู้บันทึกไว้

2.4 กิจกรรมท้ายเรื่อง เป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อประเมินผลจากการอ่านวรรณกรรม ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดมุ่งหมายของการสร้างหนังสือที่ได้วิเคราะห์ไว้

2.5 ภาพประกอบ เป็นภาพถ่าย หรือภาพวาด ที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง เพื่อช่วยส่งเสริมให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้อ่านมีความเพลิดเพลินในการอ่านหนังสือ

7.2 การสร้างและพัฒนาหนังสือ

การสร้างและพัฒนาหนังสือ มีขั้นตอนสามขั้นคือ ขั้นการสร้างหนังสือ ขั้นการปรับปรุงคุณภาพโดยอาศัยความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และขั้นการตรวจสอบคุณภาพโดยการนำหนังสือที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน และให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างอ่านแล้วเก็บข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

7.2.1 การสร้างหนังสือ

1) *ศึกษาหลักสูตร* การศึกษาหลักสูตรได้พิจารณาสาระและมาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 แล้ววิเคราะห์ความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เนื้อหาหนังสือ และกิจกรรม ที่สอดคล้องกับวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างหนังสือ โดยมีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางในการสร้างหนังสือ ดังนี้

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้ เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย อย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้

จากสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถวิเคราะห์เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่จะนำมาเป็นจุดประสงค์ของหนังสือต่อไป (รายละเอียดการวิเคราะห์อยู่ในภาคผนวก)

2) ศึกษาข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่น โดยการศึกษาข้อมูลจาก เอกสาร บุคคลในท้องถิ่น เพื่อคัดเลือกวรรณกรรมที่มีคุณค่าเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร นำมาใช้ในการสร้างหนังสือ

3) ศึกษาเอกสาร แนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็น แนวทางในการสร้างหนังสือให้มีคุณภาพ

4) กำหนดโครงสร้างของหนังสือ นำผลการศึกษารายละเอียดของ หลักสูตร และกรอบทางภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของหนังสือ

เพื่อให้ผู้เรียน

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วรรณกรรมท้องถิ่น
2. มีความเพลิดเพลิน มีทักษะด้านการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่าน
3. สามารถสรุปความใจความสำคัญ และบอกข้อคิด ที่ได้จาก วรรณกรรมท้องถิ่น ที่อ่านได้
4. สามารถตีความสำนวนโวหาร จากวรรณกรรมท้องถิ่นที่อ่านได้
5. นำคติความเชื่อ คุณธรรม จริยธรรม ที่ปรากฏในวรรณกรรม ท้องถิ่นมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต
6. บอกภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นที่อ่านได้
7. มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของท้องถิ่น

จากวัตถุประสงค์ทั่วไปของหนังสือ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้าง หนังสือ ซึ่งให้ความรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหาที่ให้ความเพลิดเพลิน ส่งเสริมทักษะการอ่าน ได้แก่ วรรณกรรมท้องถิ่น ทุกเรื่อง
2. เนื้อหาที่ให้ความรู้ด้านสำนวนโวหาร ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก ผญา หมอลำ กาบเชิง เพลงประกอบการเล่นเด็ก บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ ปริศนาคำทาย
3. เนื้อหาที่ให้ข้อคิด และแสดงถึงค่านิยมของคนในท้องถิ่น ได้แก่
 - 3.1 นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอม แสดงค่านิยมเกี่ยวกับการมีคู่ครอง ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามประเพณี แสดงให้เห็นถึงความรักของพ่อ ที่มีต่อลูก

- 3.2 นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น แสดงค่านิยมด้านความเชื่อเรื่องความฝัน ความเชื่อในสวรรค์ การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ให้คิดในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
- 3.3 ตำนานเหวสินธุ์ชัย แสดงค่านิยมความเชื่อว่าหากมีสิ่งใดผิดแปลกไปจากปกติ ถือว่าเป็นกาลกิณี หรือต้องเกิดอาเพศ แสดงความเชื่อเรื่องคุณธรรมจริยธรรม การทำดีได้ดี
- 3.4 ตำนานมูลเหตุแห่งการทำบุญข้าวประดับดิน แสดงค่านิยมความเชื่อเรื่องการทานอุทิศสิ่งของไปให้บรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว ความเชื่อเรื่องการมีคุณธรรม ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ
4. เนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่
 - 4.1 ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก เพลงเข็ง ผญา เพลงประกอบการเล่นเด็ก เพลงเข็ง ปริศนาคำทาย
 - 4.2 ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ นิทานพื้นบ้านเรื่องนางम्मหอม เพลงกล่อมเด็ก
 - 4.3 ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ถ้ำเตียบอะระเพ็ด ตำนานเหวสินธุ์ชัย
 - 4.4 ด้านศิลปกรรม ได้แก่ วรรณกรรมท้องถิ่นทุกเรื่อง
 - 4.5 ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ วรรณกรรมท้องถิ่นทุกเรื่อง
 - 4.6 ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ นิทานพื้นบ้านเรื่องนางम्मหอม นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น ตำนานเหวสินธุ์ชัย เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบ การเล่นเด็ก เพลงเข็ง บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ ผญา
 - 4.7 ด้านโภชนาการ ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก
5. เนื้อหาที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอุบลราชธานี อันเป็นการส่งเสริมให้มีความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เช่น
 - 5.1 นิทานเรื่องนางम्मหอม แสดงให้เห็นลักษณะอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น กระจัง กระจบอกน้ำ การใช้เรือในการเดินทาง
 - 5.2 ตำนานแก่งตะนะ แสดงให้เห็นถึงการติดต่อค้าขาย โดยใช้เรือในการเดินทาง
 - 5.3 เพลงกล่อมเด็ก แสดงให้เห็นถึง การประกอบอาชีพทำไร่ทำนา การทอผ้า เพื่อใช้ในครัวเรือนและนำไปขายยังต่างถิ่น

5.4 เพลงประกอบการเล่นเด็ก แสดงให้เห็นถึงการละเล่นของเด็ก ๆ

ในสมัยโบราณ

5.5 เพลงเซิ้ง แสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

5.6 บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในศาสนา

การเข้าวัดปฏิบัติธรรมในเทศกาลเข้าพรรษา

5) นำวรรณกรรมท้องถิ่นมาสร้างหนังสือ และจัดทำภาพประกอบ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระข้างต้น ได้วรรณกรรมท้องถิ่น นำมาสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนี้

นิทานพื้นบ้าน จำนวน 2 เรื่อง คือ เรื่องนางพม่อม และจำปาสีตัน

ตำนานพื้นบ้าน จำนวน 3 เรื่อง คือ ตำนานแก่งตะนะ

ตำนานเหวสินธุ์ชัย และตำนานมูลเหตุแห่งการทำบุญ

ข้าวประดับดิน

เพลงพื้นบ้าน ประกอบด้วย

เพลงกล่อมเด็ก จำนวน 5 เพลง

เพลงประกอบการละเล่นเด็ก จำนวน 5 ประเภท

เพลงเซิ้ง จำนวน 2 เพลง

หมอลำ จำนวน 1 กลอน

บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ จำนวน 3 บท

ผญา จำนวน 3 ประเภท

ปริศนาคำทาย(ความทวยอีสาน) จำนวน 6 หมวด

การจัดทำภาพประกอบ ดำเนินการโดยถ่ายภาพจากสถานที่จริง ให้นักเรียนที่มีความสามารถด้านการวาดภาพช่วยวาดภาพประกอบนิทานให้ และคัดลอกภาพจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีผู้จัดทำไว้ ในกรณีที่ไม่สามารถถ่ายภาพด้วยตนเองได้ เช่นภาพสถานที่ในอดีตหรือภาพบุคคลที่ไม่สามารถติดต่อด้วยตนเองได้

7.2.2 การปรับปรุงคุณภาพของหนังสือ

การปรับปรุงหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น มีกระบวนการดังต่อไปนี้

1) การสร้างแบบประเมินคุณภาพของหนังสือ

ดำเนินการโดยศึกษาเอกสารงานวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์การประเมินค่าวรรณกรรมไทย (ชุตินา สัจจามันท์ และคณะ: 2543) นำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินหนังสือ โดยจัดทำแบบประเมินเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน เพื่อการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง ชุดที่ 2 สำหรับนักเรียน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า

นำแบบสอบถามที่สร้างเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบสอบถาม โดยตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้มีคุณภาพตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็น และเสนอแนะไว้ ใช้เป็นแบบสอบถาม สำหรับนักเรียนประเมินคุณภาพของหนังสือ

2) การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนภาษาไทย ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี และด้านการสร้างหนังสือจำนวน 3 คน พิจารณาประเมินคุณภาพของหนังสือ พร้อมให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหนังสือดังนี้

1. การจัดทำภาพประกอบควรเป็นประเภทเดียวกันคือ เป็นประเภทภาพถ่ายหรือภาพวาดอย่างใดอย่างหนึ่ง การนำเสนอภาพควรมีความสม่ำเสมอ มีคำอธิบายภาพ และมีความสอดคล้องกับเนื้อหา

2. เนื้อหาควรแบ่งเป็นบท ๆ และควรมีเนื้อหาของวรรณกรรมท้องถิ่นทั่ว ๆ ไป แล้วจึงต่อด้วยวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล

3. ด้านภาษา คำที่เป็นภาษาถิ่น ควรสะกดให้ถูกต้องกับการออกเสียงตามสำเนียงท้องถิ่น ควรตรวจสอบการพิมพ์สะกดคำ การเว้นวรรค และฉีกคำ

4. บรรณานุกรม มีบางส่วนไม่สมบูรณ์

5. การใช้คำถามในกิจกรรมควรให้นักเรียนได้ฝึกแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย และมีกิจกรรมให้นักเรียนสังเกตและอธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรม

3) การนำหนังสือมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

นำหนังสือมาปรับปรุงเพื่อจัดทำเป็นหนังสือที่สมบูรณ์ โดยได้ปรับปรุงดังนี้

1. จัดทำภาพประกอบใหม่ โดยใช้ภาพถ่ายทั้งหมด ยกเว้น

ภาพประกอบนิทานเป็นภาพเขียนไทย เนื่องจากลักษณะนิทานเป็นเรื่องของจินตนาการ ไม่สามารถจัดทำเป็นภาพถ่ายได้ และในหน้ากิจกรรมท้ายเรื่องที่มีพื้นที่ว่าง ได้ใช้ภาพถ่ายเขียนพระราชของจังหวัด

อุบลราชธานีแทรกท้ายกิจกรรมทุกหน้าเพื่อให้ลักษณะภาพมีความสม่ำเสมอ ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ

2. ตรวจสอบระบบการพิมพ์ให้ถูกต้อง

3. แก้ไขการสะกดคำที่เป็นภาษาท้องถิ่นให้ถูกต้อง

4. แก้ไขบรรณานุกรมให้ถูกต้องสมบูรณ์

5. ส่วนในข้อเสนอแนะที่ให้แบ่งเนื้อหาเป็นบท ๆ และควรมีเนื้อหาของวรรณกรรมท้องถิ่นทั่ว ๆ ไปแล้วจึงต่อยาวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล และการใช้คำถามในกิจกรรมควรให้นักเรียนได้ฝึกแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย และมีกิจกรรมให้นักเรียนสังเกตและอธิบายคุณค่าทางฉันทลักษณ์ ไม่ได้แก้ไขปรับปรุงเนื่องจากจะทำให้ผิดวัตถุประสงค์ และลักษณะหนังสือ

4) การนำหนังสือที่แก้ไขปรับปรุงเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพ เป็นการนำหนังสือเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณภาพของหนังสือ คือ หนังสือต้องได้ค่าดัชนีความสอดคล้องแต่ละด้าน และโดยรวม ไม่น้อยกว่า 0.5 (รายละเอียดการประเมินนำเสนอไว้ในภาคผนวก)

5) การตรวจสอบคุณภาพของหนังสือโดยใช้ข้อมูลจากนักเรียน การตรวจสอบคุณภาพหนังสือในขั้นนี้ เป็นการนำหนังสือไปทดลองให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 10 คนอ่าน เพื่อประเมินความพึงพอใจตามแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบมาตรฐานค่า แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (รายละเอียดนำเสนอไว้ในภาคผนวก) เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณภาพของหนังสือ จากแบบสอบถามที่ให้นักเรียนประเมินความพึงพอใจ คือ แปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2535: 100) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีคุณภาพในระดับมากที่สุด
 คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีคุณภาพในระดับมาก
 คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีคุณภาพในระดับปานกลาง
 คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีคุณภาพในระดับน้อย
 คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีคุณภาพในระดับน้อยที่สุด

6) สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ มีดังนี้

ดังนี้

1. การหาค่าดัชนีความ สอดคล้อง (IOC) โดยใช้สูตรการคำนวณ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้อง
	R	คือ	คะแนนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	N	คือ	จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตรการคำนวณ ดังนี้ (ล้วน สายยศ และ

อังศณา สายยศ 2538: 59)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนน
	N	แทน	จำนวนประชากร

3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) ใช้สูตรดังนี้ (ล้วน สายยศ และ

อังศณา สายยศ 2538: 64)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนข้อมูล

7) ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้ทรงคุณวุฒิและนักเรียน ผลปรากฏดังนี้

1. การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

1.1 ด้านเนื้อหา การตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านเนื้อหา มีรายการประเมินคือ เนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นครบทุกประเภท เนื้อหามีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ให้ความเพลิดเพลิน มีส่วนช่วยส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรมของผู้เรียน บทนำเรื่อง การอธิบายศัพท์ และกิจกรรมท้ายเรื่อง มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องโดยรวมเท่ากับ 0.96

1.2 ด้านวิธีการนำเสนอ การตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านวิธีการนำเสนอ มีรายการประเมิน คือ เนื้อหาสาระของหนังสือเป็นลำดับขั้นตอน การนำเสนอเนื้อหาและภาพเหมาะสมกับลักษณะของเรื่องและความสนใจของผู้เรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องโดยรวมเท่ากับ 0.75

1.3 ด้านการใช้ภาษา การตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านการใช้ภาษา มีรายการประเมินคือ การใช้ภาษามีความชัดเจน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีส่วนส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น มีค่าดัชนีความสอดคล้องทุกข้อ เท่ากับ 1

1.4 ด้านการจัดทำรูปเล่ม การตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านการจัดทำรูปเล่ม มีรายการประเมิน คือขนาดของหนังสือมีความเหมาะสมกับผู้เรียน การออกแบบปก น่าสนใจ และเหมาะสมกับเนื้อหา ขนาดของตัวหนังสือเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ส่วนประกอบของหนังสือครบถ้วนตามประเภทของหนังสือ รูปเล่มแข็งแรงทนทาน มีค่าดัชนีความสอดคล้องทุกข้อเท่ากับ 1

1.5 ด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ การตรวจสอบคุณภาพด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ มีรายการประเมิน คือ การจัดวางภาพประกอบเหมาะสม ภาพประกอบ น่าสนใจ ส่งเสริมจินตนาการ ช่วยให้เข้าใจ เนื้อเรื่องดีขึ้น และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 1 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องโดยรวมเท่ากับ 0.76

2. การตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยนักเรียน

2.1 ด้านเนื้อหา การประเมินด้านเนื้อหาหนังสือ มีรายการประเมินคือ เนื้อหาเหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน ให้ความเพลิดเพลิน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น และส่งเสริมให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น มีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.80 ถึง 4.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.48 ถึง 0.79 และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.27

2.2. *ด้านวิธีการนำเสนอ* การประเมินด้านวิธีการนำเสนอ มีรายการประเมินคือ เนื้อหาและภาพประกอบมีความน่าสนใจ เหมาะสมกับลักษณะของเรื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.00 ถึง 4.30 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 ถึง 0.82 และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.15

2.3 *ด้านการใช้ภาษา* การประเมินด้านการใช้ภาษา มีรายการประเมินคือ การใช้ภาษามีความชัดเจนเข้าใจง่าย เหมาะสมกับนักเรียน และมีส่วนส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.00 ถึง 5 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0 ถึง 0.82 และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.46

2.4 *ด้านการจัดทำรูปเล่ม* การประเมินด้านการจัดทำรูปเล่ม มีรายการประเมินคือ ขนาดของหนังสือมีความเหมาะสม การออกแบบปกน่าสนใจเหมาะสมกับเนื้อหา ขนาดตัวอักษรเหมาะสมกับนักเรียน ขนาดของหนังสือเหมาะสมและรูปเล่มมีความแข็งแรงทนทาน มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.20 ถึง 4.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42 ถึง 0.67 และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.32

2.5 *ด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ* การประเมินด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ มีรายการประเมินคือ ขนาดและปริมาณของภาพมีความเหมาะสมภาพประกอบช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.90 ถึง 4.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 ถึง 1.10 และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.33

บทที่ 2

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล ที่สร้างขึ้น ผ่านการตรวจสอบคุณภาพหนังสือจากผู้ทรงคุณวุฒิ และพัฒนาปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ได้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ขนาดรูปเล่ม 8 หน้ายก จำนวน 14 ยก ความยาว 105 หน้า มีส่วนประกอบรูปเล่มดังนี้

1. ปกหน้า ภาพบนปก เป็นภาพต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี มีภาพที่แสดงถึงความเชื่อ ค่านิยม และสถานที่ในอดีตของจังหวัดอุบลราชธานีประกอบ จัดพิมพ์เป็นภาพสี
2. หน้าปกใน ในหน้านี้มีชื่อหนังสือ ประเภทหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ผู้ตรวจสอบคุณภาพ รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือ
3. หน้าคำนำ มีข้อความแสดงจุดประสงค์หรือสาระประโยชน์ของหนังสือ ประวัติความเป็นมา ซึ่งแจ้งการใช้หนังสือ
4. หน้าสารบัญ
5. เนื้อหาหนังสือพร้อมภาพประกอบจัดพิมพ์เป็นภาพสี ภาพที่ผู้ศึกษามีได้จัดทำเอง จะบอกที่มาของภาพไว้
6. บรรณานุกรม
7. ภาคผนวก เป็นการเฉลยคำตอบจากกิจกรรมท้ายเรื่องเพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบคำตอบเป็นการทบทวนเนื้อเรื่อง
8. ปกหลัง มีภาพดอกบัวซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดอุบลราชธานี และภาพต้นเทียนพรรษา พร้อมคำขวัญประจำจังหวัด จัดพิมพ์เป็นภาพสี

ลักษณะรูปเล่มหนังสืออ่านเพิ่มเติม ได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

วรรณกรรมท้องถิ่น เมืองอุบล

หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โดย... เสาวณีย์ ฝักทอง

วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล

หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้เขียน

เสาวณีย์ ฝักทอง

ปีที่เขียน

พ.ศ. 2547

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์วรรณ บัวเกิด

คณะผู้ตรวจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา บุญรัมย์

อาจารย์นวลจันทร์ จันทร์ขาว

อาจารย์วาสนา คำเพ็ง

คำนำ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล” เล่มนี้ มีความประสงค์ เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมุ่งให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น และชี้ให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ เสนอภูมิปัญญาทางภาษาของชาวอุบล ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน คำานาน เพลงพื้นบ้าน บทกล่อมเด็ก ผญา บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ และปริศนาคำทาย ซึ่งสื่อให้เห็นถึง สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความรู้ ความเชื่อ และค่านิยมของคน ในท้องถิ่นเมืองอุบล อันเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังควรศึกษา เพื่ออนุรักษ์ สืบทอด และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ผู้เขียนหวังว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเล่มนี้ คงเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในการเรียนรู้ เพื่อความเข้าใจและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ให้มากยิ่งขึ้น

เสาวณีย์ ฝักทอง

สารบัญ

ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล	๕	
นิทานพื้นบ้านเมืองอุบล	๘	
นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอม	๑๐	
นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น	๑๖	
ตำนานพื้นบ้านเมืองอุบล	๒๒	
ตำนานเกี่ยวกับ “แก่งตะนะ”	๒๓	
นิทานพื้นบ้าน สินไซ ตำนานที่เกี่ยวข้องกับถ้ำเหวสินธุ์ชัย	๒๓	
มูลเหตุแห่งการทำบุญข้าวประดับดิน	๓๓	
เพลงกล่อมเด็ก	๓๘	
เพลงประกอบการละเล่นเด็ก	๔๕	
เพลงเซิ้ง	๕๓	
หมอลำ	๕๘	
บทร้อง(สวด)สรภัญญ์	๖๓	
พญา	๗๕	
ปริศนาคำทาย(ความทวยฮีसान)	๘๓	
บรรณานุกรม	๙๑	
บัญชีสีปากคำบุคคลในท้องถิ่น	๙๒	
ภาคผนวก	๙๔	

ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล

ความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึงวรรณกรรมที่เป็นมุขปาฐะหรือวรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมา และหมายความรวมถึงวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์ คือ มีการเขียนบันทึก เช่น บันทึกใน ใบลาน สมุดข่อยหรือกระดาษ วรรณกรรมเหล่านี้ปรากฏในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย ซึ่งจะมีรูปแบบและต้นตอที่ต่างกันออกไปตามความนิยม และภาษาของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคอีสาน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ซึ่งเป็นของจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น

คุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่นมีคุณค่าทั้งด้านภูมิปัญญาและเจตคติหลายประการ ดังนี้

1. ให้อคติเตือนใจ ใช้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนบุคคลในท้องถิ่นให้เป็นคนดี
2. ให้ความบันเทิงแก่บุคคลในท้องถิ่น
3. สะท้อนภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิตและความสามารถด้านวรรณศิลป์ที่งดงาม
4. แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเจริญทางด้านภาษาของท้องถิ่นนั้นๆ
5. สะท้อนภาพการดำรงชีวิตตามกรอบศีลธรรมทางพุทธศาสนา
6. สร้างเจตคติที่ดี ทำให้เกิดความรักความหวงแหน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

ลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล

บรรพบุรุษของชาวอุบลราชธานี เป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากฝั่งลาวข้ามแม่น้ำโขง มาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ดงอู่ผึ้ง ซึ่งกลายเป็นเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน ท่านเหล่านั้น ล้วนเป็นลูกหลานของเจ้าพระวอกับเจ้าพระตา ชาวอุบลราชธานีจึงเป็นกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว กลุ่มใหญ่ที่สุดของภาคอีสาน เป็นกลุ่มที่สืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง(ประเทศลาว) มีภาษาพูดเป็นภาษาเดียวกับประเทศลาว แต่มี ตัวอักษรเป็นของตนเอง โดยใช้ตัวอักษรไทยน้อย และอักษรตัวธรรม ซึ่งมีต้นแบบร่วมสมัยกับสุโขทัยและอักษรมอญ มีวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นของตนเอง เช่น จำปาสี่ต้น นางพมหอม ซึ่งจะได้อ่านต่อไป

ลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล พอสรุปได้ดังนี้

1. ชาวบ้านทั่วไปเป็นผู้สร้างสรรค์ คัดลอกและเผยแพร่
2. กวีผู้ประพันธ์ ส่วนมากคือพระภิกษุ และชาวบ้าน
3. ภาษาที่ใช้ เป็นภาษาถิ่นอีสาน เป็นภาษาที่เรียบง่าย มุ่งการสื่อความหมายกับผู้อ่าน สำนวนโวหารเป็นของท้องถิ่น
4. เนื้อเรื่องมุ่งให้ความบันเทิงใจ บางครั้งได้สอดแทรกธรรมะของพระพุทธศาสนา
5. ค่านิยมยึดปรัชญาแบบชาวพุทธ

ภาพจาก www.GuideUbon.com

ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล

เมื่อพิจารณาตามลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล เปรียบเทียบกับชนชาติวิชาทางภาษาแล้ว สามารถแบ่งวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล ได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทร้อยแก้ว วรรณกรรมเหล่านี้มีลักษณะการแต่งเป็นแบบร้อยแก้ว เช่น นิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน เป็นต้น
2. วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทร้อยกรอง เช่น เพลงกล่อมเด็ก บทร้อง (สวด) สรรกัญญ์ ปริศนาคำทาย (ความทวยอีสาน) ผญา หมอลำ เพลงเซิ้งต่าง ๆ รวมทั้ง เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก ๆ

ມູນ ກືນ ສູ່ ລື ມ ສູ
 ມ ສູ ສູ ມ ສູ ມ ສູ
 ກືນ ສູ ລື ມ ສູ ມ ສູ
 ມ ສູ ມ ສູ ມ ສູ ມ ສູ
 ມ ສູ ມ ສູ ມ ສູ ມ ສູ
 ມ ສູ ມ ສູ ມ ສູ ມ ສູ

นิทานพื้นบ้านเมืองอุบล

นิทานพื้นบ้าน เป็นวรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว มีลักษณะเป็นมุขปาฐะ หรือเรื่องเล่าสืบทอดกันมา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายของนิทานไว้ดังนี้

นิทาน หมายถึง เรื่องเล่าที่แต่งขึ้นจากความคิด ประสบการณ์ เพื่อที่จะสื่อสารให้เป็นไปตามจุดประสงค์ เช่น เพื่อความสนุกสนาน เพื่อให้ข้อคิด หรือ คติเตือนใจ

นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องที่ชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นแต่งขึ้นมา โดยใช้สำนวนภาษาของแต่ละท้องถิ่น และมีจุดประสงค์เพื่อเล่าเรื่องราว เพื่อความสนุกสนาน หรือ เพื่อให้ข้อคิดคติเตือนใจ เช่นเดียวกับนิทานทั่ว ๆ ไป

สำหรับนิทานพื้นบ้านเมืองอุบล มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ที่มาของนิทานพื้นบ้าน

ที่มาของนิทานพื้นบ้าน ได้รับอิทธิพล 2 ทางคือ

1. จากชาดก คือ นิทานที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าส่วนมาก มาจากปัญญาชาดก โดยต้นเรื่องจะบอกว่าเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้า เสวยพระชาติเป็นใคร ตอนสุดท้ายจะกล่าวถึงตัวละครต่าง ๆ ที่กลับชาติมาเกิด เช่น พญาคันคาก

2. จากเรื่องราวในท้องถิ่น คือ เรื่องราวที่เล่าขานกันในท้องถิ่นทั่วไป อาจเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่มุ่งให้ความบันเทิงแต่แฝงคติเตือนใจ เช่น นางम्मหอม เป็นต้น

บทบาทของนิทานพื้นบ้าน

1. **บทบาททางศาสนา** ทำหน้าที่สืบทอดศาสนา ตลอดจนสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคม

2. **บทบาททางสังคม** ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดในระหว่างการพักผ่อนของคนในครอบครัว และสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน

3. **บทบาททางประเพณี** นิทานพื้นบ้านอีสานหลายเรื่องสนับสนุนการปฏิบัติต่อประเพณีของอีสาน เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ เลี้ยงผีตาแฮก เป็นต้น

4. **บทบาททางประวัติศาสตร์** เช่น เป็นนิทานที่เล่าเกี่ยวกับประวัติโบราณสถาน

5. **บทบาททางด้านการให้ความบันเทิง** การเล่านิทานแต่เดิมถือเป็นมหรสพอย่างหนึ่งของชาวบ้าน เนื่องจากในสมัยโบราณไม่ค่อยมีมหรสพอื่น ๆ ให้ดู

6. **บทบาทต่อการจัดการศึกษา** นักการศึกษานำเอาเรื่องราวของนิทานพื้นบ้านไปเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือประกอบการเรียน

ลักษณะของนิทานพื้นบ้านเมืองอุบล

นิทานพื้นบ้านเมืองอุบลมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นเรื่องที่เล่าด้วยภาษาร้อยแก้วง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และใช้ภาษาถิ่นอีสาน
2. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิมเป็นใคร
3. เนื้อเรื่องเป็นเรื่องที่แสดงความคิดและความเชื่อของชาวบ้าน
4. มีโครงเรื่องง่าย ๆ
5. ตัวละครใกล้เคียงกับชีวิตจริง เช่นคน สัตว์
6. เนื้อเรื่องจะมีปาฏิหาริย์ กล่าวถึงผู้มีบุญวาสนา

นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอม

นำเรื่อง

นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอม เป็นนิทานที่เล่าขานกันในท้องถิ่นเมืองอุบล มุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง แต่แฝงคติเตือนใจในด้านการดำเนินชีวิต การมีคู่ครอง แสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันของพ่อแม่ที่มีต่อลูก และยังแสดงให้เห็นถึงสังขรณ์ของชีวิต ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า วัว ควาย ช้าง ม้า เมื่อตายไป อวัยวะร่างกายบางอย่าง ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ แต่มนุษย์เมื่อตายไปแล้ว ร่างกายก็ไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด คงเหลือไว้แต่ความดีเท่านั้น นอกจากนี้นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอมยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอุบลในสมัยก่อนที่คนรุ่นหลังควรได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้ในชีวิตปัจจุบัน

นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอม นอกจากเป็นเรื่องเล่าแล้ว ยังนิยมนำมาใช้ในการแสดงหมอลำอีกด้วย โดยนำเรื่องราวไปแต่งเป็นกลอนลำ ตามวัฒนธรรมการแสดงของท้องถิ่น

เนื้อหาของนิทานที่จะได้อ่านต่อไปนี้อาจแตกต่างไปจากที่เคยได้อ่านหรือได้ฟังจากแหล่งอื่น สาเหตุเนื่องจากนิทานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะหรือเป็นเรื่องเล่า ดังนั้นเนื้อหาจึงอาจแตกต่างกันไปตามแหล่งที่มาของเรื่อง แต่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง และแฝงคติเตือนใจในด้านการดำเนินชีวิต

นิทานพื้นบ้านเรื่องนางผมหอม

วิทยากร : คุณชายหนูจร วงศ์สมบัติ

ภาพ : ประยูรศักดิ์ แก้วสนิท และยุพียง หวังดี

มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า มีธิดาเมืองหนึ่ง ชื่อ นางสีดา ได้ไปเที่ยวชมป่าจนพลัดหลงทางเข้าไปในป่าลึกหลายวัน นางเกิดความหิวจนตาลาย ก็เลยไปดื่มน้ำ ซึ่งขังอยู่ในรอยเท้าของช้าง และวัว เมื่อนางหาทางกลับสู่เมืองได้ นางได้ตั้งท้อง ดังนั้นทุกคนจึงสรุปว่านางตั้งท้อง เพราะดื่มน้ำเชื้อของช้างและวัวนั่นเอง

ต่อมานางสีดาก็คลอดลูกเป็นฝาแฝด ลูกคนแรก นางให้ชื่อว่า “ผมหอม” เพราะ นางมีผมที่มีกลิ่นหอม ส่วนอีกคนให้ชื่อว่า นางลุน เพราะคลอดทีหลัง เมื่อนางผมหอมและนางลุนเติบโตขึ้น และไปเล่นกับเพื่อน ๆ ก็มักจะถูกเพื่อนล้อเลียนว่าเป็นลูกช้าง นางผมหอมและนางลุนจึงถามนางสีดา ผู้เป็นแม่ว่า

“แม่จ๋า ทำไมลูกสองคนจึงไม่มีพ่อเหมือนอย่างคนอื่น แม่ช่วยบอกลูกทีเถอะว่าใคร คือพ่อของลูกจริงหรือเปล่าจะที่ไหน ๆ พูดว่าพ่อของลูกเป็นช้าง” นางสีดาตอบลูกว่า “ลูกรักเจ้าทั้งสองเป็นลูกที่มีพ่อ ถึงแม้ว่าพ่อของเจ้าจะเป็นช้าง ก็ตาม แต่เขาก็เป็นพ่อของเจ้า” แล้วนางสีดาก็เล่าเรื่องราว ที่นางหลงป่าให้ลูกทั้งสองฟัง และสรุปว่า “พ่อของเจ้า เป็น

ช้างเผือกที่อยู่ในป่า ถ้าเจ้าต้องการพบพ่อ เจ้าทั้งสองก็จงออกไปติดตามหาพ่อของเจ้าเถิด”

นางผมหอมและนางลุนได้เดินทางมาติดตามหาพ่อช้างในป่าจนกระทั่งพบและบอกกับช้างว่าตนเป็นลูก พ่อช้างจึงทดสอบว่าจริงหรือไม่ โดยการบอกกับนางผมหอมและนางลุนว่า “เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าลูกเป็นลูกของพ่อ ลูกต้องไต่ไปบนขาของพ่อ ถ้าลูกทั้งสองเป็นลูกของพ่อจริง ก็จะสามารถไต่ไปได้โดยไม่ตก” โดยนางลุนเป็นคนไต่ก่อน พอขึ้นไปไต่ นางลุนก็พลัดตก ช้างจึงเหยียบนางลุนตาย ส่วนนางผมหอมไต่ไปได้โดยปลอดภัย นางผมหอมร้องไห้เสียใจมากที่นางลุนตาย พ่อช้างบอกกับนางผมหอมว่า “พ่อเสียใจที่ต้องทำอย่างนี้ นางลุนเขาไม่ได้เป็นลูกของพ่อ เขาจึงต้องรับกรรมเช่นนี้”

นางผมหอมอาศัยอยู่กับช้างผู้เป็นพ่อ จนเติบโตเป็นสาว วันหนึ่งนางได้แอบเอาเส้นผมของนางซึ่งมีกลิ่นหอม ใใส่ผอบลอยไปตามลำน้ำ ผอบใบนั้นลอยไปจนถึงเมืองเมืองหนึ่ง ซึ่งมีโอรสรูปงาม ขณะโอรสลงเล่นน้ำ ก็เก็บผอบใใส่เส้นผมนั้นได้ ด้วยความสงสัย พระองค์จึงเดินทางขึ้นมาตามลำน้ำ เพื่อติดตามหาเจ้าของเส้นผมต่อไป

พระโอรสเดินทางมาจนพบกับนางผมหอม พระองค์มีความพอใจในตัวนางผมหอม ในที่สุดก็ได้ลักลอบได้เสียกัน โดยที่พ่อข้างไม่รู้ เมื่อเวลาผ่านไป นางผมหอมก็ตั้งครรรภ์ ด้วยความกลัวว่าพ่อจะรู้ นางจึงปรึกษาสามีว่า “หากพ่อข้างรู้ พ่อคงโกรธมาก อาจจะทำร้ายพี่ได้ เราจะทำอย่างไรกันดีจ๊ะพี่” สามีของนางตอบว่า “เอาอย่างนี้ดีไหม พี่จะพาเจ้าหน้าที่ไปอยู่บนยอดเขาสูง หากพ่อข้างตามไป คงขึ้นไปบนยอดเขาสูงชันนั้นไม่ได้ เราคงจะปลอดภัย”

ทั้งสองจึงได้พากันหนีไปอยู่บนยอดเขา เมื่อพ่อข้างกลับมาจากหาภินไม่เจอนางผมหอม จึงออกค้นหา แต่ก็ไม่สามารถติดตามนางผมหอมขึ้นไปบนยอดเขาได้ พ่อข้างเสียใจมากจึงตรอมใจตาย ก่อนที่พ่อข้างจะขาดใจตาย ได้ร้องสิ่งเดียวว่า “ลูกรัก พ่อไม่มีสมบัติอะไรจะให้เจ้า นอกจากร่างกายของพ่อ เมื่อพ่อตายแล้ว ขอให้ลูกเอาหูของพ่อไปทำกระดิ่ง เอาอวัยวะเพศของพ่อไปทำกระบอกน้ำ ส่วนงาให้เอาไปทำเรือ เพื่อใช้ในการเดินทางกลับบ้านเมืองของสามี เจ้า และพ่อขอฝากคำสอนและข้อคิดแก่ลูกเป็นครั้งสุดท้าย “บัดนี้เจ้าได้ผัวขวัญ ผู้ประเสริฐ เป็นแต่กำเนิดเมืองบูรณสร้างแต่หลัง กันเจ้าไปอยู่บนผัวธรรมนิยม ให้มันคล่อง ดินผมให้หล่ำเกลี้ยง ดินสิ้นให้หล่ำเพียง กันฮักผัวให้ใจผายกว้าง เนื้อ ฮักผัวให้ฮักเจ้าพงษ์เชื้อเก่าผัว” และพ่อข้างก็หันมาพูดฝากฝังนางผมหอมไว้กับสามีของนางว่า “ขอให้เจ้าดูแลลูกของข้าให้ดี ขอให้ปฏิบัติตนตามคำโบราณว่า ฝ่าบขาด อย่าอยากได้ผ้าลาย เมียบ่ตาย อย่าอยากได้เมียใหม่” แล้วพ่อข้างก็ขาดใจตาย นางผมหอมรู้สึกเศร้าโศกเสียใจมาก และรับรู้ถึงความรักของพ่อข้างที่มีต่อตนเอง นางผมหอมได้ทำตามที่พ่อบอก เมื่อนางคลอดลูกแล้ว นางได้พาลูกและสามีเดินทางกลับบ้านเมืองของสามี ระหว่างทางได้เจอกษัตริย์คนหนึ่งเห็นสามีของนางผมหอมรูปร่างงามจึงอยากได้เป็นสามี นางยักษ์จึงปลักนางผมหอมตักน้ำแล้วแปลงกายมาเป็นนางผมหอมแทน

เวลาที่ลูกกินนม นางยักษ์แปลงกายก็จะหยิกและตี ส่วนนางผมหอมเมื่อตักน้ำก็กลับกลายเป็นคนที่มีขนยาวเต็มตัว เผ่าติดตามเรือของสามีและลูกด้วยสัญชาตญาณ ลูกของนางก็มักจะไปหานาง สามีของนางมาดู นางก็หนีขึ้นไปบนต้นไม้ ไม่สามารถจับตัวได้ สามีของนางจึงบอกกับลูกว่าให้หาโอกาส

คิงเอาหมของนางไว้ ลูกก็ทำตาม เมื่อสามีเห็นผมของนางก็จำได้ สามีของนาง จึงไปหลอคนางยักษ์ให้ไปอาบน้ำ แล้วปลัดนางยักษ์ตักบ่อ เอามีดแทงเอาเลือด เพื่อนำมารดตัวนางผมหอม ก่อนตายนางยักษ์ได้อธิษฐานว่า “ถ้าเลือดของข้าตกลงในน้ำ ขอให้เป็นปลิง คอยกัดกินเลือดคน ถ้าตกบนดินขอให้เป็นริน คอยกัดกินเลือดคน เช่นกัน” หลังจากนางผมหอม ถูกรดด้วยเลือดของนางยักษ์แล้ว นางก็กลับเป็นคนปกติตามเดิม นางกับสามีและลูกจึงเดินทางต่อไปจนถึง บ้านเมืองของสามี และอยู่อย่างมีความสุข

คำอธิบายศัพท์

ลุน	หมายถึง	ทีหลัง
ดินผม	„	ไรผม
ดินสิ้น	„	ชายฟ้าสูง
หล่าเกลี้ยง	„	เก็บให้เรียบร้อย
หล่าเพียง	„	เก็บให้เสมอกัน

กิจกรรม

- ๑) การที่นางสีดา อนุญาตให้ลูกออกไปติดตามหาพ่อในป่า แสดงว่านางเป็นคนอย่างไร
- ๒) นิทานเรื่องนางผมหมอม นอกจากจะเป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่องสนุกสนานแล้วยังเป็นตำนานของกำเนิดสัตว์ชนิดใด
- ๓) นิทานเรื่องนี้ให้ข้อคิดในเรื่องใดบ้าง
- ๔) ก่อนตายพ่อช้างได้สอนนางผมหมอมว่า “คนเจ้าไปอยู่หน้าผาธรรมเนียมให้มันคล่อง ดินผมให้หล้าเกลี้ยง ดินสีนให้หล้าเพียง” หมายความว่าอย่างไร
- ๕) คำกล่าวของพ่อช้างที่ว่า “ผ้าบ่ขาดอย่าอยากได้ผ้าลาย เมียบ่ตายอย่าอยากได้เมียใหม่” หมายความว่าอย่างไร
- ๖) จากนิทานเรื่องนางผมหมอม แสดงให้เห็นว่า ชาวอุบล สมัยก่อนเดินทางโดยใช้อะไรเป็นพาหนะ
- ๗) ปัจจุบันชาวอุบลใช้ขวิดเป็นภาชนะใส่น้ำ แต่ถ้าสังเกตจากนิทานคนสมัยก่อน ใช้อะไรเป็นภาชนะใส่น้ำเวลาเดินทาง

นิทานพื้นบ้านเรื่อง จำปาสี่ต้น

นำเรื่อง

นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น เป็นนิทานเรื่องหนึ่งที่นิยมเล่าขานกันในท้องถิ่นเมืองอุบล มุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง และแฝงคติเตือนใจในด้าน การดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงสัจธรรมของชีวิต ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และการสั่งสอนให้มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ นอกจากนี้นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น ยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอุบลในสมัยก่อนในด้านการแพทย์ เช่น การทำคลอดโดยใช้หมอดำแย และถ่านียมคติความเชื่อในเรื่อง ความฝัน ที่คนรุ่นหลังควรได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้ในชีวิตปัจจุบัน

นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น เป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่ชาวอุบลนิยมนำมาใช้ในการแสดงหมอลำโดยนำเรื่องราวไปแต่งเป็นกลอนลำ เช่นเดียวกับนิทานเรื่องนางम्मหอม

นิทานพื้นบ้านเรื่อง จำปาสี่ต้น

วิทยากร : คุณยายสังวาล หวังดี

ภาพ : ยุพยง หวังดี

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีกษัตริย์องค์หนึ่งนามว่าท้าวฉัตรราช มีมเหสีนามว่า นางจันทร์อัคนี ท้าวฉัตรราชเสด็จประพาสป่า และได้พบเมือง เมืองหนึ่งซึ่งอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ แต่ไม่มีคนอาศัยอยู่ จึงชวนอำมาตย์ออกสำรวจดูได้พบหีบใหญ่ใบหนึ่งจึงเปิดออกดู ได้พบสาวงามชื่อ สุวรรณธิดา ซึ่งเป็นธิดาของเจ้าเมืองนั้น นางสุวรรณธิดาเล่าว่า “ เดิมบ้านเมืองของข้าอยู่อย่างร่มเย็นสงบสุข แต่แล้วอยู่ๆ ก็มีพญาครุฑใจพาลมาจับผู้คนกินจนหมด เหลือแต่ข้าเพียงคนเดียวที่รอดชีวิต เพราะพ่อของข้าจับตัวข้าซ่อนไว้ในหีบ” ท้าวฉัตรราชพานางกลับไปยังเมืองและแต่งตั้งนางเป็นมเหสีฝ่ายซ้าย ซึ่งทำให้นางจันทร์อัคนีไม่พอใจ

ต่อมาไม่นาน นางสุวรรณธิดาก็ทรงครรภ์ พระอินทร์ได้มาเข้าฝันและ
 ประทานแก้วให้นาง ๔ ดวง ท้าวณลราชจึงให้โหรหลวงมาทำนาย โหรทำนายว่า
 “ขอเดชพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อมข้าพระพุทธเจ้าได้จับยามสามตาคุณแล้ว
 พบว่า พระมเหสีจะได้โอรสผู้มีบุญญาธิการถึง ๔ องค์ พะยะคะ” ท้าวณลราช
 ตรัสกับโหรหลวงว่า “จริงรึท่านโหรหลวง ข้าดีใจจริง ๆ คราวนี้ข้าจะได้มีโอรส
 สืบราชสมบัติเสียที” ท้าวณลราชทรงดีพระทัยมาก เพราะยังไม่เคยมีโอรส
 ตรงกันข้ามกับนางจันทรอศนี มเหสีฝ่ายขวา ที่บังเกิดความริษยาอย่างรุนแรง

นางสุวรรณธิดาให้กำเนิดโอรส ๔ องค์จริง ตามที่โหรทำนายไว้ สร้าง
 ความไม่พอใจให้กับ นางจันทรอศนี เป็นอย่างมาก นางจึงได้คิดสินบนให้ หมอ
 ดำแย นำลูกหมาทาด้วยเลือดมาวางแทนกุมารทั้งสี่ และเพ็ดทูลยุยงท้าวณลราช
 ว่า “เสด็จพี่เพคะ คุณศึคนคลอดลูกออกมาเป็นหมาเช่นนี้ ถือว่าเป็นกาลกิณี
 ต่อบ้านเมืองต่อไปภายหน้าบ้านเมืองของเราจะต้องพบกับความหายนะก็ได้นะ
 เพคะ น้อยคิดว่า ควรประหารชีวิตนางสุวรรณธิดาเสีย” ท้าวณลราชสงสารนาง
 จึงขับไล่ออกจากเมืองแทน ต่อมาได้มีคนมาจับตัวนางสุวรรณธิดาไปเป็นทาส
 ทำให้นางได้รับความลำบากมาก

ส่วนกุมารทั้งสี่ นางจันทรอศนีได้นำไปลอยน้ำ บังเอิญลอยไปติดที่บ้าน
 ตายายคู่หนึ่ง ตามาพบกุมาร จึงร้องเรียกขานให้มาดู “ยายมาดูอะไรนี่ สวรรค์ส่ง
 เด็กผู้ชายสี่คนมาให้เราแน่ ๆ เพราะรู้ว่าเราไม่มีลูก” “จริงรึตา ไอ้โธมน่าน่ารัก
 ทั้งนั้นเลย เป็นบุญของเราแท้” ตายายจึงนำกุมารทั้งสี่มาเลี้ยงดูอย่างดี จนกระทั่ง
 เติบโตขึ้น

ต่อมานางจันทรอศนี รู้ข่าวว่า กุมารยังไม่ตาย นางจึงสั่งทหารว่า “เจ้าจง
 แอบเอายาพิษไปให้กุมารกินให้มันตายไปให้หมด และจงอย่าให้ใครรู้” ทหาร
 จึงทำตามที่นางสั่ง ขณะที่ตายายออกไปหาอาหารในป่า เมื่อตายายกลับมาพบว่า
 กุมารทั้งสี่ตายก็เสียใจมากจึงนำศพไปฝังเรียงกันและอธิษฐานว่า “หากว่าสี่กุมาร
 เป็นผู้มีบุญ ขอให้ปาฏิหาริย์ได้บังเกิดด้วยเถิด”

ต่อมา ณ ที่ฝั่งศพนั้นเกิดเป็นต้นจำปาสีดั้น ดาวยายเห็นอัศจรรย์ จึงรดน้ำพรวนดินจนต้นจำปาเติบโต ดาวยอกกับยายว่า “นี่ยายเห็นใหม่ ข้าบอกแกแล้วว่า กุมารทั้งสี่เป็นผู้มีบุญที่สวรรค์ส่งมาจริงๆ ไม่เช่นนั้นคงไม่เกิดเหตุอัศจรรย์เช่นนี้หรอก” “ใช่แล้วละตา เราต้องช่วยกันดูแลต้นจำปานี้ให้ดีนะ” ความทราบถึงนางจันทรอศนี จึงให้คนมาฟันต้นจำปา และนำไปทิ้งน้ำ

บังเอิญญาติคนหนึ่งได้กลิ่นหอมของดอกจำปาที่ลอยน้ำมา จึงตามกลิ่นมาจนพบต้นจำปา “เอ ต้นจำปาสีดั้นนี้ คงไม่ใช่ต้นจำปาธรรมดาเสียแล้ว คงต้องจับยามสามตาคูสักหน่อยแล้ว” ญาติจึงทราบว่ต้นจำปานั้น คือกุมารทั้งสี่ จึงชุบชีวิตกุมารขึ้นมาและบอกว่า “ข้าขอตั้งชื่อให้เจ้าว่า จำปาทอง จำปานิล สุวรรณคงคา และ เจ้านล สำหรับเจ้านล ข้าขอโทษที่ทำให้นิ้วของเจ้าด้วนไปนิ้วหนึ่ง เพราะข้าบังเอิญไปเด็ดดอกจำปาต้นของเจ้าไปดอกหนึ่ง ข้าจึงขอมอบนิ้วเพชร ต้นชี้ตายปลายชี้เป็น ให้แก่เจ้า เป็นการทดแทน”

ต่อมาพระอินทร์ ได้ปลอมเป็นสีปะขาวมาเล่าความหลังให้กุมารฟัง และแนะนำให้ไปช่วยแม่ พร้อมทั้งให้คำสั่งสอนว่า “กันว่าได้ดีแล้ว อย่าลืมคุณแม่ แม่ เดี๋ยวหากเลี้ยงแต่น้อย ถนอมให้ใหญ่สูง” กุมารทั้งสี่จึงลาญาติ เดินทางไปช่วยนางสุวรรณธิดา ตลอดทางได้ฟันฝ่าอุปสรรคจนแต่ละคนได้ครองเมืองต่างๆ แต่ก็ได้ลาชยาเพื่อไปตามหาแม่ต่อไป

เมื่อแม่ลูกได้พบกันก็ยินดี แต่เจ้านลยังไม่หายแค้น จึงคิดการแก้แค้นนางจันทรอศนี โดยเขียนสารวางไว้ที่แท่นบรรทมของท้าวณลราช เล่าความให้ฟัง และกำชับให้ท้าวณลราชส่งนางจันทรอศนีกับนางกำนัลคู่ใจไปลงโทษท้าวณลราชที่ปฏิบัติตาม

เจ้านลให้แกล่เนื่อนางจันทรอศนีและนางกำนัลแล้วเอาเกลือทา แต่นางได้ทูลขอกภัยโทษต่อนางสุวรรณธิดา “น้องสุวรรณธิดายกโทษให้พี่ด้วยเถิด พี่ผิดไปแล้วอย่าให้ลูกของน้องแกล่เนื้อของพี่เลย โปรดลงโทษพี่ด้วยวิธีอื่นเถิด” นางสุวรรณธิดาจึงได้ขอร้องเจ้านล เจ้านลจึงให้จับนางลอยแพไปในทะเลแทนนางสุวรรณธิดา หมคปัญญาที่จะช่วยเหลือ จึงกล่าวกับนางจันทรอศนีว่

“บุญบาปนี้เป็นคู่ก็เงานั้นไปตามเขาชวันบ่เว้น
 คั้นเขาพามันเล่นพามันเดินเล่น พามันแอะแอน์พอนเงานั้นแอน์นำ
 อันนี้สันใดแท้ทั้งสองบุญบาป มันก็ติดต่อกันนำสันผู้ทำนั้นแหละ”

ท้าวนลราชสำนักผิด จึงขอโทษนางสุวรรณธิดาแต่นางไม่ยอม เจ้านล
 จึงต้องช่วยพระบิดา โดยบอกว่า “ถ้าเสด็จแม่ไม่ยอมคืนดีกับเสด็จพ่อลูกจะกลืน
 ใจตาย” นางสุวรรณธิดา จึงยอมคืนดีกับท้าวนลราช

กุมารทั้งสี่ สำนักต่อบุญคุณของตายาย จึงทูลขอต่อท้าวนลราช โดยขอ
 ไปรับตายายมาอยู่ด้วยในวัง โดยให้เหตุผลว่า “โบราณกล่าวไว้ได้ขึ้นเฮือแล้ว
 อย่าลืมแพป้องไม้ไผ่ ได้เป็นใหญ่แล้วอย่าลืมข้าผู้พลอย” ส่วนจำปาทอง จำปานิล
 และสุวรรณคงคา ได้กลับคืนไปหาแม่ที่รออยู่และครองบ้านเมืองสืบไป และ
 เจ้านลก็อยู่กับพระบิดาและพระมารดาอย่างมีความสุข

คำอธิบายศัพท์

ชวัน	หมายถึง	ทุกวัน
พอน	หมายถึง	รำ
บ่เว้น	หมายถึง	ไม่เว้น
นำสัน	หมายถึง	ติดตาม
เฮือ	หมายถึง	เรือ
ป้องไม้ไผ่	หมายถึง	ปล้องไม้ไผ่

กิจกรรม

- ๑) เหตุใดนางสุวรรณธิดา จึงเข้าไปอยู่ในหีบ
- ๒) ใครเป็นผู้ช่วยชีวิตสีกุมารไว้ในครั้งแรก
- ๓) กุมารทั้งสี่เสียชีวิตเพราะเหตุใด
- ๔) “ได้ขึ้นเรือแล้ว อย่าลืมแพป้องไม้ไฟ ได้เป็นใหญ่แล้ว อย่าลืมข้าผู้พลอย”
หมายความว่าอย่างไร
- ๕) “บุญบาปนี้เป็นคู่คือเงา เงานั้นไปตามเสาซวันบ่เว้น
กันเขาพาวันเล่นพามันเด็นเด่น พามันแอะแอนพอนเงานั้นแอนนำ
อันนี้สันใดแท้ทั้งสองบุญบาป มันก็ติดต่อกันนำสันผู้ทำนั่นแหละ”
ข้อความนี้หมายความว่าอย่างไร
- ๖) ตามเนื้อเรื่อง เมื่อนางสุวรรณธิดาทรงครรภ์ พระอินทร์มาเข้าฝันและมอบ
แก้ว ๔ ดวงให้ ท้าวพลราธิให้โอรมาทำนายฝัน แสดงถึงความเชื่อใน
เรื่องใด
- ๗) นักเรียนได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตอย่างไรจากนิทานเรื่องนี้
- ๘) จากนิทานเรื่องนี้ พบว่า คนสมัยก่อนเมื่อคลอดลูก ใครเป็นผู้ทำคลอดให้
- ๙) ผลสุดท้าย นางจันทร์อัคนี ก็ได้รับโทษ เหตุการณ์นี้ แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล
มีความเชื่อตรงกับ คำสอนทางพุทธศาสนาอย่างไร

ตำนานพื้นบ้านเมืองอุบล

ตำนานพื้นบ้าน เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะหรือเรื่องเล่า ที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้ว เนื้อหาหรือเรื่องราวอาจเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของสถานที่หรือเกี่ยวกับความเชื่อของคนในท้องถิ่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายไว้ว่า ตำนาน คือเรื่องแสดงกิจกรรมอันมีมาแล้วแต่ปางก่อน เรื่องราวมนานที่เล่าสืบ ๆ กันมา เช่น ตำนานพุทธเจดีย์สยาม

ดังนั้น ตำนาน จึงหมายถึงเรื่องเล่าสืบต่อกันมาช้านาน มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ หรือเกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ

ประเภทของตำนาน

จากเรื่องราวของตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา สามารถแบ่งประเภทตำนาน ได้ดังต่อไปนี้

1. ตำนานประเภทอธิบายเหตุ ได้แก่เรื่องราวที่กล่าวถึงกำเนิดของสิ่งต่างๆ
2. ตำนานทางประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องราวประวัติของท้องถิ่น ความเป็นมา ของบรรพบุรุษ
3. ตำนานเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความลึกลับ หรือความเชื่อของท้องถิ่น เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
4. ตำนานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา พระ หรือนักบุญ

ตำนานเกี่ยวกับ “แก่งตะนะ”

นำเรื่อง

เมืองอุบลราชธานี มีสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งที่เป็น โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่สำคัญหลายแห่ง โดยเฉพาะในเขตอำเภอโขงเจียม ซึ่งเป็นดินแดนตะวันออกสุดของประเทศไทย มีสถานที่ที่น่าสนใจ อาทิ ภาพเขียนสิeluk่อนประวัติศาสตร์บนหน้าผาหินทรายที่สูงชัน ริมฝั่งแม่น้ำโขง ที่มีชื่อเรียกว่า ผาแต้ม เสาหินที่มีรูปร่างประหลาด เรียกว่า เสาหงูเลียง บริเวณที่แม่น้ำมูล และแม่น้ำโขงไหลมาบรรจบกัน ทำให้เกิดเป็นลำน้ำที่มีสองสี นิยมเรียกว่า แม่น้ำสองสี ซึ่งมีลักษณะแปลกตา สวยงาม คือแม่น้ำโขงมีสีขุ่นคล้ายสีปูนไหลตัดกับสายน้ำมูลซึ่งมีสีคราม เกิดเป็นภาพน้ำสองสีตัดกัน เรียกว่า โขงสีปูนมูลสีคราม หรือบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ดินแดนมหัศจรรย์ อันเป็นแหล่งรวมไว้ด้วยสถานที่ที่ลึกลับ และตำนานที่เล่าขานกันมาเป็นระยะเวลาานหลายศตวรรษ

แก่งตะนะ เป็นแก่งที่อยู่กลางแม่น้ำมูล ในเขตอุทยานแห่งชาติซึ่งใช้ชื่อว่า อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ตั้งอยู่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นแก่งหินที่มีเนื้อที่กว้างใหญ่และสวยงาม ปัจจุบันแก่งตะนะ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมากแห่งหนึ่ง

ตำนานเกี่ยวกับแก่งตะนะเป็นตำนานอธิบายเหตุ จุดประสงค์ที่นำเรื่องนี้มาให้ศึกษา ก็เพื่อให้ทราบความเป็นมาของชื่อสถานที่ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางธรรมชาติในท้องถิ่นและพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลง หรือการผิพิสัยของคำ ซึ่งเป็นชื่อของสถานที่ ด้วย

แก่งตะนะ

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

เสาเฉลียง

ตำนานเกี่ยวกับ “แก่งตะนะ”

วิทยากร : คุณพ่อสำราญ ฝักทอง

แก่งตะนะ นอกจากจะเป็นแก่งหินที่สวยงามแล้ว ยังมีหาดทราย เกาะกลางแม่น้ำ พลาญหิน ถ้ำ และน้ำตกให้เที่ยวชม ในด้านประวัติศาสตร์ ยังปรากฏร่องรอยของอารยธรรมขอมโบราณ ที่แผ่อิทธิพลมายังดินแดนแถบนี้ นอกจากนี้แก่งตะนะยังมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์เมืองอุบล เพราะเป็น สมรภูมิตำคัญในการปราบกบฏผีบุญ ของ พระปฐมสุรราช(ท้าวคำผง) เจ้าเมืองอุบล คนแรกด้วย

มีตำนานเล่าขาน เกี่ยวกับที่มาของชื่อ **แก่งตะนะ** เป็นสองอย่าง อย่างแรก เล่าว่า เป็นเวลานานมาแล้ว ผู้คนใช้ลำน้ำมูลเป็นเส้นทางคมนาคม ติดต่อกัน เมื่อพ่อค้าวาณิชเดินทางมาถึงแก่งตะนะ ซึ่งมีโขดหินระเกะระกะ และ สายน้ำที่เชี่ยวกราก ก็มักประสบอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตเสมอ จึงเรียกแก่งบริเวณนี้ ว่า **แก่งมรณะ** ก่อนที่จะเพี้ยนเป็นแก่งตะนะ ในปัจจุบัน

ตำนานทางที่สองกล่าวว่า แก่งตะนะมีโขดหินระเกะระกะ และสายน้ำที่ เชี่ยวกราก ไม่ว่าคนหรือสัตว์ ที่จะเดินทางผ่าน จะต้องถูกกระแสน้ำวนพัดลงสู่ ได้โขดหิน อันเป็นวังน้ำวน ซึ่งเป็นเสมือนกับดัก ยากที่จะรอดชีวิตไปได้ ชาวบ้านในแถบนั้นซึ่งเดิมเป็นชาวส่วย จึงเรียกแก่งนี้ว่า **แก่งตะเนียะ** เป็น ภาษาส่วย แปลว่า **กับดัก** ต่อมาจึงเพี้ยนมาเป็น **แก่งตะนะ** ซึ่งเป็นชื่อที่เป็นทางการในปัจจุบัน

กิจกรรม

- ๑) เหตุผลที่อธิบายว่าแก่งตะนะ เดิมชื่อ แก่งมรณะ คืออะไร
- ๒) เหตุผลที่อธิบายว่า แก่งตะนะ เดิมชื่อ แก่งตะเนียะ คืออะไร
- ๓) จากตำนานเรื่อง ที่มาของชื่อแก่งตะนะ พบว่า ชาวอุบลสมัยก่อนมีอาชีพอะไร
- ๔) จากตำนานเรื่อง ที่มาของชื่อแก่งตะนะ พบว่า ชาวอุบลเดินทางติดต่อกันทางใด
- ๕) ปัจจุบันแก่งตะนะ มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และด้านเศรษฐกิจอย่างไร

นิทานพื้นบ้าน เรื่อง สนิไซ ตำนานที่เกี่ยวข้องกับถ้ำเหวสินธุ์ชัย

นำเรื่อง

ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย และหนึ่งในนั้นก็คือ วัดถ้ำเหวสินธุ์ชัย นอกจากลักษณะถ้ำที่สวยงามแล้ว ในถ้ำยังมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ หรือ พระนอน ใเห็นมัสการ ถ้ำเหวสินธุ์ชัย มีลักษณะพิเศษ ที่ด้านนอกบนหลังคาถ้ำ มีน้ำตกไหลมาเป็นม่านหน้าปากถ้ำพอดี ละอองน้ำที่ตกลงมา ทำให้ภายในถ้ำ สดชื่น เย็นสบาย

ถ้ำเหวสินธุ์ชัย นี้ มีนิทานพื้นบ้านที่เล่าขานกันมานาน อันเป็นที่มาของ ชื่อถ้ำ “สินธุ์ชัย” นิทานเรื่องนั้นก็คือ **สังข์สินธุ์ชัย** หรือ **สนิไซ** ตามสำเนียงที่ชาวบ้านเรียก

นิทานพื้นบ้าน เรื่อง สิ้นไซ

วิทยากร : คุณชายศรีธา หวังดี

ภาพ : ประยูคต์ แก้วสนิท

มีเรื่องสืบต่อกันมาว่า นานมาแล้ว มีเมืองเมืองหนึ่ง ชื่อเมืองบัจจาล กษัตริย์ผู้ครองเมืองชื่อท้าวสุทราษ มีมเหสีชื่อนางจันทาเทวี อยู่มาวันหนึ่งได้เกิดเหตุร้ายขึ้น คือ นางสุมณฑา ขนิษฐาของท้าวสุทราษ ถูกยักษ์ลักพาตัวไป ท้าวสุทราษจึงถือเพศนักบวชออกเดินทางติดตาม ระหว่างการเดินทางได้พบธิดา ทั้งเจ็ดของเศรษฐีเมืองจำปา ท้าวสุทราษลาผนวช อภิเษกนางทั้งเจ็ดเป็นมเหสี ขณะเดียวกันนางจันทาเทวีมเหสีเดิม ก็ได้ประสูติโอรสเป็นราชสีห์ ชื่อท้าวสิโห ต่อมามเหสีองค์ที่แปด ซึ่งมีชื่อว่า นางปทุมมา ประสูติโอรสเป็นสังข์ ชื่อสิ้นไซ พี่สาวทั้งหกมีความอิจฉา จึงกลั่นแกล้ง โดยยุยงท้าวสุทราษ ด้วยการกราบทูลว่า ขอให้ท้าวสุทราษลองคิดดูว่า คนปกติจะคลอดลูกออกมาเป็นหอยสังข์ได้อย่างไร อย่างนี้ถือว่าเป็นกาลกิณี บ้านเมืองอาจพบกับความวิบัติ เพื่อเห็นแก่บ้านเมือง และประชาชน ขอให้เนรเทศนางปทุมมา และสิ้นไซ ออกจากบ้านเมือง ท้าวสุทราษจึงจำเป็นต้องทำตาม

ท้าวสีโหโอรสองค์โต ขออนุญาตนางจันทาเทวี ผู้เป็นมารดาติดตามสินไช้ไปด้วย นางก็อนุญาต และได้สั่งสอนท้าวสีโหว่า “อย่าลุโลลี้มถึมพงษ์พันธุ์พี่น้องเก่า อย่าสุละเผ่าเชื้อ ไปย่องผู้อื่นดี”

ต่อมามเหสีพี่น้องทั้งหกคน ก็ประสูติโอรสทั้งหกองค์ เมื่อโอรสของมเหสีทั้งหกเติบโตขึ้น พระบิดาตรัสให้ไปติดตามนางสุมณฑา โดยบอกว่า “ลูกรัก อาของลูกถูกยักษ์ลักพาตัวไปเป็นเวลานานแล้ว พ่อยังไม่สามารถติดตามตัวกลับมายังบ้านเมืองได้ บัดนี้ลูกทั้งหกเติบโตเป็นกำลังสำคัญ ขอให้ลูกทั้งหกช่วยพ่อติดตามหาตัวอาของลูก ให้กลับมาได้อย่างปลอดภัยด้วย” โอรสทั้งหกเป็นคนที่มิจิตใจชั่วร้าย เหมือนแม่ คุณคำโบราณว่า “แนวบักต้อง บ่ห่อนหล่น ไกลลก แนวผมดบ่ห่อนมีหัวล้าน” จึงได้ไปหลอกลงท้าวสีโหและสินไช้ให้ร่วมมือโดยบอกว่า “เสด็จพี่สีโห และ สินไช้ เสด็จพ่อให้พวกเรามาบอกท่านว่า ท่านก็เป็นลูกคนหนึ่งของเสด็จพ่อ ท่านควรจะมีส่วนช่วยรับผิดชอบติดตามหาตัวเสด็จอาในครั้งนี้ด้วย” ท้าวสีโหและสินไช้ จึงร่วมเดินทางติดตามหานางสุมณฑา สินไช้ต้องฝ่าฟันอุปสรรคมากมาย เช่น สู้กับงูยักษ์ รบกับยักษ์ และเล่นสกาชนะ ท้าววรุณนาค สามารถนำนางสุมณฑา และธิดาชื่อสุดาจันทร์กลับคืนมาได้

ระหว่างเดินทางกลับ พี่ทั้งหกทำร้ายสินไช้ โดยการหลอกสินไช้มาที่ปากเหว แล้วผลักสินไช้ ตกเหว แล้วกลับมาบอกนางสุมณฑาว่า “เสด็จอาพวกข้าฯ เสียใจจริงที่ไม่สามารถช่วยสินไช้ได้ สินไช้เดินพลาดตกลงไปในเหวลึก เสียชีวิตเสียแล้ว” แต่นาง

สุมณฑาไม่เชื่อว่าสินไช้ตาย คนดีเช่น สินไช้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องคุ้มครอง ข้าขออธิษฐานแขวนเครื่องแต่งกายของข้า ไว้ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์รับรู้ และช่วยสินไช้ด้วยเถิด” และสินไช้ ก็รอดชีวิตจริงๆ โดยมีเทวดามาช่วยชุบชีวิต สินไช้เดินทางกลับถึงเมืองบังญาด นางสุมณฑาจึงเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ท้าวสุรราชทราบ

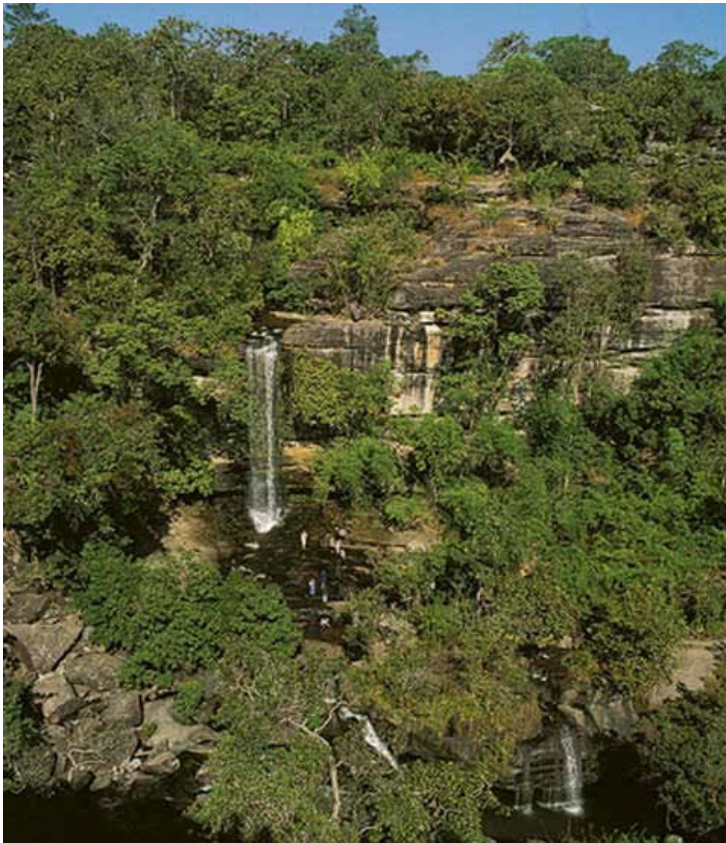
ความจริงทั้งหมด ท้าวสุทราซึงเนรเทศโอรสทั้งหกไปอยู่เมืองจำปา และยกเมืองให้สินไชยครอบครอง ภายหลังสินไชยครองราชย์แล้ว ยักษ์ และท้าววรุณนาค มาสู่ขอ นางสุมณฑา และสุดาจันทร์ไปเป็นมเหสีตามเดิม ส่วนท้าวสีโหแยกไปอยู่ป่าหิมพานต์ ก่อนจากไปท้าวสีโหได้ให้ข้อคิด แก่สินไชย ผู้เป็นน้องว่า “ขอให้เจ้าปกครองบ้านเมือง ให้ร่มเย็นเป็นสุข ย่าลืมหาคำโบราณสอนไว้ว่า “เป็นนายให้ฮักไพร่ เป็นใหญ่ให้ฮักลูกบ้าน จี้อร้านให้ค่อยเพียรจา”

สินไชยจึงปกครองไพร่ฟ้าด้วยทศพิศราชธรรม บ้านเมืองสงบสุขตลอดมา

เหตุที่พี่ชายทั้งหกผลัด สินไชย ตกลงไปนั้นแหละ คือ ถ้ำเหวสินธุ์ชัย ในปัจจุบัน ส่วนนุ้ยยักษ์ ที่สินไชยต่อสู้และฆ่าตาย ปัจจุบันเป็นท่อนหิน ที่มีลักษณะเหมือนงูที่ถูกฟันขาดเป็นท่อน ๆ ปรากฏอยู่บนเขาเหนือถ้ำเหวสินธุ์ชัย ชาวบ้านเรียกว่า งูช่วง และเรื่องราวของสินไชย ก็เป็นที่มาของผลพยากรณ์ที่ว่า “สินไชย ท้าวตกไกลแสนยาก ยังได้บั้นบากกลับตัวขึ้นเป็นเจ้านั่งเมือง” ซึ่งชาวอุบลนิยมใช้เป็นผลพยาเปรียบเทียบ พุดติดปากกันมาจนทุกวันนี้

ถ้ำเหวสินธุ์ชัย

ลักษณะภูเขาหินอิ้อ้าเหวหินรุ้ชัย

คำอธิบายศัพท์

ไหลลึ้ม	หมายถึง	หลงลึ้ม
ลึ้ม	หมายถึง	ทึ้ง
บั๊กต้อง	หมายถึง	กระท้อน
กก	หมายถึง	ต้น

กิจกรรม

- ๑) บทสรุปของนิทานเรื่องนี้ตรงกับคำสอนทางศาสนาอย่างไร
- ๒) นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากนิทานเรื่องนี้
- ๓) “แนวบักต้อง บ่ห่อนหล่นไถลกก แนวम्मคคบ่ห่อนมีหัวล้าน” ตรงกับสำนวนไทยว่าอย่างไร
- ๔) “สินไซท้าวตกลอสแสนยาก ยังได้บั้นบากกลับตัวขึ้นเป็นเจ้านั่งเมือง” หมายความว่าอย่างไร
- ๕) คำพูดของนางสุมณฑา ที่ว่า “คนดีเช่น สินไซ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องคุ้มครอง” แสดงความเชื่อของชาวอุบลอย่างไร
- ๖) “อย่าสุไลลิมถิมพงษ์พันธุ์พี่น้องเก่า อย่าสุละเผ่าเชื่อไปย่องผู้อื่นดี” คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวอุบล เป็นคนอย่างไร

มูลเหตุแห่งการทำบุญข้าวประดับดิน

นำเรื่อง

เมืองอุบล เป็นแหล่งที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง ชาวเมืองมีความศรัทธาในพุทธศาสนา อย่างแรงกล้า จึงมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนามากมาย ที่สำคัญและมีชื่อเสียงก็คือ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา นอกจากนี้ก็มีประเพณี บุญบั้งไฟ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก (เทศกาลวันสารท) บุญออกพรรษา ฯลฯ ลักษณะของประเพณีต่าง ๆ จะมีลักษณะคล้ายกับประเพณีของคนไทยในภาคอื่น ๆ ประเพณีที่มีลักษณะแตกต่างจากภาคอื่น ๆ ก็คือ ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ซึ่งมีเรื่องเล่าถึงที่มาของประเพณีนี้ ดังจะได้กล่าวต่อไป

ข้าวประดับดิน คือ ห่อข้าวและของหวานพร้อมทั้งหมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองกล้วย แล้วนำไปวางไว้ตามพื้นดิน บรรพบุรุษของชาวอีสาน ได้ให้เหตุผลแก่ลูกหลานว่า

“ฮิตหนึ่งนั้นพอถึงเดือนเก้าแล้ว
เป็นกลางแห่งวัสกาล
ฝูงประชาชนเมืองก็เล่าเตรียมตัวพร้อม
พากันทานยังข้าวประดับดินกินก่อน
อวยทานให้สงฆเจ้าพร้อมเหล่าผีพราย”

เหตุผลในการนำข้าวไปวางไว้ตามพื้นดินก็คือ เป็นการให้ทานแก่ผีบรรพบุรุษ เป็นประการสำคัญ และเหตุผลอีกประการหนึ่งในการทำบุญก็คือ เพื่อเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์

บุญข้าวประดับดิน นิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต (ชาวอีสานบางถิ่นเรียก ผีต) หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าวและอาหารคาวหวาน พร้อมหมากพลู บุหรี่ที่ห่อด้วยใบตอง กล้วย

นำไปวางไว้ตามใต้ต้นไม้ แวนไว้ตามกิ่งไม้ หรือวางไว้ตามพื้นดิน เรียกว่า "ห่อข้าวน้อย"

พร้อมกับเชิญวิญญาณของญาติมิตร นำภัตตาหารไปถวายแด่พระภิกษุ สามเณรแล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตายโดยหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ไปให้ ด้วย

วิธีดำเนินการ พอถึงวันแรม 13 ค่ำ

เดือนเก้า ชาวบ้านเตรียมอาหาร มีทั้ง คาวหวาน ได้แก่ เนื้อ ปลา เป็ดก มัน ข้าวต้ม ขนมน้ำอ้อย น้ำตาล ผลไม้ เป็นต้น และหมากพลู บุหรี่ไว้ให้พร้อมเพื่อจัดทำเลี้ยงกันในครอบครัวบ้าง และทำบุญถวายพระภิกษุ สามเณรบ้าง ส่วนสำหรับ อุทิศให้ญาติที่ตาย ใช้ห่อด้วยใบตองกล้วย อาหารคาว ห่อหนึ่ง อาหารหวานห่อหนึ่ง และหมากพลูบุหรี่ยห่อหนึ่ง เย็บหุ้มปลาย แต่บางคนใส่ใบตองที่เย็บเป็นกระทงก็มี หรือหากไม่แยกกัน อาจเอาอาหารทั้งคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ ใส่ในห่อหรือกระทงเดียวกันก็ได้ สิ่งของเหล่านี้ จะมากน้อยก็แล้วแต่ศรัทธาพอเช้าวันรุ่งขึ้น คือวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า ตอนเช้ามืด คือ เวลาประมาณ 4 ถึง 6 นาฬิกา ชาวบ้านก็นำอาหาร หมากพลู บุหรี่ ที่ห่อใส่กระทงแล้วไปวางไว้ตามพื้นดิน วางแจกไว้ตามบริเวณ โบสถ์ ต้นโพธิ์ ศาลา ตามกิ่งไม้ หรือต้นไม้ใหญ่ๆ ในบริเวณวัด พร้อมกับ จุดเทียนไว้ และบอกกล่าวแก่เปรตให้มารับเอาสิ่งของและผลบุญด้วย บาง หมู่บ้าน จะเอาอาหารที่อุทิศให้แก่ผู้ตายหลังทำพิธีแล้ว ก็ฝังไว้ในดินก็มี เพื่อ ไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งกินอาหาร ที่เป็นเดนเปรต เพราะกลัวจะกลายเป็นเปรตไปด้วยการวางอาหารไว้ตามพื้นดิน หรือตามที่ต่างๆ เพื่อจะให้พวกเปรตมารับเอาของอุทิศให้ได้ง่าย โดยไม่ต้อง มีพิธีรีตอง เสร็จพิธีอุทิศผลบุญส่งไปให้เปรตแล้ว ชาวบ้านก็จะนำอาหารที่เตรียมไว้

อีกส่วนหนึ่ง ไปตัดขาตบและถวายเป็นแด่พระภิกษุ สามเณร มีการสมทานศีล ฟังเทศน์ และกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับต่อไป การทำบุญข้าวประดับดิน บางท้องถิ่นมีการห่ออาหารคาว อาหารหวาน หมากพลู บุหรี่ไปวางไว้ตามที่ต่าง ๆ บริเวณวัด ภายหลังจากถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณรแล้ว ก็เป็นเสร็จพิธีทำบุญข้าวประดับดิน

ภาพจาก www.GuideUbon.com

มูลเหตุแห่งการทำบุญข้าวประดับดิน มีลักษณะเป็นตำนานอธิบายเหตุ และเป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธด้วย

มูลเหตุแห่งการทำบุญข้าวประดับดิน

จากรุวรรณ ธรรมวัตร : คติชาวบ้านอีสาน

มีเรื่องเล่าว่า ญาติของพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์ของสงฆ์ เมื่อตายไปแล้ว ไปเกิดในนรก ครั้นเมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระพุทธเจ้า มิได้อุทิศ ส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ตายไป ตกกลางคืนพวกญาติที่ตายไป จึงมาแสดงตัว เปล่งเสียงนำถว้อรอบพระราชนิเวศน์ เมื่อถึงเวลารุ่งเช้าพระเจ้าพิมพิสาร จึงไป ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “ข้าแต่พระพุทธองค์ ข้าฝืนไปว่า บรรดาญาติ ที่ตายไป แล้วมาส่งเสียงร้องไห้คร่ำครวญอยู่รอบ ๆ พระราชนิเวศน์ เป็นด้วยเหตุใดฤ” พระพุทธองค์ทรงแจ้งให้ทราบว่าเป็นเพราะเมื่อทำทานพระองค์มิได้อุทิศส่วน กุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไป บรรดาญาติเหล่านั้นหิวโหย จึงมาร่ำไห้ขอส่วนบุญ เช่นนี้” พระเจ้าพิมพิสารจึงได้ถวายทาน แด่พระพุทธองค์อีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้ว จึงอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไป ดังนั้น เหตุผลในการทำบุญข้าวประดับดิน ก็คือ การทำบุญเพื่อส่งความระลึกถึงไปยังญาติ หรือบรรพบุรุษที่ ล่วงลับไป เป็นการให้ทานที่เรียกว่า เปตพลี และถวายทานแด่พระสงฆ์ เรียกว่า เทวดาพลี

กิจกรรม

- ๑) เหตุผลในการทำบุญข้าวประดับดินคืออะไร
- ๒) การทำบุญข้าวประดับดินแสดงว่าชาวอุบล มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใด
- ๓) คำว่า เปรตขอส่วนบุญ เป็นคำที่ได้มาจากตำนานเรื่องนี้ ซึ่งใช้เป็นสำนวนเปรียบเทียบคนที่มีลักษณะอย่างไร
- ๔) คำว่า เปตพลี หมายความว่าอย่างไร
- ๕) คำสอนของพระพุทธเจ้าที่บอกให้ทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ตายไปแล้วนั้น นักเรียนคิดว่าเป็นการสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องใด
- ๖) วัสดุที่ชาวอุบลใช้ใส่อาหารคาวหวาน เพื่อนำไปวางไว้ ในการทำบุญข้าวประดับดินคืออะไร ปัจจุบันคนทั่วไปนิยมใช้สิ่งใดห่ออาหาร

เพลงกล่อมเด็ก

นำเรื่อง

เพลงกล่อมเด็ก เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ที่มีมานาน เป็นบทร้องให้เด็กฟังเวลานอน เพื่อให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและหลับสนิท อย่างมีความสุข เพลงกล่อมเด็กอีสาน นอกจากจะมีคุณค่าในฐานะที่เป็น เครื่องบันเทิงสำหรับเด็กแล้ว ในอีกส่วนหนึ่งยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตสังคมชนบทของชาวอีสานหลายประการ เช่น สภาพความเป็นอยู่ อาชีพการงาน ปัญหาสังคม บรรยากาศในชีวิตประจำวัน

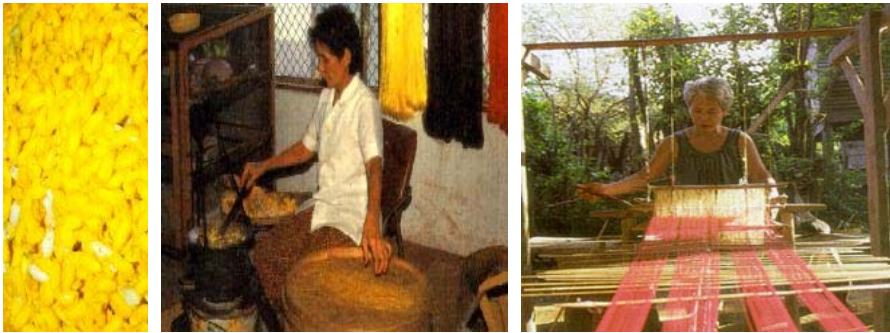
เพลงกล่อมเด็กที่นำมาให้อ่านนี้ เป็นเพลงกล่อมเด็ก ที่มักได้ยินทั่วไปในหมู่บ้านของท้องถิ่นเมืองอุบล เมื่ออ่านแล้ว ควรพิจารณาลักษณะทางฉันทลักษณ์ของเพลงกล่อมเด็ก ตลอดจนแนวคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวอุบล ที่ปรากฏในเพลงด้วย

เพลงกล่อมเด็กสองเพลง ต่อไปนี้ แสดงให้เห็นถึงสภาพ ความเป็นอยู่
 ของชาวอุบล ด้านการประกอบอาชีพ ตลอดจนการนำสินค้าที่ผลิตได้ใน
 คริวเรือนไปขายยังต่างถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวอุบลควรภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาของ
 บรรพบุรุษดังกล่าวนี

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 1

วิทยากร : คุณยายสังวาล หวังดี

นอนสำหล่าหลับตาแม่สีก้อม	อ้อ อ้อม อ้อน แมวน้อยสีตอดตา
แม่ไปไ้ฮ่ปั้งไ้ก่มาหา	แม่ไปนาปั้งปลามาป้อน
แม่ไปเลี้ยงม่อนเก็บมอนมาฝาก	เจ้าอยู่บ้านนอนท่าแม่ลิมา

ชาวอุบลนิยมปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้าไว้ใช้เอง

คำอธิบายศัพท์

เหล่า	หมายถึง	คำเรียกเด็กซึ่งแสดงถึงความเอ็นดู
ตอด	หมายถึง	กัด, ต่อย
ไส้	หมายถึง	ไร้
เลี้ยงม่อน	หมายถึง	เลี้ยงไหม
เก็บม่อน	หมายถึง	เก็บใบหม่อน

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 2

วิทยากร : คุณชายหวับ จำศรี

นอนสำเหล่าหลับตาแม่สิกล่อม อีพ้อหม่อมเขาไปขายไหม
 ลงไปไทยขายไหมขายหลอด ขายไปฮอดเมืองนอกคอกนา

คำอธิบายศัพท์

ไหม	หมายถึง	เส้นไหม
หลอด	หมายถึง	หลอดที่ใช้สำหรับพันไหม เช่นเดียวกับหลอดด้าย
สอด	หมายถึง	ถึง

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 3 แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวอุบล ด้านการทำมาหากิน การประกอบอาหาร พิธีผ้าที่มีตามธรรมชาติ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นแหล่งอาหาร

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 3

วิทยากร : คุณชายหุ่ง วงษา

นอนเดอหล่า	หลับตาแม่สิกอ้อม
เจ้าบ่นอนบ่ให้กินกล้วย	แม่ไปห้วยหาชอนปลาชิว
เก็บผักตี้วมาใส่แกงเห็ด	ไปใส่เบ็ดได้ปลาช่อใหญ่
ติง ติง ติง ติง ติง ติง ติง	

ผักต้ว คนอุบลนิยมนำมาใส่แกงเห็ด

คำอธิบายศัพท์

ช้อนปลาชิว	หมายถึง	ช้อนปลาชิว
ปลาช่อ	หมายถึง	ปลาช่อน

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 4 แสดงให้เห็นถึง ความรัก ความผูกพันของพ่อ แม่ ที่มีต่อลูก ไม่ว่าจะยุคสมัยใดสิ่งเหล่านี้ก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมของ คนไทย

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 4

วิทยากร : คุณยายมาดี คำเสนาะ

นอนสำหล่ำ
ให้เจ้านอนอยู่สุขสบาย
แม่ไปไ้สลิบั้งไ้ก่อมาหา

แม่ไปนาเอาปลามาด้อน
ยุงบให้กายไ้ขอบให้ไ้ไ้

คำอธิบายศัพท์

ดื้อน	หมายถึง	เอามาฝาก
กาย	หมายถึง	กราย แปลว่าผ่านหรือเฉียด
ไฮ	หมายถึง	ตัวไร
ไฮ่	หมายถึง	ไร่

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 5 แสดงให้เห็นถึง การอบรมสั่งสอนให้เห็น ความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน การเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ การเห็นแก่ ญาติพี่น้อง อันเป็นวัฒนธรรมของคนไทย

เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ 5

วิทยากร : คุณยายทองคำ ไสสะอาด

ไอน์อลูกเอย

ให้เจ้าแก่นทางเฮียน

เจ้ายังหนุ่มยังแน่น

ให้เจ้าเพชรทางศึกษา

ชนหาวิชาไว้

ให้เจ้าเก็บเจ้ากำ

คำเว้าของพ่อแม่

ให้เห็นแก่พี่น้อง

คนจ้งยกย่องสรรเสริญ

คำอธิบายศัพท์

เบิ่ง	หมายถึง	ดู
แก่น	หมายถึง	คุ้นเคย, ถนัด
เฮียน	หมายถึง	เรียน

กิจกรรม

- ๑) เพลงกล่อมเด็กแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวอุบล ด่านใดบ้าง
- ๒) “bungไปให้กาย ไฮบให้ไกล” หมายความว่าอย่างไร ตรงกับสำนวนไทยว่าอย่างไร
- ๓) เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ ๕ แสดงให้เห็นว่าชาวอุบลให้ความสำคัญกับสิ่งใด
- ๔) “ลงไปไทยขายไหมขายหลอดขายไปฮอดเมืองนอกคอกนา” แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล มีความสามารถในเรื่องใด

๕) “เจ้าบ่นอนบ่ให้กินกล้วย” แสดงให้เห็นว่า ชาวอุบลในสมัยก่อน ใช้อะไร เป็นอาหารเลี้ยงเด็ก และปัจจุบันยังมีอยู่หรือไม่

เพลงประกอบการละเล่นเด็ก

นำเรื่อง

เพลงประกอบการละเล่นเด็ก เป็นเพลงร้องเล่นในหมู่เด็ก ๆ อาจร้องเล่นสนุก ๆ หรือไม่ก็ร้องประกอบการเล่นต่าง ๆ เช่น เล่นชิงช้า เล่นจ้ำจี้ ฯลฯ

เพลงประกอบการละเล่นเด็กจะแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการเล่นของเด็ก ๆ ชาวเมืองอุบล ในสมัยก่อน และอาจยังปรากฏอยู่จนถึงสมัยปัจจุบันในท้องถิ่นชนบทของเมืองอุบล

เมื่อได้อ่านเพลงประกอบการละเล่นเด็กแล้ว ควรสังเกตและพิจารณาถึง
สิ่งที่ปรากฏออกมาในเพลง เช่น สภาพความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียม ของ
ท้องถิ่นชาวอุบล

1. เพลงประกอบการเล่นชิงช้า

วิทยากร : คุณยายเขียน แสนดี

เนื้อเพลงแสดงให้เห็นถึง การละเล่นของเด็กในท้องถิ่นเมืองอุบล
ในสมัยก่อน คือการเล่นชิงช้า ขณะที่เล่นเด็ก ๆ จะร้องเพลงประกอบการไกว
ชิงช้าไปด้วย เนื้อหาของเพลง แสดงให้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ในเรื่องการทำ
มาหากิน โดยใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติ การแต่งกาย เป็นต้น

โอรุชหลวยไปกวยตาด
สวากคณน้ำบอสวากอนน้ำนล
สวากนน้ำสงไปคลลองซำงในเหลำดำเย
ไปตลคแหในหนองซงป
อนน้อย ๆ นุงซันลย ๆ
หนุงไปขยำนหมม้นเหำ
ขำนซู่เกำบักเซยงกณห
คคหญ้ำกัณปองให้น้องมันคค

คำอธิบายศัพท์

โอนซา	หมายถึง	ชิงช้า
กวย	„	ไกว
หลวย	„	หลุด
น้ำส่าง	„	น้ำบ่อดินที่ขุดไว้เพื่อใช้ดื่ม
ตึกแห	„	หว่านแห หรือทอดแห
หนองส่างปี	„	หนองน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำขังตลอดปี
คกหญ้า	„	ถอนหญ้า
บักเซียง	„	คำสรรพนามใช้เรียกคนที่เคยบวช

2. เพลงประกอบการเล่นจ้ำจี้

วิทยากร : คุณชายสังวาล จำศรี

เนื้อเพลงแสดงให้เห็นถึง การละเล่นอีกอย่างหนึ่งของเด็ก ๆ ชาวอุบล คือ การเล่นจ้ำจี้ ขณะเล่นมีการร้องเพลงประกอบ เนื้อหาเพลงกล่าวถึงธรรมชาติ สัตว์ ที่มีในท้องถิ่น อันแสดงให้เห็นว่าคนในท้องถิ่นเมืองอุบลรู้จักสังเกตสิ่งที่มีอยู่รอบตัว นำมาเรียบเรียงเป็นร้อยกรอง ร้องได้ เพลงประกอบการเล่นจ้ำจี้ จึงมีคุณค่าทางด้านการใช้ภาษา และให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

จำมีมีมุ่มมุ่มหม่น
 หักคอกคนใส่หน้าปลาหลด
 หน้านกกคหน้าลิงหน้าลาย
 หน้าผีพายหน้าอีกหน้าหยอก
 หยอกมะแตะ อีแม่ต้อเต้ จี้มะยางต้อไข่
 ต้อไข่แล้วต้อฟักต้อฟาน
 อีนายหนูจันถือแหวนกำสาย
 ย้ายออกตอกเข้าเหล่านุ่มจวบทีน

คำอธิบายศัพท์

นกกค หมายถึง นกกระจูด
 จี้มะยาง หมายถึง ยางไม้
 ฟาน หมายถึง ละมั่ง
 ตอกเข้า หมายถึง เขกหัวเข้า
 จวบทีน หมายถึง เท่าทัน

3. เพลงประกอบการเล่นรี้รีข้าวสาร

วิทยากร : คุณยายโจอม จำศรี

เนื้อเพลงแสดงให้เห็นถึง การเล่นรี้รีข้าวสาร ของเด็กชาวอุบล เนื้อหา
 กล่าวถึง ลานนวดข้าว และการใช้ใบไม้จากธรรมชาติเป็นกระดานเขียนข้อความ
 อันเป็นวิถีชีวิตของคนสมัยก่อน เพลงประกอบการเล่นรี้รีข้าวสาร จึงให้คุณค่า
 ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับ ความสามารถของคนอุบล ในการนำวัสดุจาก
 ธรรมชาติมาใช้ประโยชน์

หลอดแหลดข้าวสาร
 เด็กน้อยตาเหลือกตาลาน
 เขียนใบลานใส่ใบอ้อย

พานลานข้าวเปลือก
 เขียนสมุดใส่ใบตาล
 เด็กน้อยไปนำกันคุบเอา

คำอธิบายศัพท์

คุบเอา หมายถึง ตะครุบเอา

4. เพลงล้อกันในหมู่เด็ก

วิทยากร : คุณยายโจม จำศรี

เนื้อเพลง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการล้อเลียนกันของเด็ก แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ของคนอุบลสมัยก่อน เช่น การทำอาหาร การใช้สืจากธรรมชาติ การทำมาหากิน โดยการจับปลา เป็นต้น

แหล่เอ้ยแหล่ไปตีกหน้าพ่อ
 เหลียวเบิ่งผมแดงปานหญาแห่ง
 ว่าแม่นครามทาอยู่หน้าห้อง

หน้าก่อว่อมี่แต่จี้ตม
 เหลียวเบิ่งแข็งปานบั้งข้าวหลาม
 ปากอ่องม่องคือจิ้งหีควย

หน้าซวยลวยคือผีบั๊กແ່

ແ່ແ່เอ້ຍແ່ແ່ไปดึกหน้าฟ่อ

คำอธิบายศัพท์

ดึกແ່	หมายถึง	หวานແ່
ແ່	หมายถึง	ดำ
ເລີຍເບິ່ງ	หมายถึง	มองดู
ຈິ້ຕມ	หมายถึง	โคลน, ตม
ຫຼ່າແຫ່ງ	หมายถึง	หญ้าแห้ง
ແຂັງ	หมายถึง	หน้าแข้ง
ຕຣາມ	หมายถึง	สีย้อมผ้าจากธรรมชาติ

5. เพลงเด็กร้องเล่น

วิทยากร : คุณยายโจอม จำศรี

เนื้อเพลงแสดงให้เห็นถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เพลงแรก กล่าวถึง แมลงชนิดต่าง ๆ ส่วนเพลงที่สอง กล่าวถึง ดวงจันทร์ ดวงดาว และ พาหนะของคนอุบลในสมัยก่อน คือ วั้ว, ม้า คุณค่าของเพลงอยู่ที่ความสามารถ ในการนำสิ่งที่อยู่รอบตัวมาเรียบเรียงเป็นร้อยกรอง สื่อให้เห็นสภาพชีวิตของคน ในท้องถิ่น

เอาเฮ้า เอาเฮ้าเอา เฮ้าเอา

แมงด้บเต่าออกลูกข้างหลัง
 ตั้งเป็นตาซังคือแมงด้บเต่า
 เอาเฮ่า เอาเฮ่า เอาเฮ่า เอา
 แมงด้บเต่าแมงเม่าจีหมา
 จับอยู่ฝาแมงมูมแมงสาบ
 จับซาบลาบแมงสาบแมงมูม

อีเก็งเดือนดาว

มือขาวขาวตีกลองดอกไม้
 ให้นำผ้าซิ่นจ้วงท่า
 ซิ่นม่น้อยแอกแอ้นลงโพน
 นางตะโกนตกลโพนตายซ้า

คำอธิบายศัพท์		
อีเก็ง	หมายถึง	ดวงจันทร์
โพน	หมายถึง	จอมปลวก

กิจกรรม

- ๑) เพลงประกอบการเล่นเด็ก มีการกล่าวถึงการทำมาหากินของชาวอุบล การทำมาหากินดังกล่าวได้แก่อะไรบ้าง
- ๒) “อีน้อย ๆ นุ่งซิ่นลาย ๆ นุ่งไปขายย่านหมามันเห่า” ข้อความนี้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องใด
- ๓) “ว่าแม่นครมทาอยู่หน้าห้อง” หมายความว่าอย่างไร
- ๔) “เหลียวเบ็งแข็ง ปานบั้งข้าวหลาม” กล่าวถึงอาหารชนิดใดของชาวอุบล

- ๕) จากเพลงประกอบการเล่นเด็ก แสดงให้เห็นว่า ชาวอุบลสมัยก่อนสามารถใช้
สิ่งใดแทนกระดาษเขียนข้อความ

เพลงเซิ้งต่าง ๆ

นำเรื่อง

เพลงเซิ้ง เป็นเพลงที่ใช้ร้องประกอบพิธี ตามความเชื่อของชาวอีสาน เช่น เพลงเซิ้งบั้งไฟ เพลงเซิ้งนางแมว มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความดึงดูดใจให้คนเข้าร่วมพิธี และเพื่อความสนุกสนานในการประกอบพิธี เนื้อหาจะเป็นการเชิญชวนหรือขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมนั้น ในขณะที่ร้องเพลงเซิ้งอาจมี

การรำหรือแสดงท่าทางประกอบจังหวะด้วย ชาวอีสานส่วนใหญ่เรียกเพลงเซิ้งว่า กาบเซิ้ง

กาบเซิ้งที่นำมาให้อ่านในครั้งนี้ เป็นกาบเซิ้งบั้งไฟ ที่นิยมร้องในประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งคนในท้องถิ่นเมืองอุบลนำมาร้องเวลา ออกเรียไรบั้งจัญ (ภาษาถิ่นอีสาน เรียก แผ่เงิน) เป็นกาบขอ และเมื่อได้เงินเรียไรแล้ว ก็จะให้พรผู้ที่เสียดล่บั้งจัญให้ เรียกว่ากาบพร

เมื่อได้อ่านกาบเซิ้งแล้วให้พิจารณาลักษณะการแต่งกาบ และสังเกตความเชื่อหรือค่านิยมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในเนื้อหาสาระของกาบด้วย

กาบเซิ้งบั้งไฟ(กาบขอ)

วิทยากร : นายผ่อง รตจันทร์

โอเฮาโอกะศรัทธาเฮาโอ
ขอเหล่าโทนำเจ้าจักถั่ว
ดักมายายหลานชายให้คู่
ตายเป็นผีชินนามาหลอก
ตายเป็นตุ่นสิมากัดเครือพลุ

ขอเหล่าเตีคนำเจ้าจักโอ
หวานจ้วย ๆ ไล่ปากหลานชาย
ยายปู่ตุซ้อยบ่หนี
ออกนอกบ้านสิหวานดินนำ
ตายเป็นหนูสิมากัดเครือहुก

ตายเป็นลูกน้อยสิมาแอ่วกินนม

โอเฮาโอกะศรัทธาเฮาโอ

กาบเซ็งให้พร

เพิ่นให้แล้วแถมพรให้เพิ่นแน
 เลี้ยงซ่าได้ให้เพิ่นได้ซ่านั้น
 เลี้ยงควายดำให้เป็นโตเขาแก้ว
 ลาเฮาลาพวกหมู่เฮาลา
 ลางเทื่อได้เหล่าเต็ดเหล่าโท

ให้เพิ่นแผ่โตม้อนโตใหม่
 เลี้ยงควายคอนให้เป็นโตเขาดำ
 เลี้ยงใหญ่แล้วให้แผ่คือปูยามนา
 ลาเฮอนนี้หนีไปเฮือนใหม่

คำอธิบายศัพท์

โอ	หมายถึง	ชั้นน้ำ
ยาย	หมายถึง	แบ่ง, แจก
เครือ	หมายถึง	เถา, สิ่งที่มีลักษณะเป็นสายยาว
แอ้ว	หมายถึง	อ่อน
แผ่	หมายถึง	ขยายพันธุ์
เพื่อน	หมายถึง	สรรพนามที่ใช้เรียกคนอื่น เช่นเดียวกับคำว่าเขา
เฮือน	หมายถึง	บ้าน
วางเทื่อ	หมายถึง	บางที
ควายคอง	หมายถึง	ควายเผือก
เหล่าโท	หมายถึง	เหล่าที่ชาวบ้านหมักเอง ลักษณะเหมือนสาโท

กิจกรรม

- ๑) กาบเข็ง จำนวนแรก (กาบขอ) กล่าวถึงอะไร
- ๒) เนื้อหาของกาบขอ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของท้องถิ่นอย่างไร
- ๓) กาบเข็ง จำนวนที่สอง (กาบพร) กล่าวถึงอะไร แสดงลักษณะนิสัยคนในท้องถิ่นอย่างไร
- ๔) “เลี้ยงควายคองให้เป็นโตเขาคำ” หมายความว่าอย่างไร
- ๕) หูก คือ เครื่องมือสำหรับทำอะไร การกล่าวถึงหูกในกาบเข็ง แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล นิยมทำสิ่งใด

๖) “เสียงช้าได้ ให้เห็นได้ช้านั้น” ตรงกับหลักกรรมทางพุทธศาสนา
อย่างไร

หมอลำ

นำเรื่อง

หมอลำ คือ การแสดงพื้นบ้านอีสานอย่างหนึ่ง มีเครื่องดนตรีประกอบที่สำคัญคือ แคน เป่าประสานเสียง

ประเภทของหมอลำ

หมอลำแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. หมอลำที่แสดงเพื่อความบันเทิง ได้แก่ หมอลำกลอน หมอลำเรื่อง และหมอลำเพลิน
2. หมอลำที่แสดงในพิธีกรรม ได้แก่ หมอลำผีฟ้า หมอลำส่อง หมอลำที่แสดงเพื่อความบันเทิง

1. หมอลำกลอน เป็นการลำได้กลอนสดกัน การลำมีผู้ลำเพียง 2 คน อาจเป็นผู้ชายล้วน ๆ หรือชายกับหญิงโต้ตอบกัน หมอลำกลอนแยกเป็นชนิดต่าง ๆ เช่น

1.1 ลำคู่ เป็นการลำของหมอลำชาย-หญิงโต้ตอบกันเนื้อหาจะเกี่ยวกับการเมือง ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์

1.2 ลำชิงชู้ การลำประเภทนี้ใช้ผู้ลำสามคน เป็นหญิงหนึ่ง ชายสอง ฝ่ายชายจะต้องโอ้อวดตนเองเพื่อแข่งขันกันให้ชนะใจฝ่ายหญิง

1.3 ลำส่อง คือลำคนเดียว อาจเป็นการลำลา หรือพรรณนาถึงสิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพพจน์ มักลำในเวลาใกล้เลิกการแสดง

2. หมอลำเรื่อง หมอลำประเภทนี้จะลำเป็นเรื่องราว เรื่องที่ใช้แสดงเป็นเรื่องเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน แบ่งตามลักษณะการแสดงได้ 5 ชนิด คือ

2.1 หมอลำพื้น เป็นการลำที่ใช้ผู้ลำเพียงคนเดียว แสดงเป็นตัวละครทุกตัว ปัจจุบันหาดูได้ยากแล้ว

2.2 หมอลำหมู่หรือหมอลำเรื่องต่อกลอน ใช้ผู้แสดงจำนวนมากตามบทบาทของตัวละครในเรื่อง

2.3.1 หมอลำเพลิน เป็นหมอลำที่พัฒนามาจากหมอลำหมู่ แต่ได้รับอิทธิพลจากเพลงลูกทุ่ง ต่างจากหมอลำหมู่ ตรงที่การแต่งกาย นิยมุ่งกระโปรงสั้น เครื่องดนตรีใช้เครื่องดนตรีสากล ท่วงทำนองการลำจะเร็ว และมีจังหวะเร้าใจ

2.4 หมอลำก๊ับแก้วหรือหมอลำกรับ หมอลำชนิดนี้เป็นการลำเพียงคนเดียวใช้กรับเป็นเครื่องประกอบจังหวะ มักแสดงในงานสมโภชหรืองานมงคล ปัจจุบันหาดูได้ยาก

2.4.1 **หมอลำแมงต๋ำเต่า** เป็นหมอลำเรื่องที่เก่าแก่ มีทำนองการลำอยู่ 2 ทำนอง ได้แก่ ทำนองแมงต๋ำเต่าซึ่งมีจังหวะเร็ว และทำนองโอหนั่งสือซึ่งมีจังหวะเนิบช้า

หมอลำที่แสดงในพิธีกรรมต่าง ๆ

1. **ลำส่อง** การแสดงหมอลำประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ สอดส่องหาสาเหตุแห่งความเจ็บป่วย ซึ่งชาวอีสานเชื่อว่าเกิดจากอำนาจลึกลับหรือผีนั่นเอง วิธีลำส่อง ผู้ลำจะเป็นผู้ชาย มีหมอลำแคนเป่าแคนหนึ่งคน นอกจากนี้ยังมีผู้ร่วมฟ้อนรำเป็นสาวบริสุทธิ์สองถึงสามคน

2. **ลำผีฟ้า** ผีฟ้าคืออำนาจลึกลับที่สถิตบนฟ้า ซึ่งมีอิทธิพลเหนือมนุษย์ การลำผีฟ้า มีจุดมุ่งหมายเพื่อบูชาพระยาแถนให้ช่วยรักษาคนเจ็บ ต้องตั้งเครื่องเช่นบูชาแถนด้วย

ทำนองกลอนลำ

ทำนองของกลอนลำแบ่งได้เป็น 4 ทำนอง คือ

1. **ลำทางสั้น** เป็นทำนองลำแบบเนื้อเต็มไม่มีการเอื้อนเสียง ยกเว้นตอนขึ้นต้นความสั้นยาวของกลอนลำจะสม่ำเสมอขึ้น เนื้อหามักเป็นการโต้ตอบทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง

2. ลำทางยาว เดิมเรียกกลอนอ่านหนังสือ เป็นทำนองลำที่เอื้อนเสียงยาว จังหวะลีลาช้า ใช้สำหรับลำกลอนลา เนื้อหารำพันถึงความรัก ความอาลัย ความเศร้าโศก

3. ลำเต้ย เป็นกลอนลำที่ทำนองสั้น กระชับกระเจง ไม่เอื้อนเสียง สนุกสนาน ส่วนใหญ่ใช้ในการลำเกี่ยวพาราตี ทำนองมีหลายทำนอง เช่นเต้ยโจง เต้ยพม่า เต้ยธรรมดา เต้ยหัวโนนตาล

4. ลำเพลิน เป็นกลอนลำที่มีทำนอง จังหวะเร็ว สนุกสนาน ไม่มีการเอื้อนเสียง ให้ความครึกครื้น ได้รับอิทธิพลจากเพลงลูกทุ่ง

การลำ นับเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีวิวัฒนาการ อย่างต่อเนื่องและได้รับความนิยมาทุกยุคทุกสมัย เริ่มจากการลำพื้น ซึ่งได้แก่ การนำเนื้อหาของนิทานพื้นบ้าน เช่น การระเกด สินไซ นางแดงอ่อน มาลำโดยใช้หมอลำ 1 คน และหมอแคน 1 คน ผู้ลำสมมุติตนเป็นตัวละคร ทุกตัวในเรื่องและลำตลอดคืน การลำพื้น นับเป็นต้นกำเนิด ของการลำทุกประเภท

ต่อมาการลำพื้น ได้วิวัฒนาการมาเป็นการลำคู่ ซึ่งได้แก่การลำ 2 คน ชายกับชาย หรือชายกับหญิง จนประมาณปี พ.ศ. 2495 การลำระหว่างชายกับชายจึงเลิกไป เหลือการลำระหว่างชายกับหญิงมาจนถึงปัจจุบัน หมอลำคู่ยังแตกแขนงออกเป็นลำซิงซู้ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ลำชาย 2 หญิง 1 หรือหญิง 2 ชาย 1 ลำซิงหญิงหรือชายที่มีอยู่เพียงคนเดียว

หมอลำคู่ที่มีชื่อเสียงชาวอุบลราชธานี มีมากมาย จนเมืองอุบลได้ชื่อว่าเป็น "เมืองหมอลำ" หมอลำที่มีชื่อเสียงในอดีตนับจากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้แก่ หมอลำคุณ (ชาย) และหมอลำจอมศรี (หญิง) เป็นหมอลำ คู่แรกที่ได้บันทึกเสียงลงแผ่นเป็นครั้งแรกของประเทศไทย และได้ออกอากาศจนได้รับความนิยมเป็นอย่างมากปัจจุบันหมอลำทั้งคู่ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว

นอกจากนี้ยังมีหมอลำชาวอุบลที่ได้รับเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดงหมอลำ ในปี พ.ศ. 2534 คือ หมอลำเคน ดาเหลา ปี พ.ศ. 2536 ก็คือ หมอลำจวีวรรณ พันธู(ดำเนิน) เป็นหมอลำที่มีความสามารถพิเศษ ด้านการแต่งกลอนลำประกอบการแสดงที่เรียกว่า หมอลำเรื่องหรือหมอลำ ต่อกลอน เธอได้นำวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน เช่น เรื่องสีทนมโนราห์ ท้าวกำกาคำ

แก้วหน้าม้า และผาแดงนางไอ่ มาแสดงจนเป็นที่พอใจผู้ชม ได้รับสมญานาม “ราชินีหมอลำ” มีลูกศิษย์ที่ประสบ ความสำเร็จ เช่น บานเย็น รากแก่น อรุณา รังสิริ และเย็นจิตร พรทวิ ในปี พ.ศ. 2540 ก็มีหมอลำชาวอุบลที่ได้รับเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติอีก คือ หมอลำบุญเพ็ง ฝัฝิวคำ

การลำได้วิวัฒนาการต่อไปอีก จากการลำ 2-3 คน กลายเป็นลำหลาย ๆ คน คือประมาณ 10 คนขึ้นไป การลำหมู่เป็นการลำตามเรื่องราว อาจใช้นิทานพื้นบ้านหรือชาดกเป็นเนื้อเรื่อง ลีลาการลำก็มีหลายแบบ อาทิ ลำเรื่องต่อกลอน ลำเพลิน เป็นต้น คณะหมอลำหมู่ที่มีชื่อเสียงมากของอุบลราชธานี คือ คณะรังสิมันต์ หมอลำคณะนี้มีชื่อเสียงอยู่ระหว่าง ปี พ.ศ. 2506-2510 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการนำเครื่องดนตรีสากลบางชิ้น เช่น กีตาร์ ออร์แกน มาใช้บรรเลงเพื่อให้เกิดความครึกครื้นยิ่งขึ้นจวบจนถึงปัจจุบันเครื่องดนตรีเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทในวง และวงหมอลำหมู่ได้กลายสภาพมาเป็นกึ่งวงดนตรีลูกทุ่ง อย่างไรก็ตามเมื่อถึงตอนที่ต้องจะลำ แคนก็ยังต้องเป่านำ เพื่อให้ได้บรรยากาศ ของการลำที่แท้จริง

สำหรับกลอนลำที่นำมาให้อ่านนี้ เป็นทำนองลำเดี่ยว เนื้อหาของกลอนลำเกี่ยวข้องกับสรรพคุณของสมุนไพรบระเพ็ด อันเป็นภูมิปัญญาทางด้านการแพทย์ของท้องถิ่นเมืองอุบล เมื่ออ่านแล้วให้สังเกตลักษณะฉันทลักษณ์ของกลอนลำ เพื่อเป็นแนวทางในการประพันธ์ด้วย

หมอลำเคน ดาเหลา

หมอลำวีวรรณ พันธ(ดำเนิน)

หมอลำบุญเพ็ง ฝไผ้วชัย

บานเย็น รากแก่น

ภาพจาก www.vateethai.com

ลำเตี้ยบระเพ็ด (เครือกอฮอ)

ประพันธ์โดย นายพลสวัสดิ์ บุญเกลี้ยง ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมอลำ

(เกริ่น...) หวานเดินว่าเป็นลม ขมนั่นเป็นยาแก้ เครือกอซอนี้ละแม่สมุนไพรรักษาบ้านโหลดดีแท้เจ้าอีหลี...บอระเพ็ดว่านี่ หรือหากว่า เครือกอซอ ดีเทิงเครือเทิงใบ หมู่เฮานั่นควรรู้ใช้ แก้ออดหวัด แก้ออดไข้โรกภัยเจ้าหลายอย่าง ฆ่าพยาธิต่างๆ ออดปวดฟันหมู่มัน รับรองได้บอกว่ายหาย โรกผิวหนังกะแก้ได้ บอระเพ็ดเครือกอซอ ปานมีหมอยอยู่ในเฮือนประโยชน์มีนอหลายลัน สรรพคุณนั่นดีแท้เครือกอซอที่ ขมขึ้น.....เฮ็ดให้อายุยืน แห่งแข็งแรงนออยู่เรื่อยทางสิเต๋านันบมี.....มันดีแท้ หมั่นแต่ได้.....เดื่อคนไทย.....เอ๋ย.....เอ๋ย.....ละน่า

- รอบข้างของเรานี้หนา ล้วนแล้วยาประโยชน์มากหลาย พวกเราอย่าได้ทำลายรักษาต้นไม้ที่มีพระคุณ

(ลำ) ทุกคนรู้จักอยู่บ้อ กกเครือกอซอมีดีหยังแห่น สู้จักบ้อแม่ยาดี ตัวนั้นฟังแล้วให้อือเอา.....

- โอ้คนของเรา (ซ้า) อย่าไปมัวเมาเรื่องอื่นกันหนา บอระเพ็ดนี้แหละเป็นยาอิสานเรียกว่าคือ เครือกอซอ.....

- ไม่พอ ไม่พอ ไม่พอ เรื่องเครือกอซอ ประโยชน์มากหลาย ปวดฟันแก้ได้สบาย ดับทุกข์กระหายแก้ได้ดังว่า แก้ได้ด้วยหนายาดีของเรา ไม่เบา ไม่เบา ไม่เบา ยาดีของเราช่วยกันรักษา ของขมนี้แหละเป็นยา จำไว้เถิดหนา คือเครือกอซอ (ซ้า)

(ลำ) เจ็บหัว เจ็บหลัง เจ็บแขว เจ็บไหล่ เจ็บแหว แก้ได้ทุกอย่าง โรกภัยต่าง ๆ หวัดไอ ไข้ขึ้นกินได้ หมั่นกะหาย จำไว้แห่น คนไทยนี่นา เครือกอซอเป็นยาบำรุงกะได้ เฮ็ดให้สดใส ชีวิตราบรื่น ให้อายุยืนนอเถิงร้อยนอเถิงร้อย.....

- ยาดีที่เขารอคอย รู้จักใช้สอยประโยชน์หนักหนา โรงเรียนไร่ได้ขำมา สิ่งที่เป็นยาคือเครือกอซอ สิ่งที่เป็นยาคือเครือกอซอ.....

- ภาษาอีสานเขาเ็น เครือกอหอแต่พ่อแต่แม่ บอระเพ็ดภาษาไทยแท้ ๆ คนเ็น
หม่นต่างกัน ถอนั้นละนายดิเลาะฮั่ว เป็นไข่ ปวดหัวเป็นหวัด เจ็บท้อง ให้
ฟาวลองรับเอาไปใช้ โรงเรียนไรได้ประชาคม ผู้เัว โดยอีสานเขา ให้จำเคื่อ
โดยคนไทยเขา อย่าลืม เคื่อ.....

บอระเพ็ด (เครือกอหอ)

กิจกรรม

- ๑) เนื้อหาของกลอนคำเตี้ยบระเพ็ด สรุปรวบระเพ็ดมีสรรพคุณอย่างไรบ้าง
- ๒) เนื้อหาของคำเตี้ยบระเพ็ด แสดงให้เห็นวิธีการรักษาโรคของชาวอุบลอย่างไร
- ๓) สำนวน “หวานเป็นลม ขมเป็นยา” หมายความว่าอย่างไร
- ๔) เนื้อหาของคำเตี้ยบระเพ็ด แสดงความรู้ด้านใดของชาวอุบล
- ๕) ในท้องถิ่นเมืองอุบลยังมีพืชชนิดอื่น ที่มีสรรพคุณเช่นเดียวกับบระเพ็ดอีกหรือไม่

บทร้อง(สวด)สรภัญญ์

นำเรื่อง

เป็นบทร้องที่ชาวบ้านร้องในฤดูเข้าพรรษา โดยการไปชุมนุมร้องกันที่วัดในเวลากลางคืน บางครั้งอาจมีการประกวดการร้องโดยการประกวดจะร้องกันเป็นหมู่คณะ

เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ จะเป็นการเล่านิทานพื้นเมือง หรือ หลักธรรมทางศาสนา ในการร้องสรภัญญ์แต่ละครั้งนิยมขึ้นต้นด้วยบทไหว้ครู หรือบูชาครู แล้วจึงดำเนินเรื่อง แล้วจบลงด้วย บทลา บทร้องสรภัญญ์ ที่ยกมาให้อ่านนี้เป็นบทร้องที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับ ประเพณีสิบสองเดือน บทสั่งสอน และบทลา เมื่ออ่านแล้ว ให้พิจารณาว่า มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเชื่อและคำสอนที่ปรากฏอยู่อย่างไรบ้าง

บทร้อง(สวด)สรภัญญ์

วิทยากร : คุณยายชาติ แก้วสนิท

1. กลอนประเพณีสิบสองเดือน

พวกข้าน้อยขอเดือน	ผู้ครองเรือนจดจำเอา
เดือนอ้ายบุญกุ่มข้าว	ข้าวขึ้นเกล้าบ่าล่า
เดือนยี่บุญข้าวกล้า	พระสงฆ์ทำให้สิดี
เดือนสามบุญข้าวจี	เดือนสี่บุญพระเวส
พร้อมฟังพระสงฆ์เทศน์	บุญพระเวสสุขสำราญ
เดือนห้ายามสงกรานต์	สนุกสนานร่วมเฮฮา
เล่นน้ำเป็นกีฬา	ชีวิตชีวาสุขสบายใจ
เดือนหกบุญบั้งไฟ	จุดตะไลบั้งไฟแสน
เดือนเจ็ดนี้เบิกบาน	ลงไถนาเอาข้าวมาหวาน
เดือนแปดอธิษฐาน	สมาทานเข้าพรรษา
เดือนเก้าข้าวประดับดิน	แจกทานกินแก่ผู้ตาย
เดือนสิบบุญข้าวสาก	สองเดือนนี้ฟุ่มฟาย
อาหารหลายพรรณนา	เดือนสิบเอ็ดออกพรรษา
บุญผ้าป่าบุญกฐิน	เดือนสิบสองลอยกระทง
น้ำไหลลงห้วยลำคลอง	พี่และน้องร่วมสาบาน
ทำบุญและให้ทาน	แต่โบราณทำความดี
ทำตามประเพณี	สวัสดิ์ทุกท่านเอย

เดือนสี่ บุญพระเวส

เดือนห้า เทศกาลสงกรานต์

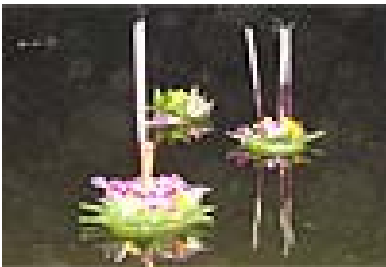

เดือนหก
ประเพณีบุญบังไฟ

เดือนเจ็ด ทำนา

เดือนแปด เทศกาลเข้าพรรษา

เดือนสิบเอ็ดดอกพรรษา

ประเพณีไหลเรือไฟ

เดือนสิบสองลอยกระทง

2. กลอนคำสั่งสอน

ดูกรท่านทั้งหลาย(ซ้ำ)	หญิงและชายที่มาฟัง
ธัมมาสาระณะัง	ตั้งใจฟังคำสั่งสอน(ซ้ำ)
ธัมโมคือพระธรรม	ที่ชักนำโดยคำสอน
พวกเราประชากร	ฟังคำสอนจงจดจำ (ซ้ำ)
พระธรรมย่อมรักษา	ผู้รักษาประเพณีธรรม
ประพฤติดีต่อพระธรรม	กุศลนำความสุขมา (ซ้ำ)
อุบายก็ไม่แตก	ไพบรบทให้มา
ป้องกันอุบายมา	ทั้งหุตไม่ต้องเกิด (ซ้ำ)
พวกเปรตสัตว์เลื้อยคลาน	เดียรรัจฉานทุกกำเนิด
ทุกข์จิตไม่ต้องเกิด	สุขล้ำเลิศบังเกิดเอย (ซ้ำ)

3. กลอนกราบลาออกพรรษา

วันนี้ถึงเวลา	ออกพรรษาขอกราบลง
ทุกคนพากันมา	รักษาศีลเป็นประจำ
รับศีลและกินทาน	ฟังอาจารย์แสดงธรรม
อาจารย์ได้แนะนำ	อย่ากระทำให้สิ่งใด ๆ
การนั่งหรือการนอน	ให้สังวรสำรวมใจ
สิ่งใดได้ล่วงเกิน	หรือขาดเงินขออภัย
ด้วยกายวาจาใจ	ขออภัยอย่ามีเวร
พวกข้าขอขมา	การละพระสงฆ์เณร
บาปกรรมอย่าได้เห็น	อย่ามีเวรสนองไป
พวกข้าเคยกินทาน	สมาทานรักษาศีล
เทวาโปรดได้ยื่น	องค์เทวินอยู่เบื้องบน
ลงมาเป็นพยาน	ขอลาท่านทุก ๆ คน
พวกข้าไม่กังวล	ไม่มีคมนในสันดาน
จิตใจได้เบิกบาน	กิเลสมารอย่ามีเทอญ

กิจกรรม

- ๑) ให้นักเรียนสรุปเนื้อหาของบทสรภัญญ์ประเพณีสิบสองเดือนว่าแต่ละเดือนมีประเพณีอะไร
- ๒) ให้นักเรียนสรุปคำสั่งสอนที่ปรากฏในบทร้อง(สวด)สรภัญญ์คำสั่งสอน
- ๓) บทร้อง(สวด)สรภัญญ์บทลา เนื้อหากล่าวถึงสิ่งใด
- ๔) “พระธรรมย่อมรักษา ผู้รักษาประเพณีธรรม” หมายความว่าอย่างไร ตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างไร
- ๕) ในบทร้อง(สวด)สรภัญญ์ แสดงให้เห็น ความเชื่อ ของชาวอุบลอย่างไรบ้าง
- ๖) มีประเพณีใดที่ชาวอุบล ยังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ผญา

บทนำ

ผญา คือคำภาษาอีสาน ที่เป็นสำนวน คำคม สุภาษิต หรือคติเตือนใจ มีความหมายลึกซึ้ง ต้องแปลหรือตีความจึงจะรู้ความหมายที่แท้จริง ชัดเจน

ที่มาของผญา

1. เกิดจากประเพณี ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีโอกาสพูดจาปราศรัยกัน เช่น

1.1 ประเพณีลงช่วง เป็นประเพณีที่สตรีทอผ้าเส้นฝ้ายในเวลากลางคืน ทำให้ได้มีโอกาสเกี่ยวพาราสีกับชายหนุ่ม

1.2 ประเพณีลงครกกระเดื่องตำข้าว ซึ่งจะทำกันในตอนกลางคืน หนุ่ม ๆ ก็จะมีโอกาสมาช่วยงานและเกี่ยวสาว

1.3 ประเพณีลงแขก ซึ่งเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ลงแขกสร้างบ้าน เกี่ยวข้าว นวดข้าว ระหว่างทำงาน ก็จะมีการพูดผญาโต้ตอบกัน

1.4 ประเพณีการอ่านหนังสือผูกหนังสือผูกคือหนังสือโบราณ ใช้อ่านในงานงันเฮือนดี(งานศพ)

1.5 ประเพณีเล่นหมอลำ ซึ่งหมอลำจะเป็นผู้เก็บรวบรวมสำนวนภาษาต่าง ๆ ไว้และเผยแพร่

2. เกิดจากการอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคม โดยนำแนวคิดมาจากสิ่งรอบตัวเช่น

2.1 แนวคิดจากพุทธศาสนา เช่น

บุญมีแล้วแนวคิดป้องกัน บุญไม่ได้แนวคิดย้ายเลนโฮม

ไปหาพระเฒ่าของไปถวาย ไปหานายเฒ่าของไปต้อนรับ

2.2 แนวคิดจากสภาพธรรมชาติ เช่น

คิดต่อน้ำน้อยหน้าดีย้ายส่องบ่เห็น

คันได้กินปลาแล้วอย่าลืมนุ้ปลูบปล่อย

นางเทีปลาชาดซ็องยังลีได้ป็นปู

2.3 แนวคิดจากข้อวัตรปฏิบัติที่เหมาะสม เช่น

สิบสู้บ่ท่อเคย สิบลูกเขยบ่ท่อพ่อเถ้า

อย่าฟังความเบา อย่าเอาความง่าย

3. ใ้ได้อธิพลจากวรรณกรรม เช่น

เงาะสุบ่ฮ่ายยังได้กล่อมรจนา ยังได้เป็นราชาซาเลื่อทั้งค้าย

4. ใ้ได้อธิพลจากการละเล่นของไทย เช่น

แคนดวงเดีว หมอลำพ้อฮ้อย

กินพวมฮ้อน ฟ้อนพวมเมา

5. ใ้ได้อธิพลจากสถาปัตยกรรมอีสาน เช่น

ปลูกเฮือนได้ซานพร้อม

มีเฮือนบ่มีคร่าวเสื่อกลอนไปพาดไส

สำหรับพญาที่นำมาให้อ่านนี้ ประกอบด้วยพญา 3 ประเภท คือ

1. **พญาภาษิต** เรียกว่า **พญาก้อม** คือเนื้อหาสั้น มีใจความเป็นไปในทาง
สั่งสอน หรือเปรียบเทียบ โดยใช้ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มีในท้องถิ่น มาเป็น
สื่อในการเปรียบเทียบ เชนสั่งสอน และให้คิดเตือนใจ

2. **พญาเกี้ยว** เรียกว่า **พญาเครือ** เป็นพญาที่ได้ต่อกันระหว่างหนุ่มสาว
มีใจความยืดยาว คล้ายเพลงยาว เนื้อหาของพญาแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตด้าน
อาชีพของท้องถิ่น คือ การทำนา คุณค่าของพญาอยู่ที่การใช้สื่อจากอาชีพ และ
ธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาใช้เป็นโวหารในการเปรียบเทียบ

3. **พญาอวยพร** ส่วนแรกเป็นพญาที่ใช้อวยพรบุคคลทั่วไป ส่วน
ส่วนที่ 2 เป็นพญาที่ใช้ในการอวยพรหญิงสาว พญาอวยพรมักใช้ในโอกาส
การทำพิธีบายศรี หรือสู่ขวัญ เพื่อความเป็นสิริมงคล

พญาภษิตหรือพญาท้อม

วิทยากร : นายคงคา หาญชนะ

บ้านอยู่ใกล้ป่าไผ่อยู่เอือนเพ บ้านใกล้เขบได้กินปลาแดก
 ตรงกับสำนวนไทยว่า ใกล้เกลือกินด่าง
 เอื้อคาแก้งเกวียนเห็นให้เกวียนแก่ บาดท่าฮอดแม่น้ำเอื้อสีได้แกเกวียน
 ตรงกับสำนวนไทยว่า น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า
 ทุกข์ยากฮ้ายข้าวขาดแลงกาย อย่าได้ลืมหัดต๋ยเที่ยงจริงคำมัน
 ตรงกับสำนวนไทยว่า เสียชีพอย่าเสียสัตย์
 แนวหมากต้องบ่ห่อนหล่นไกลกก แนวผมดกบ่ห่อนมีหัวล้าน
 ตรงกับสำนวนไทยว่า ลูกไม้ย่อมหล่นไม่ไกลต้น
 อย่าได้ทำเพศเยียงหัวเพียงอ้ายอึ่ง มันหากมีแต่ฮ้องความเว้าฆ่าโต
 ตรงกับสำนวนไทยว่า ปลาหมอตายเพราะปาก
 คั้นได้กินเนื้อแล้ว ะให้ห้วงคุณหมาแนเด้อ บาดท่าโจรมันมาสิเพียง
 หมาดำน้อย
 ตรงกับสำนวนไทยว่า เมื่อได้คิดแล้ว ให้เอื้อเพื่อต่อผู้ด้อยต่ำกว่า เพื่อยาม
 มีภัยอาจได้พึ่งพาอาศัย
 ใจประสงค์แล้ว เมืองแกวจะดันฮอด ใจประสงค์ยอด แก้วในกำกะก่นหา
 ตรงกับสำนวนไทยว่า เมื่ออยากได้สิ่งใด ต้องเอามาให้ได้
 เจ้าผู้ฝักอิตุ้เตี้ย ต้นตำโบริดก กกบ่ทันฝ้งแน่น ส้งมาจิจูมดอก ฮากบ่ทัน
 หยั่งพั้น ส้งมาป็นปงใบ
 ตรงกับสำนวนไทยว่า ทำอะไรก่อนวัยอันควร หรือชิงสุกก่อนห่าม
 ว่าลิกินดับฟ้า แชนบ่ยาวฮื้อบ่ฮอด ว่าลิกินปอดฟ้า แชนสั้นฮื้อบ่เลิง
 ตรงกับสำนวนไทยว่า หมายปองสิ่งที่สูงเกินเอื้อม
 ส่างมาตคกกล้าไว้ทิงโพนให้น้ำแซ่ ส่างมาแซ่กล้าไว้ให้น้ำให้ปลากิน
 ตรงกับสำนวนไทยว่า ลงทุนที่เปล่าประโยชน์ ไม่ได้สิ่งตอบแทน

คำอธิบายศัพท์

เอือนแพ	หมายถึง	เรือนแพ
เซ	หมายถึง	แหล่งน้ำ
เฮือ	หมายถึง	เรือ
คาแก้ง	หมายถึง	ติดแก่งหิน
แก	หมายถึง	การห้าม หรือการลาก
แลงงาย	หมายถึง	คำเช่า
หมากต้อง	หมายถึง	กระท้อน
กก	หมายถึง	ต้น
ความเว้า	หมายถึง	คำพูด
เพ็ง	หมายถึง	พื้งพา, อาศัย
ฮอด	หมายถึง	ถึง
ก่นหา	หมายถึง	ขุดค้นหา
ผักอีตู๋	หมายถึง	ผักแมงลัก
จีจุมดอก	หมายถึง	ออกดอก
ป้งไบ	หมายถึง	แตกใบ หรือผลิบาน
ฮื้อ	หมายถึง	เอื้อม
เทิงโพน	หมายถึง	บนจอมปลวก
แซ่กล้า	หมายถึง	เอากล้าแช่น้ำ

ผญาเกี่ยว หรือ ผญาเครือ

(จารุวรรณ ธรรมวัตร : คติชาวบ้านอีสาน)

(ชาย) เหลียวเห็นข้าวในนาคิดอยากเกี่ยว ทางคิดอยากเกี่ยวเจ้าของข้าวก็ท้อถอย
เจ้าผู้ทำนากว้างล้งนายนาวหลายโยชน์ เจ้าผายโผดให้กำด้ามเกี่ยวนำแค้น
เป็นหยิ่ง

หมายความว่า พี่มองเห็นข้าวในน่าน้องแล้วนึกอยากเกี่ยว ทั้งอยากจะเกี่ยวเจ้า
ของข้าวด้วย น้องผู้ทำนากว้างใหญ่จะให้พี่ได้เกี่ยวข้าวด้วยได้หรือไม่

(หญิง) โอ้อ้อทำนาทำมลูกพี่งามบ่แพ้แล้ว บมีฮวงสิเกี่ยว งามแต่กตกแต่ต้น
ฮวงสิเม่าก็บ่มี

หมายความว่า ข้าวงามก็งามแต่ต้น รวงที่จะตกเมล็ดให้เกี่ยวไม่มีหรอก

(ชาย) โอนอ เจ้าผู้บุษบาสร้อยสุคนธาบ่เหยกลิ้น เก้าแม่ น้ำสิบแม่ น้ำหอมสู้ออด
พี่ชาย พี่จึงดูงดั้นประสงค์ดั้นมาฮอดใจ ประสงค์อยากสู่ว่านางน้อง
ผู้จึงได้

หมายความว่า โอน้อง ผู้เปรียบเสมือนดอกไม้หอมจรไกลไปถึงพี่ พี่ตั้งใจมา
นี้เพื่อจะได้รู้จักน้อง

(หญิง) น้องเปรียบดังดอกไม้บุบผากลิ่นเหม็น หมู่ภมรมาเห็นบินกรายบ่มาใกล้
อ้ายอย่ามายอ้อยงล่อให้หนูตัดผม อย่าสะมาคารมหลอกให้ผู้หญิงเป็น
ฮ้างหลายนา

หมายความว่า น้องเปรียบดังดอกไม้กลิ่นเหม็น หมู่ภมรต่างบินผ่าน พี่อย่ามา
ยกยอให้น้องหลงผิด อย่ามาหลอกให้น้องตายใจ

คำอธิบายศัพท์

คิด	หมายถึง	คิด
ฮวง	หมายถึง	รวงข้าว
เม่า	หมายถึง	ข้าวเม่า
ยอ	หมายถึง	ยกยอ

ผญาอวยพร

วิทยากร : คุณชายชาติ แก้วสนิท

ผญาให้พรแก่คนทั่วไป

ขอให้หมู่เจ้าได้มีเงินคำแก้วไหลมาเอียงเอื้อ ให้มีเสื้อและผ้าไหลล้น
หลังมา นอนหลับให้เจ้าได้เงินพัน นอนฝันให้เจ้าได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจ้าได้
เงินแสน แปนมือมาให้ได้แก้วมณีโชติ ผิวะทุกข์ เจ้าของเงินทองหลังลงมาหา
หมู่เจ้า มี้อละล้านโกฏิแสนโกฏิ โทษฮ้ายอย่ามาพาล มารฮ้ายอย่ามาเบียดเจ้าเคื้อ

ผญาให้พรหญิงสาว

เจ้าเป็นสาวนวลหน้าบานริบมีคู่ ให้บุญนำส่งผู้ชูคำคำแลง ขามเมื่อน้อง
ต้องแต่งสีย้าย่างไปทางใด ขึ้นรถไฟเรื่อนต๋อย่าพบโจรคนฮ้าย เจ้าสิไปเหนือ
ใต้ ทางไกลจรเทศต่าง บุญจงนำตามหลังคอยระวังแวดล้อมตามกั้นดั่งเงา
เจ้าอย่าอุกอั้งเสรำทุกซ์โศกในใจ ทุกซ์ภัยทั้งหลายอย่าได้มีมาต้อง

สาวงามเมืองอุบล

คำอธิบายศัพท์

แปนมื่อ	หมายถึง	แบมื่อ
โทษฮ้าย	หมายถึง	โชคร้าย
มารฮ้าย	หมายถึง	มารร้าย
อุกอั้ง	หมายถึง	อี๊ดอ๊ด, ทุกซ์ร้อน

กิจกรรม

- ๑) เนื้อหาของพญาอวยพรหญิงสาว เป็นการอวยพรเรื่องใด
- ๒) เนื้อหาของพญาอวยพร แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องบาปบุญของชาวอุบลอย่างไร
- ๓) “แปนมือมาให้ได้แก้วมณีโชติ ผีวะทุกซ์ เจ้าของเงินทองหลังลงมาหา” หมายความว่าอย่างไร
- ๔) “บุญจงนำตามหลังคอยระวังแวดล้อมตามกั้นคั่งเงา” หมายความว่าอย่างไร
- ๕) การที่ชาวอุบลสนทนากันโดยใช้พญา แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล เป็นบุคคลที่มีลักษณะอย่างไร
- ๖) จากพญาเขียวหรือพญาเครือ แสดงให้เห็นถึงอาชีพของชาวอุบล คืออาชีพใด

ปริศนาคำทาย(ความทวยอีสาน)

บทนำ

ปริศนาคำทาย เป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เพื่อทดสอบสติปัญญาและฝึกสมอง โดยการผูกประโยคให้คล้องจอง แบบร้อยกรอง เป็นที่นิยมเล่นของเด็ก ๆ ทั่วไป

ปริศนาคำทาย(ความทวยอีสาน) ที่นำมาให้นักเรียนศึกษาในครั้งนี้ มีทั้งหมด 6 หมวดด้วยกัน คือหมวดพืช หมวดสัตว์ หมวดธรรมชาติ หมวดอวัยวะ หมวดวัสดุเครื่องมือ และหมวดปัญหาชาวบ้าน

จุดประสงค์ที่นำมาให้อ่าน นอกจากจะให้นักเรียนได้ฝึกสมองแล้วยังเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้ฝึกการผูกประโยคโดยใช้คำคล้องจอง นอกจากนี้ความทวยยังแสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการเรียบเรียงภาษา ของชาวอุบล โดยใช้สิ่งที่อยู่รอบตัว มาเป็นสื่อ ในการสอนภาษาให้กับเด็ก ๆ และเนื้อหา ความทวยยังเป็นการสอนให้รู้จักการสังเกตลักษณะเด่นของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งชาวอุบลทุกคนควรภาคภูมิใจ

1. ปริศนาคำทายหมวดพืช เช่น

สี่บาทพาดฮั่ว แม่นหยัง (ผักตำลึง)

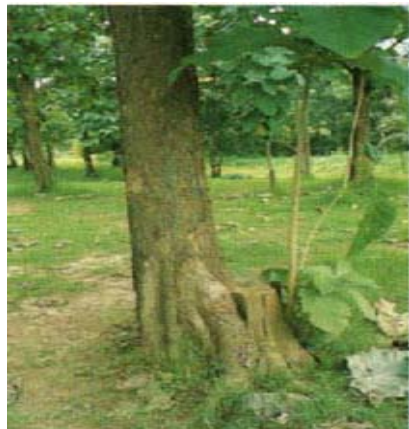
สี่หยังผู้เฒ่ามกที่สุด (สี่เสียด)

ตำด้อมอมีซ้อสุดตา แม่หยัง (สับประรด)

ต้นท้อลำหวาย ใบท้อดินซ้าง แม่นหยัง (บัว)

ตำลึง

เปลือกสี่เสียดคนอุบลนำมาเคี้ยวกับหมาก

สับประรด

บัว

2. ปริศนาคำทายหมวดสัตว์ เช่น

เดือนสามค้อย จัวอีแดงออกลูกคอง แม่นหยัง (ไข่มดแดง)
 มาแต่เมืองล้างล้างเอาหัวอย่างต่างดิน แม่นหยัง (หอย)
 เต่าอันหนึ่งมาแต่ฟ้า ขาแข็งเป็นหนาม แม่นหยัง (ต๊กแตน)
 หัวคือกอไผ่ หางคือไม้พาย (กิ้ง)

ไข่มดแดง

หอย

ตักแตน

กึ่ง

3. ปริศนาคำทายหมวดธรรมชาติ เช่น

แม่น้หยัง แต่้อยเขาแหลม ใหญ่มาเขาฮ้วนท่วนแท้ ๆ บ่มีเขา

(ดวงจันทร์)

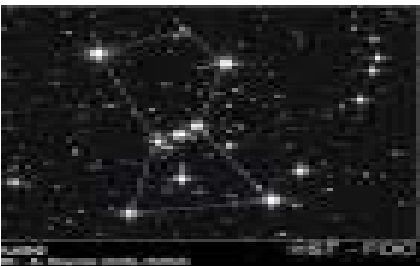
สุกเต็มฟ้า กาดอดบ่ถึง แม่น้หยัง (ดวงดาว)

น้ำบ่ฮู้ตัก แม่น้หยัง (น้ำค้าง)

โก่งโข่งโน่ง ข่วมท่งสามแสน (รู้งกินน้ำ)

ดวงจันทร์

ดวงดาว

น้ำค้าง

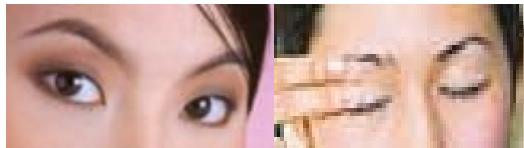
รุ้งกินน้ำ

4. ปริศนาคำทายหมวดอวัยวะ เช่น

เต่าสองเต่า อยู่ปากเล้า บ่เห็นกัน (หู)
 หมอย่าเยะแปะกันมีแสง (ตา หรือนอนหลับ)
 ตัดกบ่ตายตัดปลายบ่เหี่ยว แม่นหยิ่ง (เส้นผม)
 จอกหลอกคือฮังนก ฝนตกบ่ฮั่ว (รักแร้)

หู

ตา

ผม

รักแเร่

5. ปริศนาคำทายหมวดปัญหาเขาวนั เช่น

ไก่อ่แกำขำมีจักโต (ตัวเดี๋ยว)

ต้นอีหยังมีสองกอ(ต้นกก)

สีหยังเฮ็ดให้คนกับยักษ์รบกัน (สีดา)

เขำแปดออกสิบเอ็ด แม่นหยัง (เขำพรรษำ ออกพรรษำ)

ไก่อ่แกำขำ

ต้นกก

นางสีดาจากเรื่อง
รามเกียรติ์

เดือนแปดเข้าพรรษา

เดือนสิบเอ็ดออกพรรษา

6. ปริศนาคำทายหมวดวัสดุเครื่องใช้ เช่น

อ้อล่อท่อน้ำพุ แดกบุท่อไสนา (แห)

ดินน้อยสอยยาว (เกวียน)

บักกากซากอยู่ใต้พื้นน้ำ กินแล้วขีบ่เป็น (ลอบ)

บักหัวโล้น โตนน้ำแต่เด็ก แม่นหยัง (กระบวย)

แห

เกวียน

ลอบ

กระบวย

คำอธิบายศัพท์

ฮั่ว	หมายถึง	รู้
แม่นหยัง	หมายถึง	คืออะไร
ตอด	หมายถึง	จิก, กัด, ต่อย
ฮังนก	หมายถึง	รังนก
โตนน้ำ	หมายถึง	โตนน้ำ

กิจกรรม

- ๑) ปริศนาคำทายของชาวอุบล ส่วนใหญ่ เป็นการทายเกี่ยวกับสิ่งใด
- ๒) “สี่หยังเฮ็ดให้คนกับยักษ์รบกัน” แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล มีความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องใด
- ๓) “เดือนสามค่อย จัวอีแดงออกลูกดอน แม่นหยัง” แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล มีความรู้ในเรื่องใด
- ๔) “เข้าแปดออกสิบเฮ็ด แม่นหยัง” แสดงให้เห็นถึงความผูกพันของชาวอุบลกับประเพณีใด
- ๕) การเล่นเกมปริศนาคำทาย แสดงให้เห็นคุณลักษณะชาวอุบลอย่างไรบ้าง

บรรณานุกรม

กัณหา(บ.ช.ย.) กะปากวิทยา และคณะ. รวมนิทานอีสาน. ขอนแก่น : ขอนแก่น
คลังนานากรรม, 2544.

จารุวรรณ ชรรมวัตร. คติชาวบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, ม.ป.ป.

จินดา ดวงใจ. นิทานท้าวหมาหยูย. ขอนแก่น : ขอนแก่นคลังนานากรรม, 2523.

เตชวโรภิกขุ. นิทานพระยาคันคาก. ขอนแก่น : ขอนแก่นคลังนานากรรม, 2524.

ธวัช ปุญโญทก. นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2544.

ประพนธ์ เรืองณรงค์ และคณะ. ภูมิปัญญาทางภาษา. กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2546.

ผาสุก มุทเมธา. คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ :

คอมแพคพรีนซ์ จำกัด, 2530.

พรทิพย์ ชังธาดา. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2539.

วิเชียร เกษประทุม. นิทานพื้นบ้านชุดที่ 1 “วรรณคดี”. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา,
2540.

_____. นิทานพื้นบ้านชุดที่ 2 “คติสอนใจ”. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา,
2540.

_____. นิทานพื้นบ้านชุดที่ 3 “อธิบายเหตุ”. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา,
2545.

วิทยากรท้องถิ่นที่ให้ข้อมูล

นางหนูจร วงศ์สมบัติ อายุ 56 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 6 ตำบลไร่ใต้

อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ให้ข้อมูล นิทานเรื่อง นางผมหอม

นางสังวาล หวังดี อายุ 70 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 87 หมู่ที่ 6 ตำบลไร่ใต้

อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ให้ข้อมูล นิทานเรื่องจำปาสี่ต้น

นายสำราญ ฝักทอง อายุ 69 ปี ที่อยู่ บ้านนาแก ตำบลระเว

อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ให้ข้อมูล ตำนานแก่งตะนะ

นางศรีทา หวังดี อายุ 72 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 52 หมู่ที่ 9 ตำบลไร่ใต้

อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

- ให้ข้อมูล นิทานเรื่องสินไซ ตำนานแห้วสินธุ์ชัย
นางห้วย จำศรี อายุ 71 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 158 หมู่ที่ 6 ตำบลไร่ใต้
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ให้ข้อมูล เพลงกล่อมเด็ก
- นางหุ้ง วงษา อายุ 70 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 5 ตำบลแก่งโคม
กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี
ให้ข้อมูล เพลงกล่อมเด็ก
- นางมาดี คำเสนาะ อายุ 70 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 5 ตำบลไร่ใต้
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ให้ข้อมูล เพลงกล่อมเด็ก
- นางทองคำ ไสสะอาด อายุ 72 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 5
ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ให้ข้อมูล เพลงกล่อมเด็ก
- นางเขียน แสนดี ที่อยู่ หมู่ที่ 6 ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร
จังหวัดอุบลราชธานี
ให้ข้อมูล เพลงประกอบการเล่นชิงช้า
- นางโجم จำศรี อายุ 72 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 11 ตำบลไร่ใต้
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ให้ข้อมูล เพลงประกอบการเล่นรื้อข้าวสาร, เพลงล้อ,
เพลงร้องเล่น
- นายพ่อง รสจันทร์ อายุ 65 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 11 ตำบลไร่ใต้
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ให้ข้อมูล กาบเข็ง
- นายพุลสวัสดิ์ บุญเกลี้ยง ที่อยู่ บ้านสร้างแก้ว ตำบลโพธิ์ไทร
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
ผู้ประพันธ์ กลอนลำเตี้ยบอระเพ็ด
- นางชาลี แก้วสนิท อายุ 69 ปี ที่อยู่ หมู่ 6 ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร

จังหวัดอุบลราชธานี

ให้ข้อมูล บทร้องสรภัญญ์,ผญาอวยพร

นายคงคา หาญชนะ อายุ 52 ปี หมู่ที่ 11 ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร

จังหวัดอุบลราชธานี

ให้ข้อมูล ผญา

นางวัน กำแก้ว อายุ 70 ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 24 หมู่ 6 ตำบลไร่ใต้

อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ให้ข้อมูลเรื่อง ความทวยอีสาน

เฉลยกิจกรรมท้ายบท นิทานเรื่องนางผมหอม

๑) การที่นางสีดา อนุญาตให้ลูกออกไปติดตามหาพ่อในป่า แสดงว่านางเป็นคน
อย่างไร

ตอบ เป็นคนเข้มแข็ง มีจิตใจเด็ดเดี่ยว กล้าที่จะให้ลูกออกไปต่อสู้กับโลก
ภายนอก

๒) นิทานเรื่องนางผมหอม นอกจากจะเป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่องสนุกสนานแล้ว
ยังเป็นตำนานของกำเนิดสัตว์ชนิดใด

ตอบ ปลิง และ ริน

๓) นิทานเรื่องนี้ให้ข้อคิดในเรื่องใดบ้าง

ตอบ การมีสามีควรทำให้ถูกต้องตามประเพณี และแสดงให้เห็นถึงความรักของพ่อที่มีต่อลูก

๔) ก่อนตายพ่อซำได้สอนนางผมหอมว่า “คันเจ้าไปอยู่น่าวัฒนธรรมนิยมให้มันคล่อง ดินผมให้หล่ำเกลี้ยง ดินสันให้หล่ำเพียง” หมายความว่าอย่างไร

ตอบ เป็นผู้หญิงขอให้เป็นคนเรียบร้อย มีกิริยามารยาทที่ดี วางตัวให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียม

๕) คำกล่าวของพ่อซำที่ว่า “ผ้าบขาค่อยอยากได้ผ้าลาย เมียบตายค่อยอยากได้เมียใหม่” หมายความว่าอย่างไร

ตอบ ขอให้ซื่อสัตย์ต่อภรรยา ถ้าภรรยายังไม่ตายไม่ควรมีภรรยาใหม่

๖) จากนิทานเรื่องนางผมหอม แสดงให้เห็นว่า ชาวอุบล สมัยก่อนเดินทางโดยใช้อะไรเป็นพาหนะ

ตอบ เรือ

๗) ปัจจุบันชาวอุบลใช้ขุดเป็นพาหนะใต้น้ำ แต่ถ้าสังเกตจากนิทานคนสมัยก่อน ใช้อะไรเป็นพาหนะใต้น้ำเวลาเดินทาง

ตอบ ใช้กระบอกไม้ไผ่

เฉลยกิจกรรมท้ายบท นิทานเรื่องจำปาสี่ต้น

๑) เหตุใดนางสุวรรณธิดา จึงเข้าไปอยู่ในหีบ

ตอบ พ่อเอาตัวซ่อนไว้ให้พ้นจากการถูกพญาครุฑทำร้าย

๒) ใครเป็นผู้ช่วยชีวิตสี่กุมารไว้ในครั้งแรก

ตอบ ตายาย

๓) กุมารทั้งสี่เสียชีวิตเพราะเหตุใด

ตอบ นางจันทร์อัคนีให้ทหารเอายาพิษไปให้กิน

ตอบ คนหรือสัตว์ที่เดินทางผ่านแก่งตะนะ จะถูกกระแสน้ำวนพัดสู่ใต้โขดหิน ซึ่งเป็นวังน้ำวนเหมือนกับดัก ชาวส่วยจึงเรียกชื่อว่า “แก่งตะเนาะ” เป็นภาษาส่วย แปลว่า กับดัก

๓) จากตำนานเรื่อง ที่มาของชื่อแก่งตะนะ พบว่า ชาวอุบลสมัยก่อนมีอาชีพอะไร

ตอบ ค้าขาย

๔) จากตำนานเรื่องที่มาของชื่อแก่งตะนะ พบว่า ชาวอุบลเดินทางติดต่อกันทางใด

ตอบ ทางน้ำโดยใช้เรือเป็นพาหนะ

๕) ปัจจุบันแก่งตะนะมีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ และด้านเศรษฐกิจอย่างไร

ตอบ ด้านประวัติศาสตร์เป็นสมรภูมิในการปราบกบฏฝิ่นของพระปฐมสุรราช (ท้าวคำผง)เจ้าเมืองอุบลคนแรก ด้านเศรษฐกิจเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี

เฉลยกิจกรรมท้ายบท นิทานพื้นบ้านเรื่องสินไซ

๑) บทสรุปของนิทานเรื่องนี้ตรงกับหลักธรรมทางศาสนาอย่างไร

ตอบ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๒) นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากนิทานเรื่องนี้

ตอบ การทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน

ควรมีความรักต่อพี่น้องและวงศ์ตระกูล

๓) “แนวบักต้องบ่ห่อนหล่นไกลกก แนวพมดกบ่ห่อนมีหัวล้าน” ตรงกับ
สำนวนไทยว่าอย่างไร

ตอบ ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น

๔) “สินไซท้าวตกลอสแสนยาก ยังได้บั้นบากกลับตัวขึ้นเป็นเจ้านั่งเมือง”
หมายความว่าอย่างไร

ตอบ คนที่ตกยาก อาจกลับมามีชีวิตที่ดีขึ้นได้

๕) คำพูดของนางสุมณฑา ที่ว่า “คนดีเช่น สินไซ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องคุ้มครอง”
แสดงความเชื่อของชาวอุบลอย่างไร

ตอบ คนที่ทำดี ผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องคุ้มครองให้ปลอดภัย

๖) “อย่าสุไล้ลี้มถิมพงษ์พันธุ์พี่น้องเก่า อย่าสุละเผ่าเชื้อไปย่องผู้อื่นดี” คำกล่าว
นี้แสดงให้เห็นว่า ชาวอุบล เป็นคนอย่างไร

ตอบ รักพี่น้อง และวงศ์ตระกูล

เฉลยกิจกรรมท้ายบท มूलเหตุแห่งการทำบุญข้าวประดับดิน

๑) เหตุผลในการทำบุญข้าวประดับดินคืออะไร

ตอบ การให้ทานแก่ผีบรรพบุรุษ เป็นประการสำคัญ และเหตุผลอีกประการ
ก็คือ เพื่อเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์ เป็นการทำบุญ

๒) การทำบุญข้าวประดับดินแสดงว่าคนอุบล มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใด

ตอบ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว

๓) คำว่า เปรตขอส่วนบุญ เป็นคำที่ได้มาจากเรื่องนี้ ซึ่งใช้เป็นสำนวนเปรียบเทียบคนที่มีลักษณะอย่างไร

ตอบ คนที่ชอบมาขอกิน

๔) คำว่า เปตพลี หมายความว่าอย่างไร

ตอบ การทำบุญเพื่อส่งความระลึกถึงไปยังญาติหรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

๕) คำสอนของพระพุทธเจ้าที่บอกให้ทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ตายไปแล้วนั้น นักเรียนคิดว่า เป็นการสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องใด

ตอบ ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

๖) วัสดุที่ชาวอุบลใช้ใส่อาหารคาวหวาน เพื่อนำไปวางไว้ในการทำบุญข้าวประดับดินคืออะไร ปัจจุบันคนทั่วไปนิยมใช้สิ่งใดห่ออาหาร

ตอบ ใบตอง ปัจจุบันนิยมใช้ถุงพลาสติก

เฉลยกิจกรรมท้ายบท เพลงกล่อมเด็ก

๑) เพลงกล่อมเด็กแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวอุบล ด้านใดบ้าง

ตอบ ความเป็นอยู่ การทำมาหากิน อาชีพ ความเชื่อ

๒) “ยุบไปให้กาย ไสยไปให้ใกล้” หมายความว่าอย่างไร ตรงกับสำนวนไทยว่าอย่างไร

ตอบ ยุงไม่ให้ทราย ไรไม่ให้ไก่อ๊ ตรงกับสำนวนไทย ยุงไม่ให้ไต ไรไม่ให้คอม

๓) เพลงกล่อมเด็กเพลงที่ ๕ แสดงให้เห็นว่าคนอุบลให้ความสำคัญกับสิ่งใด

ตอบ การศึกษาเล่าเรียน การให้ความเคารพพ่อแม่ และการเห็นแก่พี่น้อง

๔) “ลงไปไทยขายไหมขายหลอด ขายไปสอดเมืองนอกคอกนา”

แสดงให้เห็นว่าคนอุบล มีความสามารถในการเรื่องใด

ตอบ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จนมีสินค้าเป็นเส้นไหม หลอดไหมและผ้าไหม

๕) “เจ้าบ่นอนบ่ให้กินกล้วย” แสดงให้เห็นว่า คนอุบลในสมัยก่อน ใช้อะไร

เป็นอาหารเลี้ยงเด็ก และปัจจุบันยังมีอยู่หรือไม่

ตอบ กล้วย ปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นที่นิยมอยู่

เฉลยกิจกรรมท้ายบท เพลงประกอบการเล่นเด็ก

๑) เพลงประกอบการเล่นเด็ก มีการกล่าวถึงการทำมาหากินของชาวอุบล การ
ทำมาหากินดังกล่าวได้แก่อะไรบ้าง

ตอบ การไปหว่านแหหาปลาในหนองน้ำ

๒) “อีน้อย ๆ นุ่งซิ่นลาย ๆ นุ่งไปขายย่านหมามันเห่า” ข้อความนี้ให้แนวคิด
เกี่ยวกับเรื่องใด

ตอบ การแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ

๓) “ว่าแม่นครามทาทอยู่หน้าห้อง” หมายความว่าอย่างไร คำว่า “คราม” บ่งบอกถึงความรู้ในเรื่องใดของชาวอุบล

ตอบ ห้องมีสีดำ เหมือนเอาสีครามมาทา คำว่าครามบ่งบอกให้เห็นว่าชาวอุบลรู้จักใช้สีธรรมชาติย้อมผ้า คือสีคราม มีลักษณะเป็นสีน้ำเงินเข้ม

๔) “เหลียวเบ็งแข็ง ปานบั้งข้าวหลาม” กล่าวถึงอาหารชนิดใดของชาวอุบล

ตอบ ข้าวหลาม

๕) จากเพลงประกอบการเล่นเด็ก แสดงให้เห็นว่า ชาวอุบลสมัยก่อนสามารถใช้สิ่งใดแทนกระดาษเขียนข้อความ

ตอบ ใบอ้อย ใบตาล ใบลาน

เฉลยกิจกรรมท้ายบท เพลงเซิ้ง

๑) กาบเซิ้ง ลำนวนแรก (กาบขอ) กล่าวถึงอะไร

ตอบ การขอสิ่งต่าง ๆ เช่น ขอเหล้า และถ้าไม่มีให้ก็บอกว่าจะมาแกลั้ง เช่น ถ้าตายเป็นผีจะมาหลอก ตายไปเป็นตุ่นจะมากัดต้นพลู ตายไปเป็นหนูจะมากัดเครือหูกทอผ้า ตายไปเป็นเตี๊ยะจะมาร้องกินนม

๒) เนื้อหาของกาบขอ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของท้องถิ่นอย่างไร

ตอบ ตายไปแล้วจะกลับชาติไปเกิดเป็นสัตว์ หรือคนได้อีก

๓) กาบแข็ง ส่วนวนที่สอง (กาบพร) กล่าวถึงอะไร แสดงลักษณะนิสัยคนในท้องถิ่นอย่างไร

ตอบ การให้พรเมื่อมีคนให้ในสิ่งที่ร้องขอ แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของคนในท้องถิ่นว่า เมื่อมีคนให้สิ่งใด ต้องมีการให้ตอบแทน

๔) “เลี้ยงควายคอนให้เป็นโตเขาดำ” หมายความว่าอย่างไร

ตอบ เป็นการให้พรว่า ถ้าเลี้ยงควายเผือก ก็ให้กลับกลายเป็นควายปกติคือควายดำ

๕) หูก คือ เครื่องมือสำหรับทำอะไร การกล่าวถึงหูกในกาบแข็ง แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล นิยมทำอะไร

ตอบ เครื่องมือทอผ้า แสดงว่าชาวอุบลนิยมทอผ้า

๖) “เลี้ยงชำได้ ให้เพิ่นได้ชำนัน” ตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างไร

ตอบ ทำบุญ หรือให้ทานเท่าใด ให้ได้รับสิ่งตอบแทนเท่านั้น

เฉลยกิจกรรมท้ายบท ลำเตี้ยบอระเพ็ด

๑) เนื้อหาของกลอนลำเตี้ยบอระเพ็ด สรุปว่าอระเพ็ดมีสรรพคุณ อย่างไรบ้าง

ตอบ แก้ไข้ แก้หวัด แก้ไอ แก้ปวดหัว แก้ปวดท้อง เป็นยาบำรุง

๒) เนื้อหาของลำเตี้ยบอระเพ็ด แสดงให้เห็นวิธีการรักษาโรคของชาวอุบลอย่างไร

ตอบ ใช้สมุนไพรรักษาโรค

๓) ตำนวน “หวานเป็นลม ขมเป็นยา” หมายความว่าอย่างไร

ตอบ สิ่งที่มีรสหวานอาจให้โทษก็ได้ ในทางตรงข้าม สิ่งที่มีรสขม อาจมีประโยชน์ เช่น ใช้เป็นยารักษาโรค

๔) เนื้อหาของลำไยบอระเพ็ด แสดงความรู้ด้านใดของชาวอุบล

ตอบ ด้านการแพทย์แผนโบราณ

๕) ในท้องถิ่นเมืองอุบลยังมีพืชชนิดอื่น ที่มีสรรพคุณเช่นเดียวกับบอระเพ็ด อีกหรือไม่

ตอบ มี เช่น ขมิ้น ฟ้าทะลายโจร ทองพันชั่ง หญ้าหนวดแมวฯลฯ

เฉลยกิจกรรมทำยบท บทร้องสรภัญญ์

- ๑) ให้นักเรียนสรุปเนื้อหาของบทสรภัญญ์ประเพณีสิบสองเดือนว่าแต่ละเดือนมีประเพณีอะไร

ตอบ ประเพณี บุญกุ่มข้าว บุญข้าวกำ บุญข้าวจี บุญพระเวส สงกรานต์
บุญบั้งไฟ ประเพณีเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก
ประเพณีออกพรรษา บุญกฐิน ประเพณีลอยกระทง

๒) ให้นักเรียนสรุปคำสั่งสอนที่ปรากฏในบทสรภัญญ์คำสั่งสอน

ตอบ ธรรมย่อมรักษาคนประพฤติธรรม ขอให้ทุกคนทำแต่ความดี
จะประสบ แต่ความสุข

๓) บทร้องสรภัญญ์บทลา เนื้อหากล่าวถึงสิ่งใด

ตอบ กล่าวถึงการมาถือศีลในเทศกาลเข้าพรรษา เมื่อออกพรรษา จึงต้องลา
จากการถือศีล และขอขมาต่อพระสงฆ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอให้ช่วย
คุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข

๔) “พระธรรมย่อมรักษา ผู้รักษาประพฤติธรรม” หมายความว่าอย่างไร
ตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างไร

ตอบ คนทำดีย่อมได้ดี

๕) ในบทร้องสรภัญญ์ แสดงให้เห็น ความเชื่อ ของชาวอุบลอย่างไรบ้าง

ตอบ ความเชื่อในเรื่องการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น การทำ
ความดี ถือศีล จะทำให้ชีวิตมีแต่ความสงบสุข

๖) มีประเพณีใดที่ชาวอุบล ยังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ตอบ ประเพณีทุกอย่างที่กล่าวในข้อ ๑

เฉลยกิจกรรมท้ายบท ผนว

๑) เนื้อหาของผนวอวยพรหญิงสาว เป็นการอวยพรเรื่องใด

ตอบ ให้ผลบุญที่ทำไว้ส่งผลให้ปลอดภัยจากสิ่งร้ายๆทั้งปวง

๒) เนื้อหาของผนวอวยพร แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องบาปบุญ

อย่างไร

ตอบ ถ้าทำในสิ่งที่ดี ผลบุญนั้นจะติดตามทำให้ชีวิตปลอดภัยจากสิ่งร้าย ๆ

๓) “แปนมือมาให้ได้แก้วมณีโชติ ผีวะทุกซ์ เจ้าของเงินทองหลังลงมาหา”
หมายความว่าอย่างไร

ตอบ ขอให้ร่ำรวยมีทรัพย์สิน เงินทองไหลมาเทมา

๔) “บุญจงนำตามหลังคอยระวังแวดล้อมตามก้นตั้งเงา” หมายความว่า
อย่างไร

ตอบ ผลบุญจะติดตามคอยระวังภัย ค้างเงา

๕) การที่ชาวอุบลสนทนากัน โดยใช้ผญา แสดงให้เห็นว่าคนอุบลเป็นคนที่
มีลักษณะอย่างไร

ตอบ ชอบใช้ตำนานโวหาร และมีสติปัญญาฉลาดหลักแหลม

๖) จากผญาเกี่ยวหรือผญาเครือ แสดงให้เห็นถึงอาชีพของชาวอุบล คือ
อาชีพใด

ตอบ อาชีพทำนา

เฉลยกิจกรรมท้ายบท ปรีศนาคำทาย

๑) ปรีศนาคำทายของชาวอุบล ส่วนใหญ่ เป็นการทายเกี่ยวกับสิ่งใด

ตอบ สิ่งที่มีอยู่รอบ ๆ ตัว และมีตามธรรมชาติ ในท้องถิ่น

๒) “สีหยังเฮ็ดให้คนกับยักษ์รบกัน” แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล มีความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องใด

ตอบ รามเกียรติ์

๓) “เดือนสามค้อย จัวอีแดงออกลูกคอน แม่นหยัง” แสดงให้เห็นว่าชาวอุบล มีความรู้ในเรื่องใด

ตอบ เรื่องชีวิตสัตว์ที่อยู่ตามธรรมชาติ คือ มดแดง

๔) “เข้าแปดออกสิบเอ็ด แม่นหยัง” แสดงให้เห็นถึงความผูกพันของชาวอุบลกับประเพณีใด

ตอบ ประเพณีเข้าพรรษา

๕) การเล่นปริศนาคำทาย แสดงให้เห็นคุณลักษณะชาวอุบลอย่างไรบ้าง

ตอบ มีไหวพริบ ชอบทดลองใช้เขาวานปัญญา มีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย

เมืองแห่งดอกบัวงาม
แม่น้ำสองสี
มีปลาแซบหลาย
หาดทรายแก่งหิน
ถิ่นไทยนักปราชญ์
ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม
งามล้ำเทียนพรรษา
ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์

บทที่ 3

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี สรุปผลได้ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.1.1 เพื่อสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล ที่ให้ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี

1.1.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น

1.2 ขอบเขตของการศึกษา

1.2.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล มีเนื้อหาประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการเล่นเด็ก บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ หมอลำ ปริศนาคำทาย ของจังหวัดอุบลราชธานี รวมไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง แต่ละเรื่องมีคำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และมีภาพประกอบ

1.2.2 การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี ด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย จำนวน 3 คน ประเมิน โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง และให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนไร่ได้ประชาคม อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 10 คน ประเมิน โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า

1.3 การสร้างและการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผู้ศึกษาได้วางแผนในการสร้างหนังสือ 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.3.1 กำหนดลักษณะหนังสือ ผู้ศึกษาได้กำหนดลักษณะหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ คือ เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ตอนต้น) อายุ 12-14 ปี แหล่งที่มาของเรื่องมาจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยเลือกเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัด

อุบลราชธานี มาสร้างหนังสือให้สอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กำหนดชื่อหนังสือว่า วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล ใช้แนวการเขียนแบบสาระบันเทิง คือ การประสมประสานระหว่างการเขียนแบบสารคดีและบันเทิงคดีเข้าด้วยกัน รูปเล่มหนังสือ ใช้รูปเล่มมาตรฐานทั่วไป ขนาด 18.5x26 ซม. หรือขนาด 8 หน้ายก เนื้อหาหนังสือประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นอุบลราชธานี นิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน บทร้อง(สวด) สรรกัญญ์ ผญา และปริศนาคำทาย โครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย บทนำเรื่อง เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และมีภาพประกอบ

1.3.2 การสร้างหนังสือและการพัฒนาหนังสือ การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม มีขั้นตอนสามขั้นคือ ขั้นการสร้างหนังสือ ขั้นการปรับปรุงคุณภาพโดยอาศัยความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และขั้นการตรวจสอบคุณภาพโดยการนำหนังสือที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินอีกครั้ง และให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างอ่านแล้วเก็บข้อมูล ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 แล้ววิเคราะห์ความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เนื้อหาหนังสือ และกิจกรรม ที่สอดคล้องกับวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
- 2) ศึกษาข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่น โดยศึกษาจากเอกสาร บุคคลในท้องถิ่น คัดเลือกวรรณกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร นำมาใช้ในการสร้างหนังสือ
- 3) ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวทางในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
- 4) กำหนดโครงสร้างของหนังสือ โดยนำผลการศึกษารายละเอียดของหลักสูตรและกรอบทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการกำหนด วัตถุประสงค์ของหนังสือ ดำเนินการสร้างหนังสือ
- 5) สร้างแบบประเมินหนังสือ 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราค่า สำหรับนักเรียนประเมิน โดยแบบสอบถามได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ
- 6) นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์ด้านการสอนภาษาไทย มีความรู้ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี และด้านการสร้างหนังสือ จำนวน 3 คน พิจารณาประเมินคุณภาพของหนังสือ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปรับปรุงหนังสือ
- 7) นำหนังสือมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คนอ่าน และประเมินความพึงพอใจ

1.4 สรุปผลการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1.4.1 ลักษณะหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีลักษณะดังต่อไปนี้

เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุระหว่าง 12-14 ปี แหล่งที่มาของหัวข้อเรื่อง มาจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยเลือกเรื่องวรรณกรรม ท้องถิ่นมาสร้างหนังสือเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กำหนดชื่อหนังสือ ว่า วรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล โครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย บทนำเรื่อง เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์ กิจกรรมท้ายเรื่อง และภาพประกอบ ซึ่งเป็นถ่ายภาพจากสถานที่จริง ภาพวาด และ ภาพจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แนวการเขียน เป็นแบบ สารบันเทิง คือ การประสมประสานระหว่างการเขียนแบบสารคดีและบันเทิงคดี รูปเล่มหนังสือ ใช้รูปเล่มมาตรฐานทั่วไป ขนาด 18.5x26 ซม. หรือขนาด 8 หน้ายก จำนวน 14 ยก ความยาว 105 หน้า วรรณกรรมที่นำมา สร้างหนังสือ ได้แก่

นิทานพื้นบ้าน จำนวน 2 เรื่อง คือ เรื่องนางผมหอม และจำปาลีต้น

ตำนานพื้นบ้าน จำนวน 3 เรื่อง คือ ตำนานแก่งตะนะ ตำนานเหวลินธุ์ชัย

และตำนานมูลเหตุแห่งการทำบุญข้าวประดับดิน

เพลงพื้นบ้าน ประกอบด้วย

เพลงกล่อมเด็ก จำนวน 5 เพลง

เพลงประกอบการละเล่นเด็ก จำนวน 5 ประเภท

เพลงเข็ญ จำนวน 2 เพลง

หมอลำ จำนวน 1 กลอน

บทร้อง(สวด)สรภัญญ์ จำนวน 3 บท

ผญา จำนวน 3 ประเภท

ปริศนาคำทาย(ความทวยอีสาน) จำนวน 6 หมวด

1.4.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและนักเรียน สรุปผลได้ดังนี้

1) การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ซึ่งมีรายการประเมิน ด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ การใช้ภาษา การจัดทำรูปเล่ม การจัดหน้าและภาพประกอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.75 ถึง 1 ด้านที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากที่สุดซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 คือ ด้านการจัดทำรูปเล่ม และด้านการใช้ภาษา รองลงมาคือ ด้านเนื้อหา ด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.75 คือ ด้านวิธีการนำเสนอ และผลการประเมินคุณภาพหนังสือโดยรวมมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.89

2) ตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยนักเรียน

การตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีรายการประเมินด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ การใช้ภาษา การจัดทำรูปเล่ม การจัดหน้าและภาพประกอบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.15 ถึง 4.46 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่าง 0.45 ถึง 0.66 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.46 คือ ด้านการใช้ภาษา รองลงมาคือ ด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ ด้านการจัดทำรูปเล่ม ด้านเนื้อหา ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.15 คือด้านวิธีการนำเสนอ และผลการประเมินหนังสือโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ซึ่งอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพระดับมาก

2. อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าเรื่องการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ศึกษาได้นำผลการศึกษาค้นคว้า มาอภิปราย ดังนี้

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ที่สร้างขึ้น ผู้ศึกษาได้นำเอาวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ครอบคลุมประเภท มาสร้างเป็นหนังสือ โดยวรรณกรรมที่เลือกมาสร้าง นอกจากจะให้ความเพลิดเพลิน แก่ผู้เรียนแล้ว ยังให้ความรู้ และแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น อันเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอีกด้วย การจัดทำรูปเล่มและภาพประกอบ คำนึงถึงความแข็งแรงทนทาน สวยงาม ได้มาตรฐาน ภาพประกอบมีความสอดคล้อง

กับเนื้อหาของหนังสือ แต่วรรณกรรมท้องถิ่นที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมมาสร้างเป็นหนังสือนั้น แหล่งที่มาของข้อมูลยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานีทั้งหมด ดังนั้นเนื้อเรื่องของวรรณกรรมท้องถิ่นที่นำมาจัดทำหนังสืออาจมีความแตกต่างไปจากเนื้อเรื่อง ที่ได้ยิน หรือ ได้ฟังจากแหล่งอื่น ทั้งนี้เนื่องจากวรรณกรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ คือเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา โดยไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์ เนื้อหาจึงแตกต่างกันไป แต่จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมเป็น

จุดมุ่งหมายเดียวกันคือมุ่งให้ความบันเทิง ให้คิดเตือนใจ และยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา นอกจากนี้วรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ยังมีอีกจำนวนมากที่ผู้ศึกษาไม่ได้รวบรวมนำมาสร้างหนังสือ เนื้อหาที่นำมา เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ผู้ศึกษาคัดเลือกมาให้ครอบคลุมประเภทวรรณกรรมท้องถิ่น ของจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น ดังนั้นหากมีผู้สนใจก็สามารถศึกษาหาข้อมูลจากบุคคลในท้องถิ่นต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มเติมได้

2. จากการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้าน คือด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ การใช้ภาษา การจัดทำรูปเล่ม การจัดหน้าและภาพประกอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์สูงทุกด้าน และมีถึง 2 ด้านที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 คือ ด้านการใช้ภาษา และการจัดทำรูปเล่ม แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าหนังสือที่สร้างขึ้นมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ประเมินหนังสือทุกด้าน มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.15 ถึง 4.46 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหนังสือที่สร้างขึ้น ผู้ศึกษาดำเนินการสร้างตามขั้นตอน คือ สร้างหนังสือ แล้วปรับปรุงคุณภาพโดยนำหนังสือเสนอผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถด้านการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ให้คำแนะนำ แล้วนำหนังสือมาแก้ไขปรับปรุง ก่อนที่จะเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินหนังสืออีกครั้ง แล้วจึงนำหนังสือไปให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอ่านและตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินหนังสือ การให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหนังสือถึง 2 ครั้ง ทำให้หนังสือที่สร้างขึ้นมีคุณภาพตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ยังมีส่วนประกอบของหนังสือบางส่วนที่ยังต้องมีการปรับปรุง เช่น ปริมาณของภาพประกอบ ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีความเห็นว่ายังไม่เหมาะสม ซึ่งผู้ศึกษาควรพิจารณา เพื่อพัฒนาปรับปรุงในการสร้างหนังสือครั้งต่อไป

3. จากการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยให้นักเรียน จำนวน 10 คนประเมิน ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการนำเสนอ ด้านการใช้ภาษา ด้านการจัดทำรูปเล่ม ด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ ผลปรากฏว่าด้านการใช้ภาษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และเมื่อ

พิจารณารายการประเมินเป็นรายข้อพบว่า รายการประเมิน ข้อ 3 นักเรียนมีความเห็นว่าภาษาช่วยส่งเสริม ภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5 แสดงให้

เห็นว่า นักเรียนเห็นความสำคัญและต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมี รายการประเมินอีกหลายข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เช่น หนังสือมีส่วนส่งเสริม จริยธรรมคุณธรรมแก่นักเรียน นักเรียนเห็นว่าขนาดของหนังสือเหมาะสม และภาพประกอบช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หนังสือที่สร้างขึ้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ นอกจากจะให้ความรู้ความเพลิดเพลินแก่นักเรียนแล้ว ยังมีส่วนช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ลำไย บัวพิทักษ์ (2542: บทคัดย่อ) ที่ได้ใช้นิทานพื้นบ้านอีสานในการจัดกิจกรรมส่งเสริม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุดहुลิ่งและโรงเรียนบ้านโนนโพธิ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านจริยธรรมก่อนและหลังการใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน จัดกิจกรรมส่งเสริม จริยธรรม เปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมก่อนและหลังการใช้นิทานพื้นบ้านอีสานจัดกิจกรรม และศึกษาความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการใช้นิทานพื้นบ้านในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้าน จริยธรรมหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการสอนโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสานอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับความเห็นของ รัตพร ชังธาดา (2531: 1) ที่ได้สรุปลักษณะของหนังสือสำหรับเด็กที่ดีว่า ต้องช่วยเสริมทักษะการอ่าน เป็นสื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้าง ค่านิยม ทศนคติ คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก สร้างศรัทธาทางมรดกทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ นอกจากนี้ นักเรียนเห็นว่าภาพประกอบช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สมพร จารุณี (2541: 77-136) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบที่ดีของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า ไม่ว่าจะหนังสือบันเทิงคดี หรือ สารคดี ภาพประกอบจะมีบทบาทช่วยเสริมเนื้อหาสาระและเรื่องราว ดึงดูดความสนใจ ช่วยเสริมสร้างจินตนาการ และยังช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้สึกนำไปรับรู้เรื่องราวดังกล่าวด้วย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการสร้างหนังสือครั้งต่อไป

1. ควรศึกษามาตรฐานและสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับหลักสูตร
2. ควรศึกษาสภาพของท้องถิ่นเพื่อหาข้อมูล หรือจุดเด่นของท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างหนังสือ หรือเอกสารประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น
3. ควรนำข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีอีกจำนวนมาก ที่สามารถนำมาสร้างเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติม สำหรับนักเรียน
4. ควรสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น เพื่อใช้สำหรับนักเรียนแต่ละช่วงชั้น
5. ควรมีการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น โดยทดลองใช้จริงกับผู้เรียน แล้วทำการวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อดูความก้าวหน้า หรือผลสัมฤทธิ์ ตามวัตถุประสงค์ของหนังสือ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาหนังสือเรื่องอื่น ๆ ต่อไป
6. ควรคำนึงถึงคุณภาพการพิมพ์ เช่น กระดาษ ปก ภาพประกอบ เพื่อให้ส่วนประกอบของหนังสือได้มาตรฐาน

3.2 ข้อเสนอแนะในการนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปใช้

1. ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และเนื้อหาของหนังสือให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถเสนอแนะผู้เรียนในการใช้หนังสือได้อย่างถูกต้อง
2. ในการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการอ่าน เขียน ภาษาไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นอย่างน้อย
3. ในการใช้หนังสือ ผู้เรียนต้องทำกิจกรรม คือ อ่านเนื้อหาหนังสืออ่านเพิ่มเติม แล้วทำกิจกรรมที่ระบุไว้ท้ายเนื้อหาแต่ละเรื่อง ทำการประเมินผลเบื้องต้นโดยตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ โดยตรวจสอบจากการทำกิจกรรมที่ระบุไว้ท้ายเนื้อหา
4. เนื้อหาที่นำมาสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้นักเรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ของท้องถิ่น
5. การใช้หนังสือนอกจากใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนแล้ว ครูผู้สอนยังสามารถนำหนังสือไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการ ทักษะการอ่าน การฟัง

การพูด การเขียน การดู เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน มีความสมบูรณ์เป็นไปตามธรรมชาติวิชา
ภาษาไทย

บรรณานุกรม

- กัญญา ศิลารังสี (2532) การปรับปรุงการสอนอ่านในระดับประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน (2547) นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการ
จัดการศึกษา (อัคราเสนา)
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน (2527) นิทานพื้นบ้านไทย กรุงเทพมหานคร
บริษัทที่ พี พริน
- จันทร์ ทงสมักร (2541) การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องประเพณีท้องถิ่นนครศรีธรรมราช
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จันทร์หอม ประทุมสันต์ (2541) การศึกษาเจตคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ท 031 นิทาน
พื้นบ้าน โดยใช้เพลงพื้นบ้านหมอลำสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้าน
ดอนอะราง จังหวัดบุรีรัมย์ วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
หลักสูตรและการสอน สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จารุวรรณ ธรรมวัตร (ม.ป.ป.) คดีชาวบ้านอีสาน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์อักษรพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2547) การอบรมเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย : ทิศทางใหม่
ของการศึกษา สุกรีที่ 26 มีนาคม 2547 ณ ห้องประชุม 202 อาคารจามจรี 4 จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- จินตนา ไบกาชุย (ม.ป.ป.) การเขียนสื่อการเรียนการสอน กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
จางง ผลแสง (2540) การสร้างหนังสือเรียนวิชานิทานพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์ (2525) จิตวิทยาการอ่าน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- ฉัตรชัย สุกระกาญจน์ (2527) การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
วิทยาลัยครุศรีธรรมราช
- ชุติมา สัจจันนท์ และคนอื่นๆ (2543) การพัฒนาเกณฑ์การประเมินค่าวรรณกรรมไทย สถาบัน
การศึกษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

- ชูศรี วงศ์รัตน์ (2541) *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย* กรุงเทพมหานคร ศูนย์หนังสือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณรงค์ ทองปาน (2525) *การสร้างหนังสือสำหรับเด็กอายุ ๖-๗ ปี* ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
- ถวัลย์ มาศจรัส (2535) *การเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านเพิ่มเติม*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ต้นอ้อ
- เทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ (2534) *การพัฒนาวัตกรรมการเสริมทักษะ
การเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย* ปรินญาณิพนธ์
ปรินญาการศึกษาคุณูปการ มหวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เทียมจันทร์ ศรีสังข์ (2542) *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องชีวิตที่สีสันที่อัญญาประเทศ
สำหรับวิชาท้องถิ่นของเรา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสระแก้ว* วิทยานิพนธ์
ปรินญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาการศึกษาศาสตร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
- ธวัช ปุณโณทก (2527) *แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช
- ธำรง ชูทัฬห (2545) “หนังสือในดวงใจของนักเรียน” *วารสารวิชาการ* ปีที่ 5 ฉบับที่ 11
ธันวาคม : 2-3
- นภลัย สุวรรณธาดา (2524) *การสร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยเรื่อง “ฮีโตปเทศ
คำกลอน” สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นุชรี ตรีโลจนวงศ์ (2530) *การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมบุคลากร โครงการบริการวิชาการ
สำหรับเด็กและผู้ใหญ่ในชนบทมหาสารคาม* สำนักวิทยบริการและภาควิชาบรรณารักษ์
ศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
- บันลือ พฤษะวัน (2532) *มิติใหม่ในการสอนอ่าน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- บุญชม ศรีสะอาด (2535) *การวิจัยเบื้องต้น* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
สุวีริยาสาส์น
- บุญเสริม แก้วพรหม (2536) *การใช้เพลงพื้นบ้านภาคใต้เป็นสื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์และเจตคติ
ในการเขียนร้อยกรอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม
จังหวัดนครศรีธรรมราช* วิทยานิพนธ์ปรินญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาศาสตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

- ปัจฉิมภาพ อปการัตน์ (2540) การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้นิทาน
พื้นบ้านอีสานเป็นสื่อในการสอนอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน
อุดรพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
หลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประเทิน มหาจันทร์ (2530) การสอนอ่านเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ประภาพันธุ์ วรโกสียกาจ (2527) วรรณกรรมกับเด็ก กรุงเทพมหานคร ภาควิชาหลักสูตรและ
การสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ประภีร์ อังสุวร (2539) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านขั้นพื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 โดยใช้และไม่ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านสุพรรณบุรีเป็นสื่อ ในโรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประเวศ ะสี (2536) “การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น” ใน ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการ
พัฒนาชนบท เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งกรุฟ
- พรทิพย์ ชังธาดา (2539) วรรณกรรมท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
- พิภพ ชงไชย (2537) “งานเขียนเก่า ๆ ของไทยใจนเด็กไทยรุ่นใหม่ทำเหม็น” สกุลไทย (3-9
กรกฎาคม) หน้า 96-97
- มยุรี สุขวิวัฒน์ (2526) “อ่านทำไม อ่านอย่างไร อ่านอะไร” วารสารปริทัศน์ (ภาคต้นปีการศึกษา)
หน้า 31-35
- แมนมาศ ชวลิต (2545) “ปีการศึกษา 2546 ปีแห่งการอ่านและการเรียนรู้” วารสารวิชาการ ปีที่ 5
ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน: 2-5
- รัญจวน อีทรกำแหง (2517) วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
ดวงกมล
- รัญจวน อินทรกำแหง (2529) การอ่านและการพิจารณาหนังสือ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์
- รัตนา ศิริพานิช (2522) การส่งเสริมความพร้อมในการเรียนอ่าน ครูปริทัศน์ ฉบับความรู้
เกี่ยวกับเด็ก มีนาคม : 56
- รัตพร ชังธาดา (2531) หนังสือสำหรับเด็กมหาสารคาม ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และ
สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
- ล้วน สายยศ และ อังศนา สายยศ. (2538) เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ
สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น

- ลำไย บัวพิทักษ์ (2542) *การใช้นิทานพื้นบ้านอีสานในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุดहुลิ่งและโรงเรียนบ้านโนนโพธิ์ จังหวัดชัยภูมิ* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วรรณมา บัวเกิด (2527) “การเลือกหนังสือสำหรับวัยรุ่น” *เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 5 การเลือกหนังสืออ่านสำหรับวัยรุ่น เล่มที่ 3 หน่วยที่ 14 นนทบุรี* สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วิชัย วงศ์ใหญ่ (2521) *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม
- วิชา ทรวงแสง (2538) *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยและวรรณกรรมไทย ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย ในวิทยาลัยครู ปรินญาณิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*
- ศิริอร อินทร์ตลาดชุม (2545) “การสร้างนิสัยรักการอ่าน” *วารสารวิชาการ ปีที่ 5 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน : 11-13*
- วิชาญ อัครวนสกุล (2545) “การอ่าน : การใช้เวลาที่ดีสำหรับวัยรุ่น” *วารสารวิชาการ ปีที่ 5 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน : 14-15*
- วิชาการ,กรม กระทรวงศึกษาธิการ (2544) *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544* กรุงเทพฯ โรงพิมพ์องค์การส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- ศิลปากร,กรม (2531) *ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสาน* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา
- สมถวิล พงษ์เกษ (2538) *การสร้างหนังสืออ่านประกอบเรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นศรีสะเกษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดศรีสะเกษ* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมปอง นิธิสกุลกาญจน์ (2538) *การพัฒนาหนังสือการ์ตูนชุดนิทานพื้นบ้านภาคใต้เพื่อใช้ประกอบการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สมพร จารุณี (2542) *คู่มือการเขียนบันเทิงคดีและสารคดีสำหรับเด็ก* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- สมพร มั่นตะสูตร (2526) *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- สนิท ตั้งทวี (2528) *ความรู้และทักษะทางภาษา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

- หฤทัย กลีบกลม (2540) การศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้ความรู้ทางคติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เอกชัย ปุยะติ (2534) การสร้างหนังสือการ์ตูนเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เพื่อเป็นหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เอกวิทย์ ณ ถลาง (2536) “คำชี้แจงในหนังสือภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท” ในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พินติ้งกรุฟ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา บุญรัมย์	ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8 คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี วุฒิการศึกษา คม. (อุดมศึกษา) ประสบการณ์หรือความชำนาญ ปฏิบัติการสอนวิชา ภาษาไทยในระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขา การพัฒนาหลักสูตรและการสอน สาขาวิจัยและ ประเมินผลการศึกษา
นางวาสนา คำเพ็ง	ตำแหน่งศึกษานิเทศก์7 ฝ่ายนิเทศติดตามและประเมินผล การจัดการศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 1 วุฒิการศึกษา กศม. (ภาษาไทย) ประสบการณ์หรือความชำนาญ ปฏิบัติหน้าที่ ศึกษานิเทศก์วิชาภาษาไทย สังกัดสำนักงานสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เป็นวิทยากรติดตามดูแลครูแกนนำ วิชาภาษาไทย เป็นวิทยากรจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานสถานศึกษา
นางสาวนวลจันทร์ จันทร์	ตำแหน่งศึกษานิเทศก์7 ฝ่ายนิเทศติดตามและประเมินผล การจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 1 วุฒิการศึกษา กศ.บ. (ภาษาไทย) ประสบการณ์หรือความชำนาญ ปฏิบัติหน้าที่ ศึกษานิเทศก์วิชาภาษาไทย ประจำเขตการศึกษา 10 เชี่ยวชาญด้านการจัดทำหลักสูตรวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย มีผลงานการจัดทำหนังสืออ่าน เพิ่มเติม ให้กับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ชื่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดอีสานบ้านเฮา ระดับ ประถมศึกษาจำนวน 8 เรื่อง ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 3 เรื่อง

ที่ ศธ 0522.16/162

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

26 เมษายน 2547

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางสาวณีย์ ฝักทอง นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา
หลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้
ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ตามโครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะ
เก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ไว้ชั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และ
สอดคล้องกับหลักการ ทางสาขาวิชาจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน
การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม และการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบ
และให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการศึกษาค้นคว้าอิสระของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับ
รายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี
จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

โทร.0-2503-2870

โทรสาร 0-2503-3566-7

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมจ้อย)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ตารางผนวกที่ 1.1 แสดงการวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
สาระที่ 1 การอ่าน

สาระ/มาตรฐาน การเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย	มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3	ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง ชั้น ม. 2	เนื้อหาหนังสือ	แหล่ง ข้อมูล เนื้อหา
<p>สาระที่ 1 : การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้าง ความรู้และความคิดไปใช้ ตัดสินใจแก้ปัญหาและ สร้างวิสัยทัศน์ในการ ดำเนินชีวิตและมีนิสัย รักการอ่าน</p>	<p>1. สามารถอ่านอย่างมี สมรรถภาพ อ่านได้เร็ว ขึ้น เข้าใจวงคำศัพท์กว้าง ขึ้น เข้าใจสำนวนโวหาร การบรรยาย พรรณนา อธิบาย สาธก สามารถใช้ บริบท การอ่าน สร้าง ความเข้าใจการอ่าน และ ใช้แหล่งความรู้พัฒนา ประสบการณ์ และ ความรู้กว้างขวางขึ้น</p> <p>2. สามารถแสดงความ คิดเห็นเชิงวิเคราะห์ เรื่อง ที่อ่าน ประเมินค่าข้อดี ข้อด้อยอย่างมีเหตุผล โดยใช้แผนภาพความคิด และกระบวนการคิด วิเคราะห์อย่าง หลากหลาย พัฒนาการ อ่าน สามารถเล่าเรื่อง ย่อเรื่อง ถ่ายทอดความรู้ ความคิด จากการอ่าน ไปใช้ประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิต</p>	<p>- สามารถสรุป จับใจความสำคัญ จากวรรณกรรม ท้องถิ่นที่อ่านได้</p> <p>- มีความ เพลิคเพลิน มีทักษะด้านการ อ่านและมีนิสัยรัก การอ่าน</p> <p>- มีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับ วรรณกรรม ท้องถิ่น</p> <p>-สามารถตีความ สำนวนโวหาร จากเรื่องที่อ่านได้</p> <p>- บอกข้อคิด ค่านิยม คติ ความ เชื่อที่ปรากฏใน วรรณกรรม ท้องถิ่นที่อ่านได้</p>	<p>- นิทาน - ตำนาน - เพลงพื้นบ้าน - บทร้อง (สวด) สรภัญญ์ - ผญา - ปริศนา คำทาย</p>	<p>- บุคคล /เอกสาร</p>

ตารางผนวกที่ 1.2 แสดงการวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
 สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา

สาระ/มาตรฐาน การเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย	มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3	ผลการเรียนรู้ที่ คาดหวัง ชั้น ม. 2	เนื้อหาหนังสือ	แหล่ง ข้อมูล เนื้อหา
<p>สาระที่ 4 หลักการใช้ ภาษา</p> <p>มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติภาษาและ หลักภาษาไทย การ เปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิ ปัญญา ทางภาษา และรักษา ภาษาไทยไว้ เป็นสมบัติ ของชาติ</p>	<p>- สามารถร้องเล่นหรือ ถ่ายทอดเพลงพื้นบ้าน และบทกล่อมเด็ก ในห้องเรียนอย่างเห็น คุณค่า</p>	<p>- สามารถถ่ายทอด เพลงพื้นบ้าน บทกล่อมเด็กได้ อย่างภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่า - บอกภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่ปรากฏ ในวรรณกรรม ท้องถิ่นที่อ่านได้</p>	<p>- บทกล่อมเด็ก - เพลงเซิ้ง - หมอลำ - บทร้อง (สวด) สรภัญญ์ - ปริศนา คำทาย</p>	<p>- บุคคล /เอกสาร</p>
<p>สาระที่ 4 หลักการใช้ ภาษา</p> <p>มาตรฐาน ท 4.2 สามารถใช้ภาษาแสวงหา ความรู้ เสริมสร้างลักษณะ นิสัย บุคลิกภาพ และ ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน</p>	<p>- ใช้ภาษาอย่าง สร้างสรรค์ เป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาบุคลิกภาพ สอดคล้องกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและ วัฒนธรรม ยกย่องผู้ใช้ ภาษาอย่างมีคุณธรรม และวัฒนธรรม เข้าใจ การใช้ภาษาของกลุ่ม บุคคลในวงการต่าง ๆ ของสังคม</p>	<p>- มีความภาคภูมิใจ ในวัฒนธรรมทาง ภาษาของท้องถิ่น</p>	<p>- นิทาน - ตำนาน - เพลงพื้นบ้าน - บทร้อง (สวด) สรภัญญ์ - ผญา - หมอลำ - ปริศนา คำทาย</p>	<p>- บุคคล/ เอกสาร</p>

ตารางผนวกที่ 1.3 แสดงการวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

สาระ/มาตรฐาน การเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย	มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3	ผลการเรียนรู้ที่ คาดหวัง ชั้น ม. 2	เนื้อหาหนังสือ	แหล่ง ข้อมูล เนื้อหา
<p>สาระที่ 5 : วรรณคดี และวรรณกรรม</p> <p>มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความ คิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรมไทย อย่างเห็นคุณค่า และ นำมาประยุกต์ใช้ ในชีวิตจริง</p>	<p>1. สามารถอ่านบทกวีนิพนธ์ ประเภทกลอน โคลง กาพย์ บทละคร บทกวีร่วมสมัย และวรรณกรรมประเภท เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี บันเทิง บทความ พงศาวดาร และสามารถเลือกอ่านได้ตรง จุดประสงค์ของการอ่าน ใช้หลักพิเคราะห์ คุณค่าของ วรรณกรรม พิจารณาทั้งด้าน วรรณศิลป์ เนื้อหา และคุณค่า ทางสังคม และนำไปใช้ใน ชีวิตจริง</p>	<p>- บอกคุณค่า วรรณกรรม ท้องถิ่นได้ - สรุปข้อคิด ที่ได้จาก วรรณกรรม ท้องถิ่นเพื่อนำ ไปใช้ในชีวิตได้</p>	<p>- นิทาน - ตำนาน - เพลงพื้นบ้าน - บทร้อง (สวด) สรภัญญ์ - พญา - ปริศนา คำทาย</p>	<p>- บุคคล / เอกสาร</p>

ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ตารางผนวกที่ 2.1 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. เนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	1
2. เนื้อหาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1	1	1	1
3. ให้ความเพลิดเพลิน	1	1	1	1
4. การเขียนบทนำเรื่องช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องดีขึ้น	1	1	0	0.67
5. การอธิบายคำศัพท์ชัดเจน	1	1	1	1
6. กิจกรรมท้ายบทสอดคล้องกับเนื้อหา	1	1	1	1
7. มีส่วนส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรม	1	1	1	1
8. แสดงถึงวรรณกรรมท้องถิ่นครบทุกประเภท	1	1	1	1
9. ความยาวเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1	1	1	1
รวม				0.96

ตารางผนวกที่ 2.2 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านวิธีการนำเสนอ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	

1. เสนอเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน	1	1	1	1
2. การนำเสนอเนื้อหาและภาพน่าสนใจ	1	1	0	0.67
3. การนำเสนอเนื้อหาและภาพเหมาะสมกับลักษณะของเรื่อง	1	1	0	0.67
4. วิธีการนำเสนอเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน	1	1	0	0.67
รวม				0.75

ตารางผนวกที่ 2.3 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือ ด้านการใช้ภาษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. ภาษาชัดเจน เข้าใจง่าย	1	1	1	1
2. ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1	1	1	1
3. ส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาของท้องถิ่น	1	1	1	1
รวม				1

ตารางผนวกที่ 2.4 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพของหนังสือ ด้านการจัดทำรูปเล่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. ขนาดของเล่มเหมาะสมกับผู้เรียน	1	1	1	1
2. รูปเล่มและปกแข็งแรงทนทาน	1	1	1	1
3. การออกแบบปกน่าสนใจ	1	1	1	1
4. การออกแบบปกเหมาะสมกับเนื้อหา	1	1	1	1
5. ส่วนประกอบของหนังสือครบถ้วนตามประเภทของหนังสือ	1	1	1	1
6. ขนาดของตัวอักษรเหมาะกับวัยของผู้เรียน	1	1	1	1
รวม				1

ตารางผนวกที่ 2.5 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ
โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ระดับ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC
1. การจัดวางภาพประกอบและตัวอักษรเหมาะสม	1	1	0	0.67
2. ภาพประกอบส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน	1	1	0	0.67
3. ภาพประกอบช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องดีขึ้น	1	1	0	0.67
4. ภาพประกอบมีคำบรรยายสั้นๆ	1	1	1	1
5. ภาพประกอบน่าสนใจ	1	1	1	1
6. ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1	1	1	1
7. ปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา	1	1	-1	0.33
รวม				0.76

ตารางผนวกที่ 2.6 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยรวม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ค่า IOC
1. ด้านเนื้อหา	0.96
2. ด้านวิธีการนำเสนอ	0.75
3. ด้านการใช้ภาษา	1
4. ด้านการจัดทำรูปเล่ม	1
5. ด้านการจัดหน้า	0.76

รายชื่อนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

เด็กหญิงประไพ บุญอ่อน	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กหญิงพิจิตร บุญพุก	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กหญิงสุภาพร บุญโชติ	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กหญิงขนิษฐา นาคูณ	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กหญิงจิราภรณ์ แสนคำ	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กชายสรอนันต์ คำเสนาะ	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กชายทินกร แสนเสาร์	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กชายอาทิตย์ พึ่งกุล	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กหญิงกาญจนา เจือจันทร์	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
เด็กหญิงสุพัตรา วงศ์สมบัติ	นักเรียน โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือจากแบบสอบถามนักเรียน

ตารางผนวกที่ 3.1 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านเนื้อหา โดยนักเรียน

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. นักเรียนเห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเหมาะกับความสนใจของนักเรียน	4.30	.48	มาก
2. หนังสือให้ความเพลิดเพลินกับนักเรียน	4.20	.79	มาก
3. บทนำเรื่องช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น	3.90	.74	มาก
4. คำอธิบายศัพท์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น	3.80	.63	มาก
5. กิจกรรมท้ายบทช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น	4.30	.67	มาก
6. เนื้อหาในหนังสือช่วยให้นักเรียนเข้าใจสำนวนโวหารและภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น	4.40	.52	มาก
7. นักเรียนได้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นจากหนังสือ	4.40	.52	มาก
8. หนังสือส่งเสริมให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นมากขึ้น	4.50	.53	มาก
9. หนังสือมีส่วนส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรมแก่นักเรียน	4.60	.52	มากที่สุด
รวม	4.27	.60	มาก

ตารางผนวกที่ 3.2 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านวิธีการนำเสนอ โดยนักเรียน

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. นักเรียนเห็นว่าการนำเสนอเนื้อหาและภาพน่าสนใจ	4.00	.82	มาก
2. นักเรียนเห็นว่าการนำเสนอเนื้อหาและภาพเหมาะสมกับลักษณะของเรื่อง	4.30	.48	มาก
รวม	4.15	.65	มาก

ตารางผนวกที่ 3.3 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านการใช้ภาษา โดยนักเรียน

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. นักเรียนเห็นว่าภาษาเข้าใจง่าย	4.00	.82	มาก
2. นักเรียนเห็นว่าการใช้ภาษาเหมาะสมกับนักเรียน	4.40	.52	มาก
3. นักเรียนเห็นว่าภาษาช่วยส่งเสริมภูมิปัญญาภาษาของท้องถิ่น	5.00	0	มากที่สุด
รวม	4.46	.45	มาก

ตารางผนวกที่ 3.4 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านการจัดทำรูปเล่ม โดยนักเรียน

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. นักเรียนเห็นว่าขนาดของหนังสือเหมาะสม	4.60	.52	มากที่สุด
2. นักเรียนเห็นว่ารูปเล่มและปกหนังสือ แข็งแรงทนทาน	4.30	.48	มาก
3. นักเรียนเห็นว่าการออกแบบปกน่าสนใจ	4.30	.67	มาก
4. นักเรียนเห็นว่าการออกแบบปกเหมาะสมกับเนื้อหา	4.20	.63	มาก
5. นักเรียนเห็นว่าขนาดตัวอักษรเหมาะสมกับนักเรียน	4.20	.42	มาก
รวม	4.32	.54	มาก

ตารางผนวกที่ 3.5 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือด้านการจัดหน้าและภาพประกอบ
โดยนักเรียน

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. นักเรียนเห็นว่าการจัดวางภาพประกอบเหมาะสม	3.90	1.10	มาก
2. ภาพประกอบช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องดีขึ้น	4.60	.52	มาก
3. นักเรียนเห็นว่าขนาดของภาพประกอบเหมาะสม	4.50	.53	มาก
4. นักเรียนเห็นว่าปริมาณภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา	4.30	.48	มาก
รวม	4.33	.66	มาก

ตารางผนวกที่ 3.6 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสือโดยรวม โดยนักเรียน

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ด้านเนื้อหา	4.27	.60	มาก
2. ด้านวิธีการนำเสนอ	4.15	.65	มาก
3. ด้านการใช้ภาษา	4.46	.45	มาก
4. ด้านการจัดทำรูปเล่ม	4.32	.54	มาก
5. ด้านการจัดหน้า	4.33	.48	มาก
รวม	4.31	.68	มาก

ตารางผนวกที่ 4 ผลการหาประสิทธิภาพแบบสอบถามความคิดเห็นผู้เรียนเกี่ยวกับ
หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุบล สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี

รายการประเมิน	ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ			ค่า IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. คำชี้แจงในแบบประเมินหนังสือ ชัดเจน เข้าใจง่าย	1	1	1	1
2. รายการประเมินครอบคลุมลักษณะ ของหนังสือ	1	1	1	1
3. ความเหมาะสมของรายการประเมิน	1	0	1	0.67
4. รายละเอียดการประเมินครอบคลุม สาระหนังสือ	1	1	1	1
5. การใช้ภาษาในการเขียนรายการ ประเมินแต่ละข้อ	1	1	1	1
6. การเรียงลำดับรายการประเมิน	1	1	1	1
รวม				0.95

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

ชื่อ - สกุล	นางเสาวณีย์ ฝักทอง
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2505
สถานที่เกิด	26 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านจารย์ อำเภอสว่างขะ จังหวัดสุรินทร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	185 หมู่ที่ 4 ตำบลบึงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์ 2 ระดับ 7
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนไร่ใต้ประชาคม ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
ประวัติการศึกษา	กศ.บ. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม